

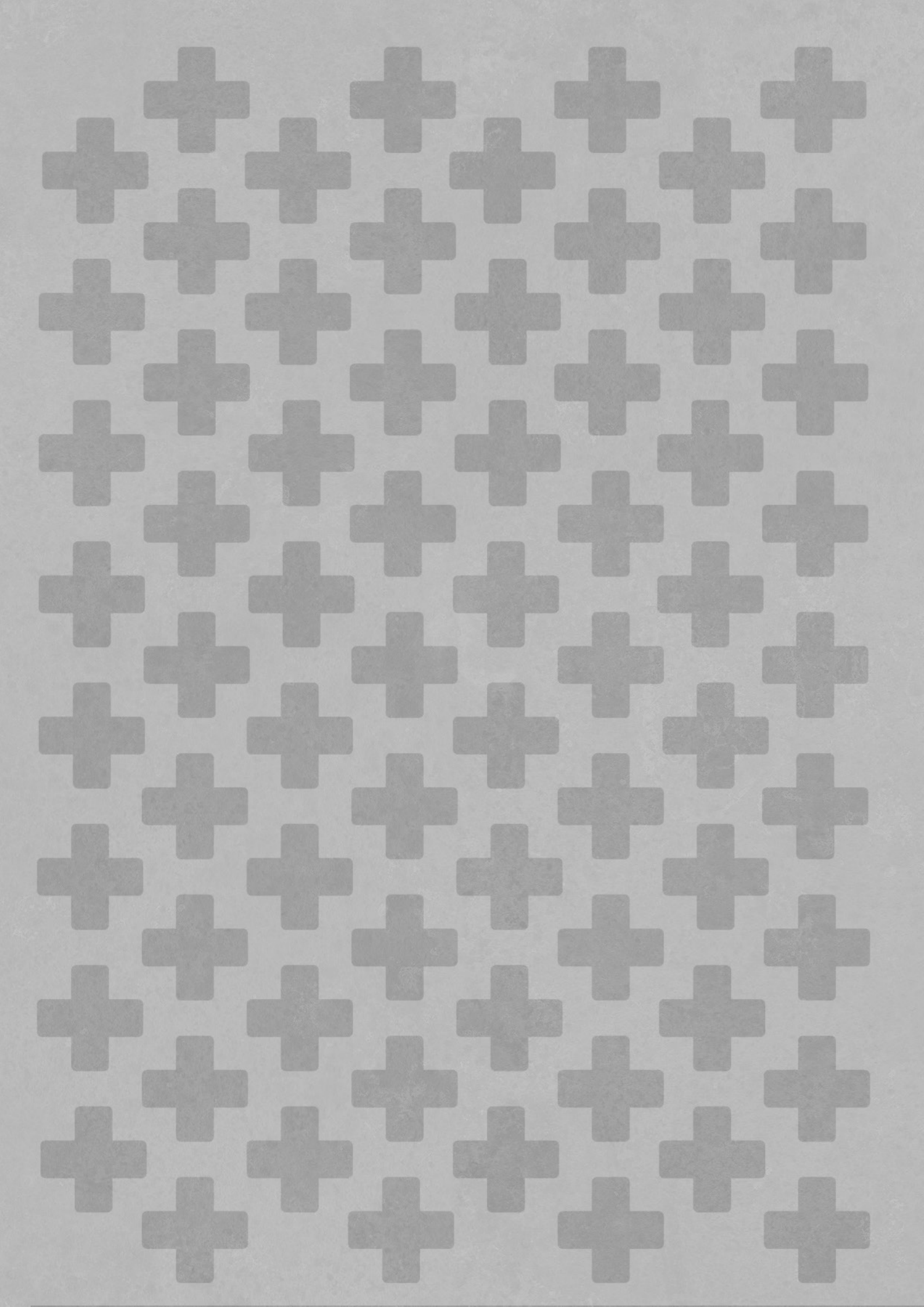

LAUTTASAAREN KIRKKO
RAKENNUSHISTORIASELVITYS

10.05.2019

VERSTAS
Architects

ALUSTAVA

LAUTTASAAREN KIRKKO
RAKENNUSHISTORIASELVITYS

10.05.2019

VERSTAS
Architects

ALUSTAVA

Lauttasaaren kirkon rakennushistoriaselvitys

Julkaisutiedot

Tilaaaja ja yhteyshenkilö: Helsingin seurakuntayhtymä
Työn tekijä ja copyright: Verstas Arkkitehdit Oy, Milla Parkkali, Irma Verhe, arkkitehdit SAFA
Kansikuva: Milla Parkkali
Takakansi: Aapo Airas

ALUSTAVA 10.05.2019

SISÄLLYSLUETTELO

PERUSTIEDOT	7
JOHDANTO	11
<i>Kohde</i>	11
<i>Työn rajaus</i>	12
<i>Työn rakenne ja lähteet</i>	12
1. TAUSTA	15
1.1. LAUTTASAAREN HISTORIA	17
<i>Kalastus- ja viljelysyhdyskunta</i>	17
<i>Lauttasaaren rakentuminen</i>	18
<i>Myllykallion alue</i>	19
<i>Lauttasaaren seurakunnan historia</i>	23
<i>Kirkkoherra Lauri Pohjanpää</i>	25
1.2. RAKENNUSVAIHEEN AJANKUVA	27
<i>Kirkkoarkkitehtuuri 1950-luvuilla</i>	27
<i>Arkkitehdit Keijo ja Marja Petäjä</i>	29
<i>Sisustusarkkitehdit Ilmari ja Anniki Tapiovaara</i>	33
2. RAKENNUSHISTORIA	37
2.1. SUUNNITTELU JA RAKENTAMINEN	39
<i>Asemakaava</i>	39
<i>Hankkeen tausta</i>	41
<i>Arkkitehtuurikilpailu</i>	42
<i>Suunnitteluvaihe</i>	43
<i>Rakennusvaihe</i>	47
<i>Pohdintaa käyttöönoton jälkeen</i>	48
2.2. ALKUPERÄINEN KIRKKORAKENNUS	51
<i>Kirkko akselin päätteellä</i>	51
<i>Massoittelu ja pihatilat</i>	52
<i>Kellotapuli</i>	55
<i>Julkisivut</i>	55
<i>Toiminnot ja tilasuunnittelu – kirkon tilat</i>	56
<i>Toiminnot ja tilasuunnittelu – toimintakeskus</i>	58
<i>Pintamateriaalit</i>	61
<i>Sisustus ja esineistö</i>	62

3. MUUTOSVAIHEET 65

3.1. KIRKKORAKENNUKSEN MUUTOKSET 66

3.2. SÄILYNEISYYSKAAVIOT 67

<i>Pohjapiirustus kellarikerros</i>	67
<i>Pohjapiirustus 1 . kerros</i>	69
<i>Pohjapiirustus 2. kerros</i>	71
<i>Julkisivut itään ja pohjoiseen</i>	72
<i>Julkisivut länteen ja etelään</i>	73

4. NYKYTILAN INVENTOINTI 75

4.1. ULKOTILAT 77

<i>Rakennusmassa sisäpihan ympärillä</i>	77
<i>Julkisivut</i>	78
<i>Suoritettuja muutoksia</i>	78

4.2. SISÄTILAT - LAUTTASAAREN KIRKKO 81

<i>Kirkkosali, aula, entinen vaatesäilä ja seurakuntasali aputiloineen</i>	81
<i>Sisäkatto</i>	81
<i>Seinäpinnat, ikkunat ja ovet</i>	82
<i>Lattiapinnat</i>	82
<i>Alttari</i>	82
<i>Kalusteet ja varusteet</i>	85
<i>Suoritettuja muutoksia</i>	85

<i>1. kerros: kirkkokahvila, entinen kerhuhuone ja aula, entinen lämpiö</i>	87
<i>2. kerros: sakasti, hiljainen huone, neuvotteluhuone ja toimistotilat sekä taukokuone entiset kerhuhuoneet</i>	87
<i>Sisäkatto</i>	87
<i>Seinäpinnat, ikkunat ja ovet</i>	87
<i>Lattiapinnat</i>	87
<i>Kalusteet ja varusteet</i>	88
<i>Suoritettuja muutoksia</i>	88

4.3. SISÄTILAT - ST. JAKOBS KYRKA 91

<i>Kappeli, aula ja seurakuntasali</i>	91
<i>Seinäpinnat, ikkunat ja ovet</i>	91
<i>Sisäkatto</i>	92
<i>Lattiapinnat</i>	92
<i>Alttari</i>	92
<i>Kalusteet ja varusteet</i>	92
<i>Suoritettuja muutoksia</i>	92

<i>Toimisto-, sakaristo-, kerho- ja aulatilat kappelisiivessä</i>	92
<i>Sisäkatto</i>	92
<i>Seinäpinnat, ikkunat ja ovet</i>	99
<i>Lattiat</i>	99
<i>Kalusteet ja varusteet</i>	99
<i>Suoritettuja muutoksia</i>	99

4.4. SISÄTILAT - TOIMINTAKESKUS 97

<i>Liikuntasali, kerhotilat, vahtimestarin ja talonmiehen asunnot</i>	97
<i>Sisäkatto</i>	97
<i>Seinäpinnat, ikkunat ja ovet</i>	97
<i>Lattiapinnat</i>	98
<i>Kalusteet ja varusteet</i>	98
<i>Tekniset tilat kellarikerroksessa</i>	98
<i>Suoritettuja muutoksia</i>	98

4.5. TALOTEKNIikka 101

5. JOHTOPÄÄTÖKSET 103

5.1. LAUTTASAAREN KIRKON ERITYISPIIRTEITÄ 105

<i>1950-luvun kirkkorakennuksena</i>	105
<i>Osana Petäjien tuotantoa</i>	109

5.2. SUOJELU- JA ARVOTTAMISPERUSTEET 111

<i>Suojelupäätös</i>	111
<i>RKY- inventointi (valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö)</i>	112
<i>Historialliset arvot</i>	112
<i>Kaupunkikuvalliset ja maisemalliset arvot</i>	113
<i>Rakennushistorialliset arvot</i>	113
<i>Säilyneisyys</i>	113

LÄHTEET 114

LIITE 1 116

<i>Nykytilanteen pohjapiirustus 1. kerros</i>	116
---	-----

LIITE 2 117

<i>Nykytilanteen pohjapiirustus 2. kerros</i>	117
---	-----

LIITE 3 118

<i>Nykytilanteen pohjapiirustus kellari</i>	118
---	-----

LIITE 4 119

<i>Nykytilanteen julkisivut itään ja pohjoiseen</i>	119
---	-----

LIITE 5 120

<i>Nykytilanteen julkisivut länteen ja etelään</i>	120
--	-----

Lauttasaaren kirkko. Kuva: Jokinen Martti, 1993, MVMRK.

PERUSTIEDOT

KIINTEISTÖTIEDOT

Lauttasaaren kirkko
Myllykallionrinne 1
00200 Helsinki

Kaupunginosa:	31
Kortteli:	31049
Tontti:	1
Kiinteistötunnus:	91-31-49-1
Käyttötarkoitus:	Kirkko
Tontin pinta-ala kiinteistörekisterissä:	11 000 m ²

RAKENNUSKOHTAISET TIEDOT

Rakennustunnus:	9804
Kerrosala:	4 973 m ²
Kokonaisala:	5 841 m ²
Tilavuus:	21 889 m ³
Asuntoja:	3
Kerrosluku:	2

ASEMAKAAVA

Kaavanmukainen käyttötarkoitus:	Y, yleisten rakennusten alue Asemakaava 091-2948, 9.1.1951 / 9.2.1951 Sitova tonttijako 091-560, 24.10.1952 Asemakaava 091-4082, 1.10.1956 Asemakaava 091-11800, 11.11.2009 / 31.12.2009
Kaavanmukainen rakennusoikeus:	puolet tontin pinta-alasta
Valmiiden rakennusten kerrosala:	4 973 m ²
Rakennusoikeus:	käytetty 4 973 m ² / jäljellä 527 m ²
Suojelutilanne: ei kaavamerkintää,	Kirkkohallituksen suojelupäätös 8. kesäkuuta vuonna 2004

RAKENNUTTAMIS- JA SUUNNITTELU TIEDOT

Rakennuttaja:	Helsingin seurakuntayhtymä
Suunnittelijat, arkkitehdit:	Keijo ja Marja Petäjä
Suunnittelutyön avustajat: arkkitehdit	Heikki Koskelo ja Osmo Kerola
Sisustusarkkitehdit:	Ilmari ja Annikki Tapiovaara
Sisustussuunnittelun avustajat:	Eero Aarnio ja Osmo Kerola
Rakennussuunnittelu:	Insinööritoimisto Toivo Pöysälä
LVI-suunnittelu:	Ekono
Sähkösuunnittelu:	Insinööritoimisto Risto Mäenpää
Akustiset laskelmat:	Insinööritoimisto T. K. Laakso
Pääurakoitsija:	Rakennustoimisto Viljo A. Kyllönen
Vastaava rakennusmestari:	Kosti Launes
Valvoja:	Eelis Rauhamäki
Vesi- ja lämpöjohtotyöt:	Vesijohtoliike Huber Oy Ab
Ilmastointityöt:	Mercantile Oy Ab
Sähkötyöt:	Itsu Oy

KORJAUS- JA MUUTOSTYÖT

Muutostyö:	Tuulikaapien lisääminen	1968
Korjaustyö:	Julkisivuelementtien kiinnitys	1968-69
Muutostyö:	Kryptan muutostyö	1972
Korjaustyö:	Keittiö	1973
Korjaustyö:	Lämmitysjärjestelmän muutos: liittäminen kaukolämpöön	1976
Purkutyö:	Savupiipun purku	1988
Korjaustyö:	Kellotornin kunnostaminen	1995
Muutostyö:	Kirkkosalin ja aulatilojen muutokset, kuoriurut	1997-2002
Muutostyö:	Kirkkoherranviraston ja diakoniatoimiston muutostyö	1997-1998
Korjaustyö:	Kerho- ja seurakuntatyötilat	1999-2004
Korjaustyö:	Ulkotilojen opaste- ja valaistussuunnitelma	1999-2001
Korjaustyö:	Keittiön ja kerhotilojen pintaremontti (St. Jakobs kyrka)	1999
Korjaustyö:	Kellotornin ristin uusiminen	2009-2010
Korjaustyö:	Kirkkokahvila ja eteistilat	2011-2012
Korjaustyö:	Kerho- ja sosiaalitilat, kirkkokahvilan wc-tilat	2013-2014
Suunnitelma:	Ehdotus piha-alueen istutuksista	2013
Muutostyö:	Kaidehissi	2014
Korjaustyö:	Liikuntasalin pesuhuoneremontti	2015

RAKENNETYYPIIT JA TALOTEKNIikka

Kerrosluku:	2
Rakennustapa:	Paikalla rakennettu
Perustukset:	kalliovaraiset anturat, anturoiden päältä betoniset pilarit, palkit ja muurit
Alapohjarakenteet:	maanvarainen teräsbetonilaatta (krypta), ryömintätalallinen betoninen alapohja
Runkorakenteet:	betonirakenteet
Pilarit, palkit:	teräsbetoni
Ulkoseinärakenteet:	leca-reikätiili/ betonipilari tai -seinä/ tiilimuuraus
Julkisivupinta:	hiekkapuhallettu valkobetoni (elementti), kupariverhous, pronssiverhotut puuikkunat, pakotettupronssiverhotut ovet, tammi-ikkunat, teräsilasi-ikkunat ja ovet, keraaminen laatta
Väliseinärakenteet:	tiili ja betoni
Välipohjarakenteet:	teräsbetoni
Yläpohjarakenteet:	betoninen palopermanto, tuulettuva puurunkoinen yläpohjatila
Kattomuoto:	loiva lapekatto
Vesikate:	konesaumattu kuparipeltikate
Lämmöntuotto:	kaukolämpö
Lämmönjako:	vesikiertoiset radiaattorit
Ilmanvaihto:	painovoimainen ilmanvaihto sekä osittain koneellinen tulo- ja poistoilmanvaihtojärjestelmä ilman lämmöntalteenottoa ja lämmöntalteenotolla sekä osittain koneellinen poistoilmanvaihto

KOhteesta tehtyt selvitykset ja tutkimukset

Lvv-kuntotutkimus, Inspecta	2009
Sisäilmaston kuntotutkimus, Inspecta	2009
Salaojaviemäreiden toiminnallinen tutkimus, Inspecta	2009
Asbesti- ja haitta-ainetutkimus, Wise Group Finland	2017
Ilmanvaihdon kuntotutkimus (luonnos), Wise Group, luonnos	
Maanperän pilaantuneisuuden tutkimusraportti, SitoWise	2018
Rakenne-, sisäilma- ja kosteustekninen kuntotutkimus, SitoWise	2018

Lauttasaaren kirkko. Kuva: Welin 1961, MVMHK.

JOHDANTO

Kohde

Lauttasaaren kirkko sijaitsee Helsingin kantakaupungissa, Lauttasaarella. Kirkkorakennus kellotorneineen sijoittuu Tallbergin puistotien, Pajalahden rannasta alkavan akselin päähän, Lauttasaarella korkeimmalle kohoavan Myllykallion itärinteelle. Rakennuksen muodostavat Lauttasaaren kirkko, St. Jakobs kyrka, kerho-, liikunta- ja toimistotilat, kellotorni ja piha-alueet. Kirkkokokonaisuuden ovat suunnitelleet arkkitehdit Marja ja Keijo Petäjä.

Vuonna 1953 Lauttasaaren kirkon suunnittelusta järjestettiin yleinen, kansallinen arkkitehtuurikilpailu. Voittanutta ehdotusta ei toteutettu, vaan toteutuksen pohjaksi valikoitui lunastettu, Petäjien laatima ehdotus nimeltä ”Cour”. Vuonna 1958 valmistunut kirkkorakennus käsittää seurakunnallisten tilojen lisäksi toimintakeskuksen, joka edustaa aikakaudelle tyypillistä ”työkirkkoajattelua” kirkkoarkkitehtuurissa.

Lauttasaaren kirkko on yksi suomalaisen modernin kirkkoarkkitehtuurin merkkiteoksista, joka on säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan. Se oli valmistuessaan huomiota herättävä rakennus, jota tultiin katsomaan kaukaa. 1950-luvun tunnelma on edelleen aistittavissa paikan päällä. Kirkon sisustus, valaistus ja kirkollinen esineistö ovat aikakauden merkittävimpien sisustusarkkitehtien, Ilmari ja Annikki Tapiovaaran, suunnittelema kokonaisuus. Rakennus kuvastaa ainutlaatuisella tavalla Keijo Petäjän suunnittelufilosofiaa inhimillisestä ja puhuttelevasta arkkitehtuurista. Tämä ajattelu on tulkittavissa etenkin luonnonmateriaalien käytöstä, mielyttävästä mittakaavasta ja suojaisan sisäpihan sylimäisestä otteesta. Rakennus toimi tärkeänä yhdistäjänä yhteisön ja yksilön, henkisen ja fyysisen maailman välillä.

Vuonna 2009 Lauttasaaren kirkko piha-alueineen luokiteltiin valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi valtioneuvoston vahvistamana. Vuonna 1994 kirkkohallitus teki päätöksen Lauttasaaren kirkon suojelemiseksi, mikä nosti Lauttasaaren kirkon huomattavaan asemaan. Lauttasaaren kirkko on edelleen alkuperäisessä käytössään, ja tällä hetkellä rakennukseen on suunnitteilla peruskorjaus. Lauttasaaren kirkolla on monia arvoja: historiallisia, kirkkohistoriallisia, maisema- ja kaupunkikuvallisia arvoja. Tämä rakennushistoriaselvitys on tehty näiden arvojen määrittämiseksi.

Työryhmä kiittää avusta ja tuesta erityisesti arkkitehti Marja ja Juha Petäjää. Kiitos Ville Elomalle tärkeästä lähteestä koskien Lauttasaaren kirkon eri vaiheita.

Työn rajaus

Tämä rakennushistoriaselvitys käsittää Lauttasaaren kirkon ja toimintakeskuksen piha-alueen ja lähiympäristön. Rakennushistoriaselvitystä käytetään lähtötietona rakennuskokonaisuuden tulevaisuutta koskevassa päätöksenteossa, peruskorjauksen ja muutostöiden suunnittelussa sekä mahdollisen kaavoituksen tukena. Selvitys dokumentoi Lauttasaaren kirkon rakentamisen historiaa tähän päivään saakka rinnastaen sitä Lauttasaaren ja Lauttasaaren seurakunnan historiaan sekä 1950- ja 1960-luvun vaihteen kirkkoarkkitehtuuriin ja ajan kuvaan.

Työn rakenne ja lähteet

Tämän rakennushistoriallisen selvityksen pääasiallisina lähteinä on käytetty 1950- ja 1960-lukujen kirkkoarkkitehtuuria, Lauttasaarta ja Lauttasaaren seurakuntaa käsittelevää kirjallisuutta. Kirkkorakentamista taustoittavana aineistona on käytetty sekä Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitoksen hankkeena toteuttamaa kokoomateos-

ta ”Uskon tilat ja kuvat, Moderni suomalainen kirkkoarkkitehtuuri ja -taide” sekä Museoviraston rakennushistorian osaston teosta ”Suomalaisista kirkkoarkkitehtuuria 1917-1970”. Lauttasaaren vanhempaa historiaa käsittelee Lauttasaaren säätiön julkaisema teos ”Lauttasaari - helmi Helsingin kruunussa” ja Olli Mannisen toimittama teos ”Lauttasaari kaupunki kaupungissa”. Lauttasaaren seurakunnan ja kirkon historian pääasiallisena lähteenä on Veli Nurmisen teos ”Lauttasaaren kirkko”, sekä Ville Elomaan teksti ”Lauttasaaren kirkko 60 vuotta 1958-2018”, jota on käytetty hankkeen lisäksi taustan ja suunnittelunvaiheen tekstin pääasiallisena lähteenä.

Lauttasaaren kirkon suunnittelijan arkkitehti Keijo Petäjän Arkkitehti-lehteen suunnittelutyöstään kirjoittama artikkeli on merkittävä lähde kirkon valmistumisen ajalta. Keijo Petäjästä henkilönä ei ole kokoomateosta, vaan häntä koskevat asiasisällöt on koottu eri lähteistä. Lauttasaaren kirkon sisustusarkkitehti Ilmari Tapiovaaraa koskevan tekstin päälähteenä on käytetty Taideteollisuusmuseon julkaisemaa kokoomateosta ”Ilmari Tapiovaara: sisustusarkkitehti”.

Lauttasaaren kirkon alkuperäiset suunnitelmat on lainattu Arkkitehtitoimisto Petäjä Oy:n arkistosta. Arkkitehtitoimisto Petäjän piirustusarkistossa ovat kattavasti kirkon piirustukset sekä uudisrakentamis- että myöhemmistä korjausvaiheista. Esimerkiksi selvityksen kuvituksena on käytetty alkuperäisiä piirustuksia. Valokuvat ovat Finna valokuva-arkistosta, Lauttasaaren kirkkoa, Lauttasaarta ja henkilöitä käsittelevästä kirjallisuudesta sekä Verstas Arkkitehdit Oy:n arkistosta.

Lauttasaaren kirkon rakennushistoriallinen selvitys on viisiosainen. Ensimmäinen, taustoittava luku käsittelee Lauttasaaren ja Lauttasaaren seurakunnan historiaa varhaishistoriasta kirkon rakentamisen ajankohtaan. Luku käsittelee lisäksi 1950-60 luvun taitteen kirkkoarkkitehtuuria ja Lauttasaaren kirkon merkittävimpiä suunnittelijoita: Keijo ja Marja Petäjää, Ilmari ja Annikki Ta-

rakentamisesta, alkaen asemakaavasta ja hankkeen taustasta, edeten arkkitehtuurikilpailuun kautta suunnittelu- ja toteutusvaiheeseen, sekä lopuksi käyttöönoton jälkeiseen pohdintaan. Lisäksi luvussa kuvataan alkuperäisen rakennuksen ulko- ja sisätilaratkaisuja.

Kolmanteen lukuun on koottu tietoa rakennuksessa tehdyistä muutoksista, joita on havainnollistettu pohja- ja julkisivukaavioissa. Neljäs luku keskittyy Lauttasaaren kirkon ja toimintakeskuksen nykytilanteeseen, paikalla suoritettuun inventointiin perustuen. Viimeisessä luvussa, ”Johtopäätökset”, esitetään tiivistetysti rakennuksen erityispiirteet ja merkitys suomalaisessa kirkkoarkkitehtuurissa sekä suojele- ja arvottomisperusteet.

Helsingissä 10.05.2019 ALUSTAVA

Riina Palva, arkkitehti SAFA

Milla Parkkali, arkkitehti SAFA

Irma Verhe, arkkitehti SAFA

1. TAUSTA

Ylhäällä kuvassa uudet kerrostalot Lauttasaarissa Otavantie 3 ja 5 vuodelta 1939. Tallbergin puistotie kulkee kuvan poikki. Kuva: Veljekset Karhumäki Oy, 1939, HKM.

Alhaalla kuvassa uudet kerrostalot viistosti keskellä Otavantie (Haahkatie) 3, 5 ja 7. Oikealla Otavantie 15 (Haahkatie 10) . Etualalla keskellä Tallbergin puistotie 12 ja 10. Kuva: Veljekset Karhumäki Oy, 1948, HKM.

1.1. LAUTTASAAREN HISTORIA

Kalastus- ja viljelysyhdyskunta

1500-luvulla Lauttasaari oli pieni kalastus- ja maanviljelysyhdyskunta, joka kuului Helsingin kirkkopitäjään. (Manninen, 1995, s. 49, Nurminen, 1980, s. 3). Kallioinen saari oli metsien peittämä, osittain viljelysmaaksi raivattu. (Saarnio, 2008, s. 13)

1600-luvulla Helsingin pitäjään kuuluvassa Lauttasaarissa oli kaksi kantataloa, Heikas ja Bertas. 1700-luvulla tilat olivat Weurlanderin suvun, vuodesta 1836 Claes Wilhelm Gyldénin, vuodesta 1839 Nils Adolf Siljanderin, ja 1871 eteenpäin Ivan ja Wilhelm Wavulinin omistuksessa. 1800-luvun loppupuolella Lauttasaaren pohjoisosaan rakennettiin Helsingissä asuvien säätyläisperheiden huiloita. (Manninen, 1995, s. 49-58)

Lauttasaaren ranta-alueita linnoitettiin Krimin sodan aikana. Rannikkopuolustusta vahvistettiin

1885 alkaen ja ensimmäisen maailmansodan aikana linnoituslaitteiden yhteyteen toteutettiin parakkeja ja tiilikasarmi. (Manninen, 1995, s. 49-58) 1910-luvulla Julius Tallbergin kartanon maat kattoivat noin puolet saaresta. (Saarnio, 2008, s. 13)

1900-luvun alkupuolella Lauttasaarta kutsuttiin ruotsinkielisellä nimellä Drumsö, saarella ei ollut suomenkielistä nimeä. Vuonna 1914 Helsingin ja Lauttasaaren välille avattiin lauttaliikenne, joka jatkui parinkymmenen vuoden ajan vuoteen 1936 asti. (Saarnio, 2008, s. 13) Tästä historiasta juontaa myös professori J.J. Mikkolan saarelle antama suomenkielinen nimi: Lauttasaari. (Nurminen, 1980, s. 3) 1910-luvulla saarella liikennöi myös hevosvetoinen raitiovaunu, joka kulki nykyisen Lauttasaarentien alkupäästä asti. (Saarnio, 2008, s. 13)

Ortokuva Lauttasaaresta vuodelta 1950. Kuva: Puolustusvoimien tiedustelukeskus, HKP.

Lauttasaaren rakentuminen

Lauttasaaren sillan valmistuminen vuonna 1935 käynnisti väkiluvun kasvun saarella. (Nurminen, 1980, s. 3-4) Birger Brunilan 1910-luvulla laatiman suunnitelman mukaisesti maalaismaiseman keskelle rakennettiin kerrostaloja. (Saarnio, 2008, s. 13) Vuonna 1939 saaren väkiluku ylitti 2000 henkeä. Alueliitoksen myötä saari liitettiin uutena kaupunginosana Helsinkiin vuonna 1946. Tuolloin väkimäärä oli kasvanut liki kolminkertaiseksi vuoteen 1939 nähden. (Nurminen, 1980, s. 3-4)

Sotien jälkeen rakentamisen vauhti alkoi kiihtyä. (Saarnio, 2008, s. 14) Uusi rakennuskanta muodostui lähes yksinomaan kerrostaloista, joiden alimmissa kerroksissa oli yhteisöllistä toimintaa palvelevia liiketiloja. Asuintaajamaa voitiin pitää tuolloin epäyhtenäisenä ja puutteellisena, sillä sieltä puuttui rakennettua kokonaisuutta hallitseva toiminnallinen ja arkkitehtoninen keskus. (Petäjä, 1960)

Ilmakuva Lauttasaaresta. Keskellä Lauttasaarentie. Kuva: H. Sternberg, 1965, HKM.

Myllykallion alue

Lauttasaarella on kolme selännettä, Myllykallio, Kotkavuori ja Veijarivuori, jotka alkoivat nousta merenpinnasta maankohoamisen johdosta 10 000 vuotta sitten. Lauttasaaren kirkko sijoittuu saaren läntisimmälle selänteelle, Myllykalliolle, joka on korkein kolmesta selänteestä. (Tervonen, 1948, s.7)

Myllykallion nimi juontuu saaren metsäisestä kalliosta, jonka vanha ruotsinkielinen nimi on Kvarnberg. Myllykallio, Kvarnberget vahvistettiin puistoalueen nimeksi vuonna 1951 (Mustonen et al, 1976). Lauttasaari jaettiin osa-alueisiin vuonna 2012, jolloin osa-alueen nimeksi vahvistettiin Myllykallio. (Helsingin kaupunkihallituksen pöytäkirja, 2012)

Nykyisin metsäinen Myllykallio on virkistyskäytössä. Kalliolla sijaitsevat lintutorni ja muistona sodanaikaisesta ilmapuolustuksesta ilmatorjuntatykki ”Itko”. (Suomen sotamuistomerkit 1939-1945). Lauttasaaren kirkko valmistui Myllykallion itäpuolelle Tallbergin puistotien akselin päätteeksi vuonna 1958 (Elomaa, 2018). Myllykallion juurella, kir-

kolle nousevan portaikon yhteydessä on Dag Englundin 1945 suunnittelema sodassa kaatuneiden sankarihautausmaa. (Tervonen, 1948, s.44).

Myllykallion eteläpuolella, Isokaaren varrella on 1940-50-lukujen taitteessa rakennettu väljä kerrostaloalue, jota täydentävät myöhemmin rakennetut Myllykalliontien ja Puistokaarentien asuinkorttelit idässä ja lännessä. (Helsingin karttapalvelu) Rakennukset kiertyvät viuhkamaisesti avoimena Lauttasaarelle tyypillisenä 4-5-kerroksisena kaupunkirakenteena (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, 2011).

Myllykallion koillispuolelle sijoittuu 50-luvulla rakennettu Myllykallion koulu; lounaispuolella 60-luvulla rakennettu Lauttasaaren yhteiskoulu (Helsingin karttapalvelu). Myllykallion alueen pohjoispuolella Lauttasaarentien ja Lauttasaarenmäen katualueiden välissä sijaitsevat toimitila- ja teollisuusrakennukset on rakennettu 1960-80-luvuilla. Vuonna 2011 voimaan astuneessa kaavassa alue on muutettu asuinkerrostalokorttelialueeksi, joka on tehokkuudeltaan toista kuin Lauttasaarelle tyypillinen 1950-luvun kaupunkirakenne. (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, 2011)

Lauttasaaren korkeussuhteita esittävä kartta.
Kukin käyrä merkitsee 5 metrin nousua.
Kuvaan on lisätty tekstejä ja merkintä.
Kuvälähde: Tervonen, 1948, s. 8.

Ortokuva Myllykallion alueelta. Kuva: 2018, HKP.

Ilmakuva Lauttasaaren kirkosta.
Kuva: SKY-FOTO Möller, 1964, HKM.

Lauttasaaren seurakunnan historia

Ennen 1900-luvun alkupuolta lauttasaarelaisten kirkko sijaitsi nykyisen Vantaan alueella. Osa lauttasaarelaisista oli tästä syystä kirjoilla Helsingissä. (Elomaa, 2018) Vuonna 1917 senaatin päätöksellä Lauttasaari liitettiin Huopalahden seurakuntaan. (Nurminen, 1980, s. 3-4) Edelleen kirkkomatka meren yli oli haasteellinen. Saaren vähäisen väkiluvun vuoksi ei ollut perusteltua, että vasta perustettu Huopalahden seurakunta palkkaisi oman papin saarelaisille. (Elomaa, 2018)

Huopalahden seurakunta erosi Helsingin pitäjän seurakunnasta vuonna 1921 (Mustonen et al, 1976, s.132) Lauttasaarelaiset eivät olleet omaan tilanteeseensa tyytyväisiä, joten vuonna 1923 alettiin selvittää vaihtoehtoa siirtää Lauttasaari osaksi Helsingin seurakuntia. Huopalahden seurakunta tarvitsi kipeästi lauttasaarelaisten verorahat, joten ratkaisu venyi vuosia eteenpäin. (Elomaa, 2018)

Vuonna 1939 Lauttasaari liitettiin Helsingin pohjoisiin seurakuntiin. Lauttasaaressa aloitettiin oma seurakuntatoiminta ja jumalanpalvelukset. (Nurminen, 1980, s. 3-4) Seurakunta kokoontui Lauttasaarentie 16:ssa. Ensimmäisessä kerroksessa oli seurakuntasali; toisessa kerroksessa kerho- ja koontumistiloja (Saarnio, 2008, s. 14, 28) Seurakuntasaliin mahtui virallisten määräysten mukaan 100 henkeä, epävirallisesti enemmän. (Mustonen et al, 1976, s.132) Lauttasaarelaiset olivat tyytyväisiä omaan seurakuntakotiinsa, mutta pienet tilat ja kadulta tuleva meteli loivat haasteita tilojen käytölle. Parempia tiloja kaivattiin pian. Urhonlinnasta vuokrattiin lisätilaksi kaksihuoneinen kerhohuoneisto. Pyhäkoulu toimi 1940-luvun lopulla esimerkiksi Tallbergin puistotien ja Haahkakujan kulmassa sijainneessa Lauttasaaren säätion talossa. (Elomaa, 2018) Vuonna 1943 seurakuntakoti vihittiin jumalanpalvelushuoneeksi. (Mustonen et al, 1976, s.133)

Lauttasaari kuului Helsingin pohjoisen seurakuntaan kolme vuotta, ennenkuin se liitettiin Kes-

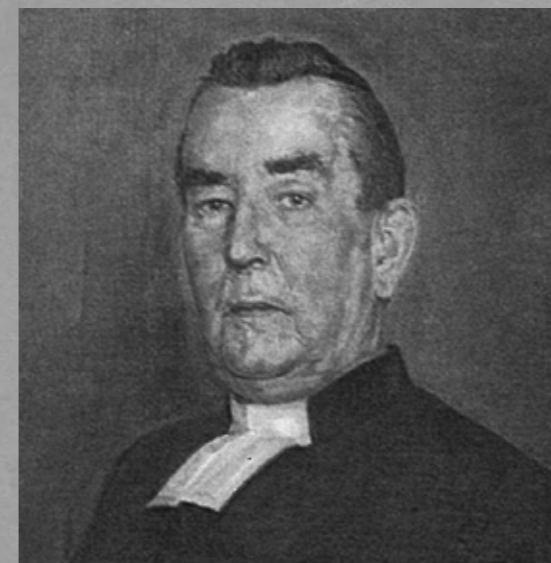
ki-Helsingin seurakuntaan vuonna 1942. (Nurminen, 1980, s. 3-4) Sotien jälkeen seurakuntien jako kiihdytti Helsingin suomalaisten ja ruotsalaisten seurakuntien laajaa rakennusohjelmaa. Rakentamisen painopiste ohjelmassa oli uusilla rakennusalueilla, joissa seurakuntatyötä tehtiin tilapäisissä ja puutteellisissa tiloissa. Lauttasaaren kirkko ja toimintakeskus syntyivät osana tätä ohjelmaa. (Peltäjä, 1960)

Vuodenvaihteessa 1942 kerättiin kolehti Lauttasaaren kirkon rakennusrahostolle. Rovasti Lauri Pohjanpään sanat olivat vaikuttavat: ”Näin saatu summa – 723,90 mk – ei ole suuren suuri, mutta se tulee varmaan jatkuvasti karttumaan ja muistuttaa se pelkästään olemassa olollaan asiasta, joka on kaikkien lauttasaarelaisten sydäntä lähellä. Kohta kun olot sen suinkin sallivat, tullaan oman kirkon ajatusta viemään innokkaasti eteenpäin Lauttasaarella”. (Elomaa 2018)

Vuonna 1946 seurakunta jätti Helsingin kaupungille anomuksen, että tontti sankarihautojen lähellä luovutettaisiin kirkolle. Syksyllä vuonna 1947 Keski-Helsingin seurakunnalle lähetetty anomus koski uuden seurakuntakodin rakentamista. Tämän myötä Helsingin seurakuntien kirkkohal-

lintokunta asetti toimikunnan valmistelemaan ehdotusta Lauttasaaren kirkon ja seurakunnan rakentamiseksi. Vuoden 1951 lopulla kirkkovaltuuston asettama komitea ehdotti, että Lauttasaaren rakennettaisiin kiireellisesti seurakunnallinen työkeskus. Vuonna 1952 Helsingin seurakunnat ostivat Myllykalliolta tontin tulevaa kirkkoa ja työkeskusta varten. (Mustonen et al, 1976, s.133-134) (Kirkkohankkeen taustaa on käsitelty laajemmin kappaleessa 2.1. Suunnittelu ja Rakentaminen, Hankkeen tausta.)

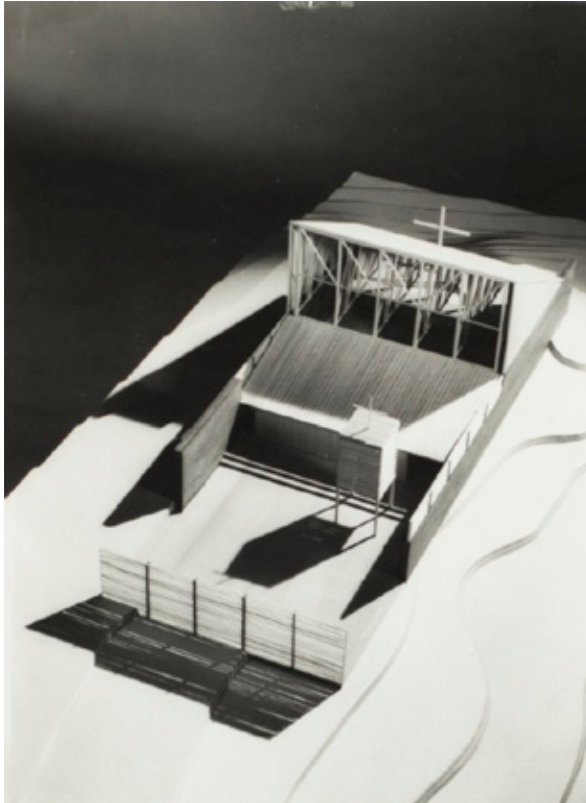
Lauttasaaren seurakunnassa käynnistyi uusi vaihe, kun se vuoden 1956 ensimmäisestä päivästä alkaen aloitti toimintansa ensimmäistä kertaa itsenäisenä seurakuntana. (Nurminen, 1980, s. 3-4) Kirkkoherranvirastoksi löytyi sopiva tila Gylde-ninte 10: stä, jossa pidettiin myös seurakunnan piirejä ja jossa sijaitsi vaatimaton vihki- ja katekappeli. Seurakunnan eri-ikäisten toiminta oli sijoitettuna eri puolille saarta. (Saarnio, 2008, s. 15) Vuonna 1957 seurakunnan jäsenmäärä ylitti 10 000 henkeä. Jäsenmäärä kasvoi tasaisesti saavuttaen huippunsa vuonna 1969, jolloin se oli lähes 18 000. (Nurminen, 1980, s. 3-4)

Lauri Pohjanpää. Harald Smedbergin maalaus.
Valokuva on rajattu ja muutettu mustavalkoiseksi.
Kuvälähde: Nurminen, 1980, s. 63.

Kirkkoherra Lauri Pohjanpää

Merkittävänä henkilönä Lauttasaaren seurakunnan historiassa on toiminut rovasti Lauri Pohjanpää, joka aloitti Lauttasaaren seurakunnan toiminnan vuonna 1939. Hän toimi Lauttasaaren kirkon rakennustoimikunnan ja arkkitehtuurikilpailun lautakunnan puheenjohtajana 1950-luvun alkupuolella. Hän toimi myös Lauttasaaren seurakunnan ensimmäisenä kirkkoherrana seurakunnan ensimmäisen toimintavuoden ajan vuonna 1956. (Nurminen, 1980, s. 3-8) Hän teki pitkän uran toimien seurakunnan pappina 18 vuoden ajan jääden eläkkeelle kirkon rakentamisen aikana. (Saarnio, 2008, s. 16) Vuoden 1956 loppupuolella järjestetyissä seurakunnan kirkkovaaleissa Pohjanpää jäi täpärästi toiseksi muutamalla äänellä. Tällöin uudeksi, samalla Lauttasaaren kirkon ensimmäiseksi, kirkkoherraksi valittiin Voitto Viro. (Mustonen et al, 1976, s.133)

Ylhäällä Kaija ja Heikki Sirenin suunnitteleman Otaniemen kappelin pienoismalli. Kuva: AYKR.

Keskellä Markus Tavion suunnittelema, vuonna 1954 valmistunut Meilahden kirkko. Kuva: Roos, 1960-luvun alku, MVMHK.

Alhaalla Alvar Aallon suunnittelema Lakeuden ristin kirkko. Kuva: Mäkinen, Kalevi A., 1964, SMK.

1.2. RAKENNUSVAIHEEN AJANKUVA

Kirkkoarkkitehtuuri 190-luvulla

1950-lukua voidaan pitää Suomessa kirkkorakentamisen kultaisena vuosikymmenenä, sillä tuona aikana rakennettiin useita merkittäviä kirkko- ja kappelirakennuksia. Esimerkiksi Alvar Aallon suunnittelema Seinäjoen kirkko ja Kaija ja Heikki Sirenin suunnittelema Otaniemen kappeli toteutettiin arkkitehtuurikilpailun lunastuksen saaneiden töiden pohjalta. Aikakautta leimasi tietynlainen kirkkorakentamisen vapautuminen, jota edesauttoi kirkkoarkkitehtuurista ja tämän traditioista käyty julkinen keskustelu. (Kuorikoski, 2008, s. 108-109) Tuona aikakautena on Suomessa nähtävissä kirkkoarkkitehtuurin arvostuksen voimistuminen, jollaista ei ole havaittavissa kansainvälisessä rakennustaitteessa. Kirkkorakennukselle haluttiin etsiä inhimillisempi identiteetti rationaalisuuden rinnalle. (Kuorikoski, 2008, s. 159)

1950-luvulla kirkko joutui etsimään uutta paikkaansa maallistuvassa yhteiskunnassa, mikä heijastui myös kirkkoarkkitehtuuriin. Norjasta lähtöisin oleva työkirkkotoiminta levisi Suomeen. Tasapaino pyhäpäivän juhlan ja arkipäivän käytännöllisen toiminnan välillä vaati uudenlaista ajattelua seurakunnan toimintaan (Knapas & Tirilä, 2008, s. 10-11) Kirkon uudesta tulevaisuuden suunnasta kertoo myös Piispa Eelis Gulin vihkipuhe Lauttasaaren kirkon vihkimistilaisuudessa 20. syyskuuta vuonna 1958. Hän sanoi: ”Lauttasaaren asutus on saanut sydämen. Täällä on rakennettu kirkko ei ole vain nykyhetkeä vaan myös tulevaisuutta varten. Uusi aika vaatii uusia työmahdollisuuksia.” (Nurminen, 1980, s. 12)

1950-luvun kirkkoa haluttiin ajatella monitoimitalona, työkeskuksena, johon sisällytetään useita toimintoja. (Kuorikoski, 2008, s. 159)

Työkeskuksen uskottiin asuntopulan aikana heittävä vähemmän vastustusta kuin uuden kirkon tai seurakuntatalon. (Knapas & Tirilä, 2008, s. 10-11) Myös Lauttasaaren kirkkokilpailussa vuonna 1954 haettiin uudenlaista ”työkirkkoa” runsaine kerho- ja aputiloineen. (Kuorikoski, 2008, s.101) Arkkitehtien keskuudessa pelättiin, että työkeskukset lopettaisivat ”oikeiden” kirkkojen rakentamisen. (Knapas & Tirilä, 2008, s. 11) Tilojen määrän kasvaessa kirkkorakennus nähtiin muistuttavan enemmän koulurakennusta kuin kirkkoa, mikä heikensi sen asemaa kaupunkikuvallisena monumenttina. (Kuorikoski, 2008, s.159)

1950-luvun kirkkoarkkitehtuuri jättää taakseen ulkoiset viittauksen perinteeseen. Luonto on kirkkorakennuksen lähellä tai ympärillä hoidettuna puistona. Tila, materiaali ja valo ovat arkkitehtuurin keskiössä. (Knapas & Tirilä, 2008, s. 15) Luonteenomaista tuon ajan kirkkoarkkitehtuurille on, että kirkkosali on tyhjä, muodoltaan ja materiaaleiltaan pelkistetty. Valon arkkitehtuuri muuttuu moniulotteisemmaksi: valo leikkautuu tilaan kaapeana viiruna tai leikkii seinäpinnalla tuoden kaun materiaalin eloon. (Knapas & Tirilä, 2008, s. 11) Kirkkosalissa ei enää tarvittu erityistä korotettua kuoriosaa, ainoastaan alttarikaide erotti sen muusta kirkkosalista. Alttaritaulun sijaan seinälle kiinnitettiin risti. Saarnatuoli alkoi madaltua ja muuttua suoralinjaisen vaatimattomaksi. (Knapas & Tirilä, 2008, s. 11)

Ylhäällä Kaija ja Heikki Sirenin suunnitteleman Otaniemen kappelin sisätila. Kuva: Rác István, 1970, MVMKK.

Keskellä Markus Tavion suunnittelema Meilahden kirkkosali. Kuva: Welin P. O., 1961, MVMKK.

Alhaalla Alvar Aallon suunnittelema Lakeuden ristin kirkon interiööri. Kuva: Kanerva Teuvo, 1975-86, MVMHK.

Keijo Petäjä.
Valokuva on rajattu ja muutettu mustavalkoiseksi.
Kuva: Nurminen Veli.
Kuvallähde: Nurminen, 1980, s. 63.

Arkkitehdit Keijo ja Marja Petäjä

Lauttasaaren kirkon pääarkkitehti Keijo Petäjä (1919-1988) oli tunnettu teoreetikko ja modernin arkkitehtuurin edelläkävijä. Hän sai professorin arvonimen vuonna 1980, ja hänen työnsä oli pitkään esimerkkinä nuoremmille kollegoille. Kirjoittamissaan artikkeleissa jwva pitämässään luennoissa hän edisti keskustelua modernista arkkitehtuurista. (Uppslags verket Finland- kotisivut, 2019)

Keijo Petäjä valmistui arkkitehdiksi vuonna 1949 ja perusti yhteisen toimiston arkkitehti Viljo Revellin kanssa. Yhteisellä ehdotuksellaan he saivat palkinnon Kansaneläkelaitoksen päätoimitalon suunnittelukilpailusta ja ensimmäisen palkinnon Helsingin Teollisuuskeskuksen kilpailusta. Yhteistyössä Petäjä ja Revell suunnittelivat Teollisuuskeskuksen kilpailuvoiton pohjalta sekä useita asuinrakennuksia Maunulaan vuosina 1949-1953.

Yhteinen toimisto Revellin kanssa päättyi vuonna 1952, ja Petäjä perusti uuden toimiston vaimonsa Marja Petäjän kanssa (s. 1923). (Uppslags verket Finland- kotisivut, 2019)

Arkkitehtipariskunta Keijo ja Marja Petäjä ovat Lauttasaaren kirkon suunnittelijoita. He tapasivat sodan jälkeen Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosastolla ja menivät naimisiin vuonna 1946 (Arkkitehtuurimuseo & Arkkitehtuurimuseon Ystävät ry, 2013). Marja Petäjän kuvauksen mukaan Lauttasaaren kirkon rakentaminen oli heille kiireistä aikaa 1950-luvun loppupuolella. Heillä oli kuusi lasta, joista nuorimmat kaksoset syntyivät samana vuonna kuin kirkon rakennustyöt aloitettiin. Marja Petäjä hoiti lapsia kotona, minkä vuoksi hän osallistui rakennuksen suunnitteluun ja rakentamistyön valvomiseen vähemmän kuin miehensä. Keijo Petäjän oli helppo käydä viereiseltä kotitalolta seuraamassa kirkon rakennustöiden edistymistä. (Saarnio, 2008, s.26)

Vuonna 2013 Arkkitehtuurimuseon ja Arkkitehtuurimuseon ystävien ry:n 25-vuotisjuhla-
luennolla arkkitehti Käpy Paavilainen kuvailee
vanhempiaan Marja ja Keijo Petäjää näillä sa-
noin:

”Vanhempani olivat modernisteja ja idealisteja.
He ja heidän kanssaan Helsingin yhtenäiskou-
lun perustaneet ystävät uskoivat parempaan
tulevaisuuteen ja itsenäiseen ajatteluun. Isäni
Keijo Petäjä oli myös perustamassa Rakennus-
taiteen museota. (Arkkitehtuurimuseo & Arkki-
tehtuurimuseon Ystävät ry, 2013)

Noihin aikoihin rakennettiin Lauttasaaren
vanhempieni suunnittelema uusi rivitalokoti.
Alimmassa kerroksessa oli toimisto ja sen pääl-
lä asunto. Toimiston väki kävi lounastunnilla
ylhällä syömässä puuroa. Kahvitunnilla pelat-
tiin jääkiekkopeliä tai Keijo viritti keskustelun
aiheesta, joka oli hänelle kulloinkin ajankohtai-
nen.” (Arkkitehtuurimuseo & Arkkitehtuurimu-
seon Ystävät ry, 2013)

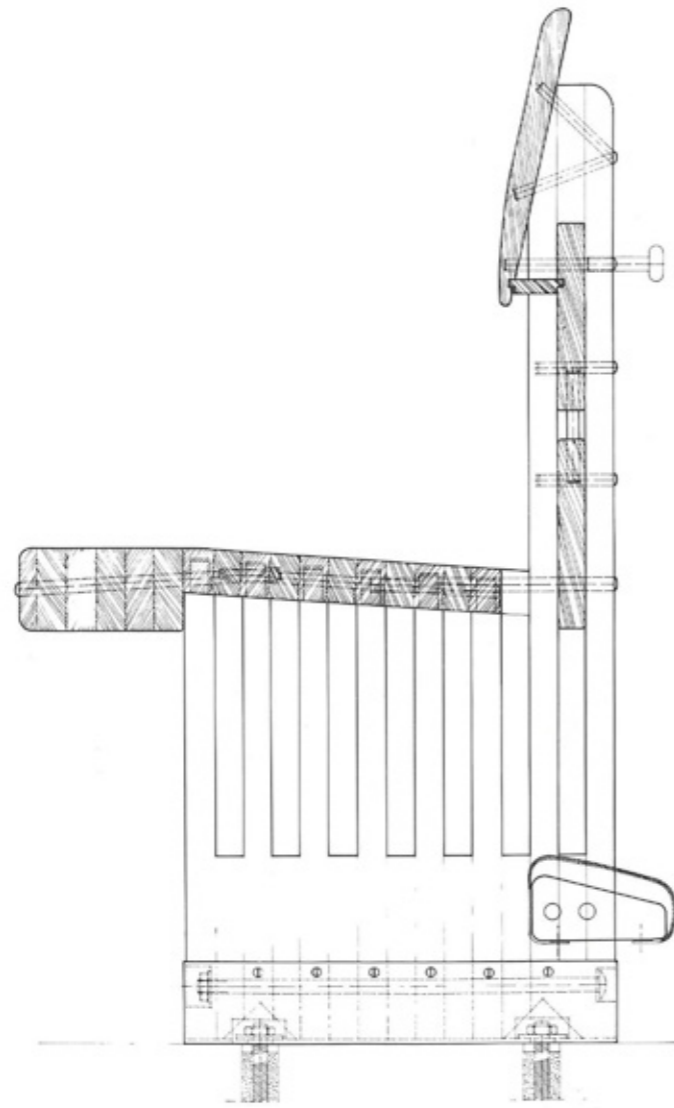
Petäjien toimisto suunnitteli useita kohteita
Helsinkiin: lukuisat asuinrakennukset Lautta-
saaren (1957-75), Koneen ja Partekin yhteinen
pääkonttori Munkkiniemeen (1973), Nordsjön
telakka (1974) ja Brondan kulma Esplanadil-
la (1975) ovat toimiston käsialaa. Toimisto on
suunnitellut useita julkisia rakennuksia Helsin-
gin ulkopuolelle, kuten Jyväskylän keskusam-
mattikoulun (1957-63), Turengin seurakun-
takodin (196) sekä kunnantalot Janakkalassa
(1963), Ilmajoella (1965) ja Kuusamossa (1979).
(Uppslags verket Finland- kotisivut, 2019) Keijo
Petäjän edesmentyä Petäjien toimiston työtä jat-
kaa edelleen pariskunnan poika, arkkitehti Juha
Petäjä, isänsä suunnitteleman rivitalon toimis-
tossa.

Ylhäällä Petäjän vuonna 1975 suunnittelema Brondan
kulma , Eteläesplanadi 20. Kuva: Nurmi Juha, 2014,
HKM.

Keskellä Janakkalan kunnantalo, joka rakennettiin
Petäjän laatiman suunnitelman mukaan vuonna 1963.
Kunnantalon vieressä (ei kuvassa) on Petäjän suun-
nittelema seurakuntatalo samalta ajalta. Kuva: Laurila
Anu, 2007, MVMRK.

Alhaalla Petäjän suunnittelema Kone Oy:n pääkonttori
Munkkiniemessä. Kuva: Scan-Foto, 1992, HKM.

Ilmari Tapiovaaran suunnitteleman Lauttasaaren kirkon penkin rakennepiirros.
Kuvälähde: Nurminen, 1980, s. 87.

Ilmari Tapiovaara kädessään
Domus-tuolin pienoismalli.
Valokuva on rajattu ja sävyä muutettu.
Kuva: 1940-luku.

Sisustusarkkitehdit Ilmari ja Annikki Tapiovaara

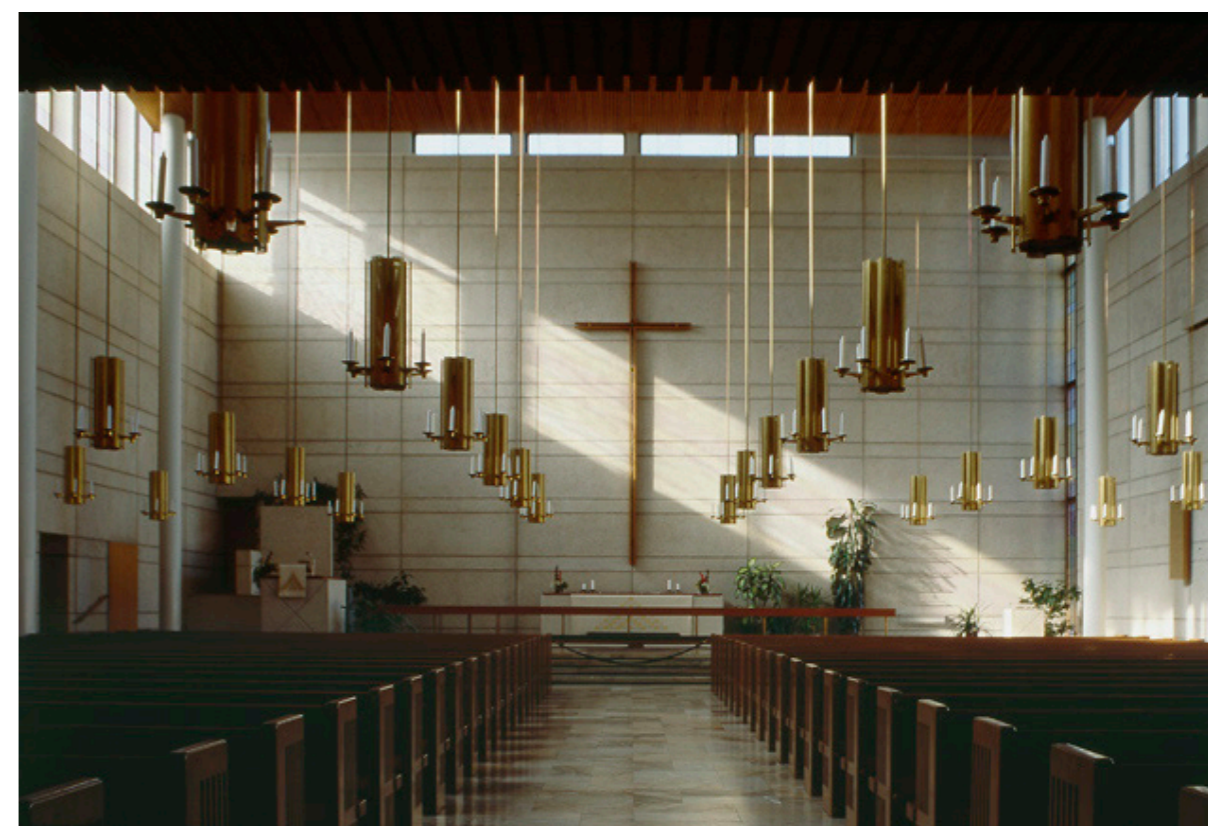
Sisustusarkkitehti ja huonekalusuunnittelija Ilmari Tapiovaara (1914-99) kuuluu suunnittelijasukupolveen, jonka merkittävin tuotanto ajoittuu toisen maailmansodan jälkeisiin vuosiin. (Aaltonen et al, 2014, s. 13) Hän aloitti opinnot Taideteollisessa keskuskoulussa vuonna 1933. (Peltonen, 1984, s.8-9) Opiskeluvuosinaan Tapiovaaralle tulivat tutuiksi teollisen tuotannon ja viennin mahdollisuudet hänen työskennellessään Aallon huonekaluja valmistavalla Korhosen tehtaalla ja huonekaluja kokoavan Finmar Oy:n palveluksessa Lontoossa. Opiskeluaika huipentui vierailuun Pariisiin vuoden 1937 Maailmannäyttelyssä ja työharjoitteluun Le Corpusierin toimistossa. Valmistumisensa jälkeen Tapiovaara työskenteli Asko-Avonius huonekalutehtaan palveluksessa, ja tämän jälkeen hän aloitti yhteistyön Keravan Puuteollisuus Oy:n kanssa. (Peltonen, 1984, s. 10-11, 51-52) Vuonna 1951 Tapiovaara perusti toimiston vaimonsa sisustusarkkitehti Annikki Tapiovaaran kanssa. (Peltonen, 1984, s. 21)

Tapiovaara osallistui urallaan lukuisiin kansainvälisiin kilpailuihin menestyksellisesti. (Peltonen, 1984, s. 53) Kultamitalit Triennaleissa vuosina 1951, 1954 ja 1957 sekä Cantun huonekalutehtaiden kilpailut 1950-luvulla merkitsivät kansainvälisten kontaktien lujittumista. (Peltonen, 1984, s. 25) Vuosina 1952-53 Tapiovaara toimi apulaisprofessorina mm. Illinois Institute of Technologyssa Chicagossa ja työskenteli Mies van der Rohen toimistossa. (Peltonen, 1984, s. 25) 1950-luvulla Tapiovaara toimi myös opettajana Taideteollisessa korkeakoulussa sekä 1960-luvulla Teknillisessä korkeakoulussa arkkitehtuurin osastolla. (Peltonen, 1984, s. 45) Uransa aikana hän toimi asiantuntijana teollisen muotoilun kansainvälisissä kehitystyöohjelmissa mm. Paraguayssa, Mauritiuksella, Jugoslaviassa ja Hongkongissa. (Peltonen, 1984, s. 29-33)

Tapiovaaran tavoitteena oli suunnitella toimivia ja kestäviä esineitä, jotka parantavat arkiympäristöä. (Peltonen, 1984, s. 51-52) Tunnetuimpia

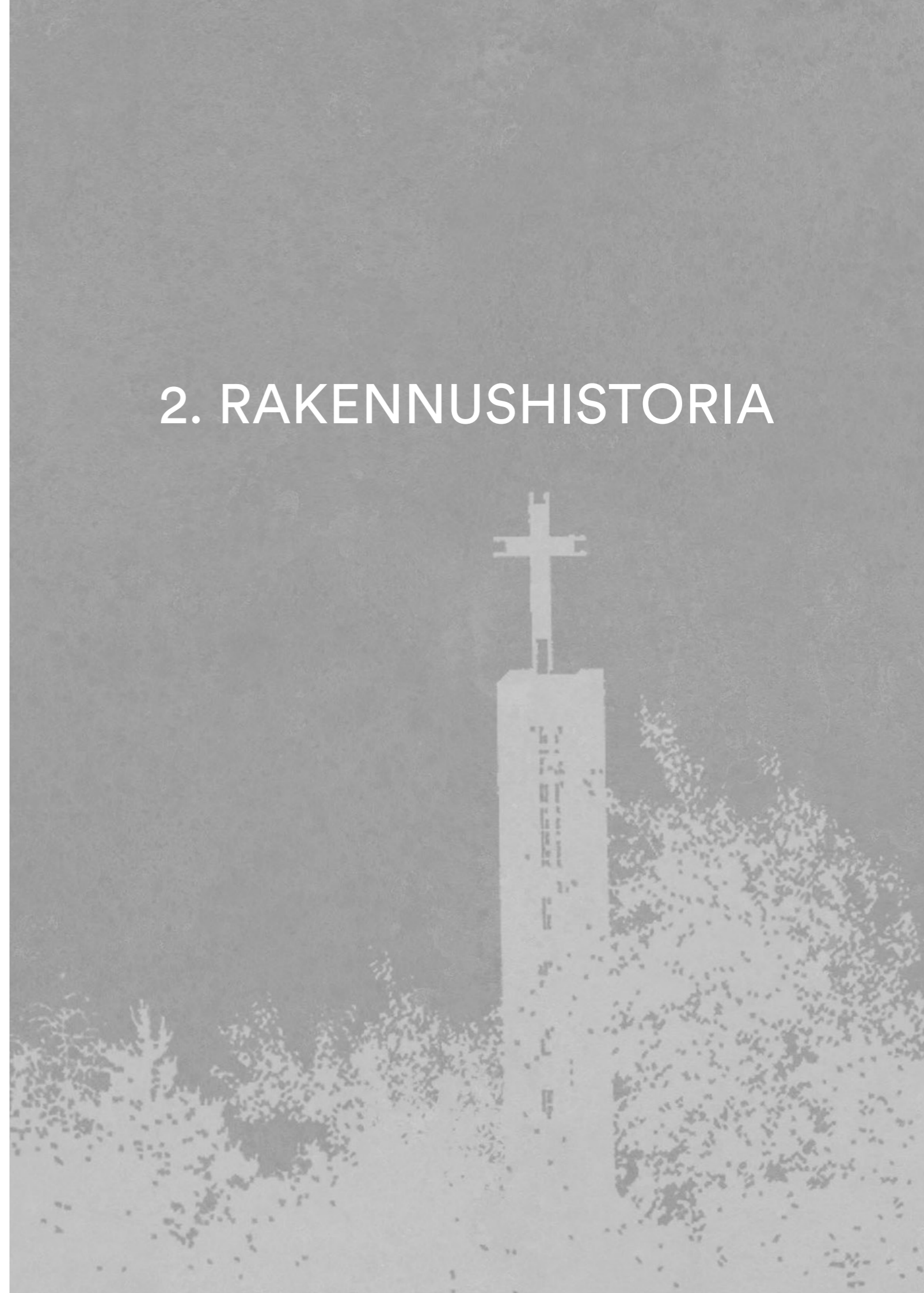
ovat hänen suunnittelemansa tuolit Domus ja Lukki. Domus Academican opiskelija-asuntolaan suunniteltu Domus- tuoli on vuodelta 1946, Otaniemen teekkarikylään suunniteltu Lukki-tuoli on 1950-luvulta. Tapiovaaran kouluympäristöön suunnittelema tuoleja ovat Nana (1956) ja Aslak (1958). Kotiympäristöön suunniteltuja kalusteita ovat Fanett, jonka tuotanto aloitettiin vuonna 1949 Ruotsissa, 1950-luvun puolivälissä luotu Pirkka-kalusto ja Hongisto-kalusto 1960-luvulta. (Peltonen, 1984, s. 52-53) Tapiovaaran keskeisiä sisustuselementtejä ovat myös yleisötuolit, kuten Vanhan ylioppilastalon juhlasalin ja Kauppakorkeakoulun luentosalin tuolit. (Peltonen, 1984, s. 35-36) Huonekalujen lisäksi Tapiovaaran ura käsitti suunnittelun eri aloja. Hän on tehnyt grafiikkaa, sisustussuunnittelua, näyttelyitä, valaisimia, astioita ja tekstiilejä. (Peltonen, 1984, s. 53)

Tapiovaaran suunnittelemat interiöörit ovat viihtyisiä ja toimivia kokonaisuuksia. (Peltonen, 1984, s. 7) Tapiovaara suunnitteli lukuisia sisustuskokonaisuuksia myymälöihin, pankkeihin, hotelleihin, ravintoloihin ja yksityiskoteihin. (Peltonen, 1984, s. 35-36) Näihin lukeutuu pankkihalli OP:lle Helsingissä, Vistema Oy:n myymälähuoneisto, Paragonin ja SKF:n toimitilat Helsingissä, Kivenlahden kappeli, hotellit Marski ja Inter-Continental. Sisustussuunnittelutehtäviin on kuulunut myös Finnairin Caravelle ja Convair lentokoneiden sisustuselementtien ja verhouksien suunnittelu vuonna 1957. Tähän ajankohtaan ajoittuu myös laaja suunnittelutehtävä Lauttasaaren kirkon sisustuksen, valaistuksen ja kirkollisen esineistön parissa yhteistyössä arkkitehti Keijo Petäjän kanssa. (Peltonen, 1984, s. 36-37) Annikki Tapiovaaran panos Lauttasaaren kirkon suunnittelutyössä on merkittävä, mikä tulee ilmi Ilmari Tapiovaaran kirjoittamasta nekrologista. Ilmari Tapiovaara luettelee joukon kohteita, joissa Annikki Tapiovaaran työtä ei voi erottaa kokonaisuudesta. Lauttasaaren seurakunnallisen työkeskus on yksi näistä. (Aaltonen et al, 2014, s. 65)

Tapiovaaran ja Petäjän yhteistyössä suunnittelema kirkkosalin interiööri. Kuva: Jokinen Martti, 1993, MVMRK.

2. RAKENNUSHISTORIA

Birger Brunilan tekemä asemakaava luonnos vuodelta 1913. Kuvallähde: Manninen, 1995, s. 22.

2.1. SUUNNITTELU JA RAKENTAMINEN

Asemakaava

Lauttasaaren ensimmäinen asemakaava oli Julius Tallbergin tilaama, Birger Brunilan vuonna 1913 laatima, vahvistamaton rakennussuunnitelma, joka ohjasi Lauttasaaren rakentamista ja tonttijakoa reilun kahdenkymmenen vuoden ajan. Kirkon paikka on suunnitelmassa esitetty Pajalahden rannasta alkavan akselin päässä, kalliolle nousevassa rinteessä. Birger Brunilan Helsingin asemakaava-arkkitehtina laatima Lauttasaaren pohjois- ja länsiosien, vuonna 1934 hyväksytty ja vuonna 1936 vahvistettu rakennussuunnitelma noudatti pääosin vuoden 1913 suunnitelmaa. Arkkitehti Väinö Tuukkanen laati kiinteistötoimiston asemakaavaosastolla 1946 Helsingin kaupunkiin liitetyn Lauttasaaren asemakaavat, jotka hyväksyttiin 1950-luvun alussa. Tässä kaavassa kirkon tontti on nykyisessä muodossaan. (Loci maisema-arkkitehdit Oy, 2012)

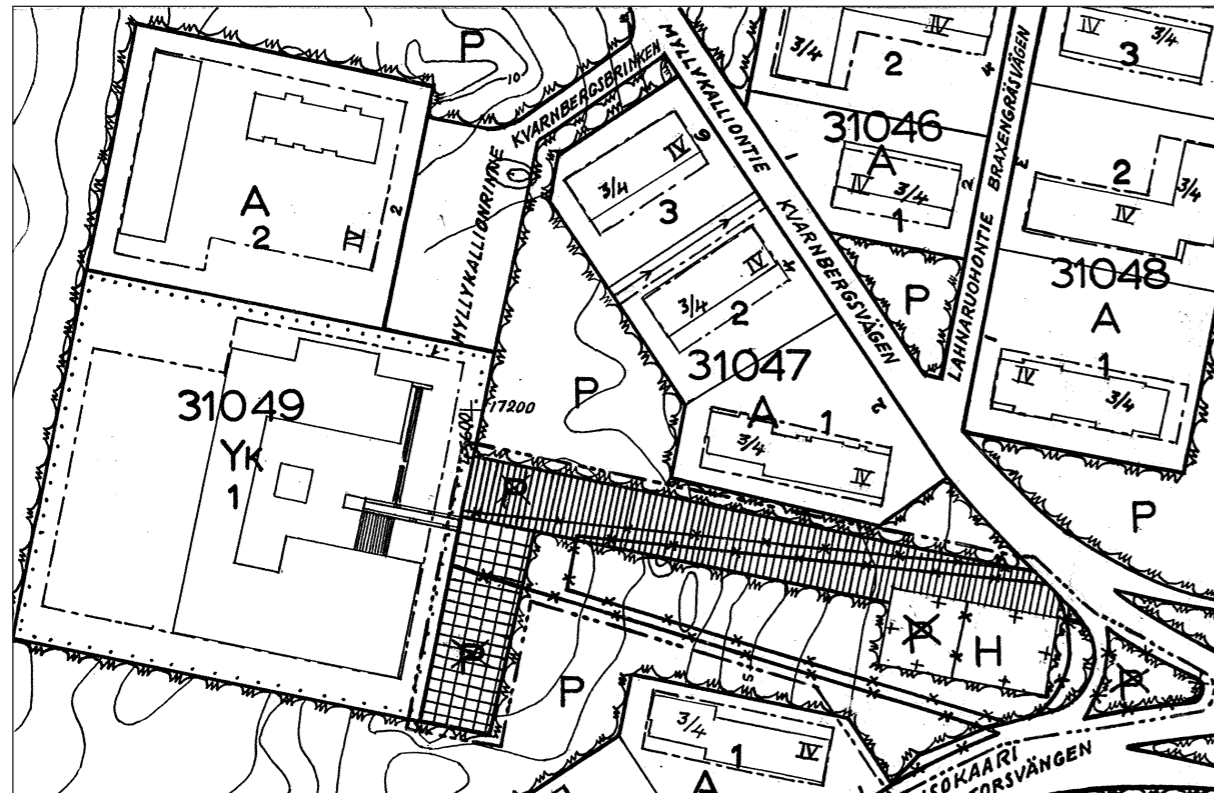
Lauttasaaren kirkon tontin edelleen voimassaoleva asemakaava on vahvistettu 1. lokakuuta 1956. (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, 1956) Kirkon tontti kuuluu yleisten rakennusten alueelle. Kaavan mukaan tälle alueelle saadaan rakentamiseen käyttää enintään puolet tontin pinta-alasta. Rakennettu kerrospinta-ala saa olla enintään yhtä suuri kuin tontin pinta-ala. Rakentamatta jäävät tontinosat on istutettava. Lisäksi määritteenä on rakennuksen korkeus, joka saa olla enintään 16 metriä. (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, 1956)

Helsingin kaupungin asemakaavan muutos koskien Lauttasaaren kirkon itäpuolella olevaa hautausmaa-alueita on laadittu vuonna 1966. Tässä kaavamuutoksessa puistoalue on muutettu hautausmaa-alueeksi, mikä mahdollisti Lauttasaaren sankarihauta-alueen kunnostamisen.

Liikenteellisistä syistä katulinjaa on tässä suunnitelmassa muutettu - yleiselle jalankululle kuuluva osa kulkee leveämpänä vyöhykkeenä kuin aiemmassa kaavassa. Lauttasaaren kirkon edustalle on merkitty katualue- tai torimerkintä. Muutokset täydensivät keskeneräiseksi jääneen kirkon ympäristön suunnitelmaa. (Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, 1966)

Puiston kaavamerkintä kiertää kirkon tontin etelä-, itä- ja länsipuolen rajoja. Kirkon tontti rajautuu pohjoisessa asunto- ja liiketonttiin. (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, 1956) Tälle tontille

on haettu asemakaavan muutos, jonka voimaantulo päivä on 18. marraskuuta vuonna 1994. Asunto- ja liiketontin kaavamerkintä on muutettu tässä kaavamuutoksessa neljäkerroksisten kerrostalojen korttelialueeksi, ja rakennusten paikat on rajattu tiukemmin. (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, 1994) Kirkon tontin pohjoisosan alueella on myös maanalainen kaava, joka on tullut voimaan 31. joulukuuta vuonna 2009. Tämä alue pitää sisällään metrotunnelin suojavyöhykkeineen, ja se on varattu kaupungin tarpeisiin. (Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, 2009)

Asemakaavan muutos vuodelta 1966. Kuva: Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, 1966.

Hankkeen tausta

Lauttasaari oli 1930-luvulla määrä liittää Helsinkiin, joten uudelle rakennettavalle kirkolle etsittiin sopivaa tonttia vuonna 1938. Alueen asemakaavan puuttuminen ja sota lykkäsivät hanketta. Lauttasaari liitettiin osaksi Helsingin kaupunkia 1. tammikuuta 1946 suuren alueliitoksen yhteydessä. (Elomaa, 2018)

Sodan päätyttyä pieneen seurakuntakotiin tyytymättömät lauttasaarelaiset pyysivät vuonna 1946 kaupunkia luovuttamaan tontin kirkkoa varten sankarihautojen läheisyydestä. Koska sodan jälkeinen materiaali- ja rahapulan vuoksi kirkon rakentaminen ei ehkä olisi mahdollista, useat kymmenet lauttasaarelaiset allekirjoittivat kirkkohallintokunnalle ja Keski-Helsingin seurakunnan kirkkoneuvostolle lähetetyn kirjelmän seurakuntatalon rakentamisesta. Kirkon tai seurakuntatalon lisäksi Lauttasaarella haaveiltiin omasta hautausmaasta, mutta hanke ei edennyt suunnitelmia pitemmälle. (Elomaa, 2018)

Helsingin suomalaisten ja ruotsalaisten evankelisluterilaisten seurakuntien kirkkohallintokunta asetti 31. elokuuta 1948 toimikunnan valmistelemaan ehdotuksen Lauttasaaren kirkon ja seurakuntatalon rakentamiseksi, puheenjohtajana rovasti Lauri Pohjanpää ja jäseninä rakennusneuvos Antero Pernaja, osastonjohtaja Antti Salokangas, työpäällikkö W. E. Martinmäki, kappalainen Tor Westman ja insinööri K. H. Nyman. Suunnitelmana oli muodostaa Lauttasaaren suomenkielisille asukkaille oma seurakunta. Kesäkuussa 1952 Helsingin kirkkovaltuusto päätti ostaa kauppaneuvos Julius Tallbergin perikunnalta kaksi tonttia Myllykalliolta, sankarihautojen läheisyydestä. Suurempi tontti oli tarkoitettu kirkolle ja pienempi seurakuntatalolle, mutta asemakaavoittaja päätti että suuremmalle tontille voi sijoittaa kirkon ja seurakuntatalon sekä kirkon helkilökunnan asuntoja ja pienemmälle esimerkiksi asuintalon. Kirkkovaltuusto asetti rakennustoimikunnan Lauttasaaren työkeskusta varten.

Rakennustoimikunnan jäseninä toimivat sen historian aikana puheenjohtajana rovasti Lauri Pohjanpää ja jäseninä arkkitehtiprofessori Antero Pernaja, osastopäällikkö Antti Salokangas, rakennusmestari Erik Vasakorpi arkkitehti Toivo Salervo, pastori Tor Westman, vanhempi oikeusneuvosmies Lars Gestrin, hovioikeudenviskaali Erkki Hämäläinen, rakennusmestari Elis Rauhamäki, sacri.min.cand. Hjördis Tengström. Rakennusmestari Rauhamäki toimi vuodesta 1955 alkaen Lauttasaaren kirkon ja työkeskuksen rakennustöiden valvojana. (Elomaa, 2018)

Lauttasaaren kirkon ja työkeskuksen rakennustoimikunta teki syyskuun 17. päivänä 1952 Keski-Helsingin seurakunnalle ja Helsingin pohjoiselle ruotsalaiselle seurakunnalle rakennusehdotuksen, jonka mukaan ensimmäisessä vaiheessa rakennettaisiin seuraavat yhteiset tilat (Elomaa, 2018):

- kirkkosali sakaristoinen 400 hengelle
- voimistelusalali + 2 pukeutumishuonetta ja suihkuhuonetta
- kolumbaario alttareineen
- lämmittäjä-talonmiehen asunto
- erillinen kellotapuli

Tilaohjelmassa mainitun kirkkosalin oli tarkoitus toimia myöhemmin ruotsinkielisen seurakunnan kirkkona. Suomenkieliselle seurakunnalle rakennettaisiin myöhemmin suurempi, 1000 hengen kirkko. Molempien kirkkojen tilat tulisivat käsittämään kerhuhuoneita, askarteluhuoneita, lastentarhan ja lastenseimen sekä asuntoja papeille, urkuille ja muille työntekijöille. Kirkkohallintokunta ja kirkkovaltuusto pitivät seurakuntien kannattamaa rakennustoimikunnan esitystä liian suurellisina. Suuren kirkon koko rajattiin 700 henkilöön, pienen kirkon 300 henkeen ja esimerkiksi kolumbaariosta ja opetuskeittiöstä oli luovuttava. Kirkkovaltuusto hyväksyi Lauttasaaren kirkon ja työkeskuksen rakennusohjelman ja rakennustoimikunnan ehdotuksen julkisen suunnittelukilpailun toimeen panemisesta toukokuun lopussa 1953. (Elomaa, 2018)

Arkkitehtuurikilpailu

Kirkon suunnittelemisesta päätettiin järjestää yleinen, kansallinen arkkitehtuurikilpailu. Lauttasaaren seurakunnallisen työkeskuksen (kuten nimi silloin kuului) kilpailuohjelma julkistettiin 8. päivänä lokakuuta 1953 (Elomaa, 2018). Palkintolautakunnan puheenjohtajana toimi Lauri Sillanpää, jäseninä Antti Salokangas ja professori Hildning Ekelund. Suomen arkkitehtiiliiton nimeäminä arkkitehtina Woldemar Baeckman ja Heikki Sirén. Kilpailuohjelmassa kirkko esitettiin toteutettavaksi kahdessa vaiheessa; ensin rakennettaisiin työkeskus ja tämän jälkeen pääkirkko. (Nurminen, 1980, s. 7-9) Kilpailuehdotukset oli jätettävä Keski-Helsingin seurakunnan kirkkoherranvirastoon viimeistään 1. helmikuuta 1954 ennen kello kahtatoista. Kilpailussa julistettiin jaettaviksi kolme palkintoa, voittajalle 400 000 markkaa, toiselle 300 000 markkaa ja kolmannelle 200 000 markkaa. (Elomaa, 2018)

Kilpailuun saapui 42 ehdotusta, joista yhdeksän palkintolautakunta asetti yläluokkaan. Kolmen palkintosijan lisäksi (Osmo Lappo, ”Saarella palaa” Bertil Saarnio ja Eero Kari, ”Viheriöivä risti” sekä Aarno Ruusuvoori ”Kolme”) lautakunta lunasti kaksi kilpailuehdotusta, joista toinen valittiin lopulta toteutettavaksi. Toteutuksen pohjaksi valittu ehdotus oli arkkitehti Keijo Petäjän ja avustajien, arkkitehti Marja Petäjän ja

arkkitehti-yo Heikki Koskelon, laatima ehdotus nimeltä ”Cour”. Kilpailuarvostelussa lautakunta piti tätä ehdotusta ”kiinteänä, maastoon hyvin sopeutuvana, kehityskelpoisena ja miehekkäänä ehdotuksena, jolla on selkeä työkirjon luonne ja jonka elastisuus antaa mahdollisuuden joustavaan rakentamiseen. Massojen jaottelua pidettiin vakuuttavana ja kirkkosalin valaistusratkaisua mielenkiintoisena. Eri huonetilaryhmät on hyvin sijoiteltu suhteiltaan miellyttävän sisäpihan ympärille.” (Nurminen, 1980, s. 7-9)

Ehdotus poikkesi kilpailuohjelmasta, eikä sitä tämän vuoksi voitu palkita. (Nurminen, 1980, s. 7-9) Ehdotusta moitittiin piittaamattomuudesta noudattaen huonelaohjelmaa. (Kuorikoski, 2008, s. 109) Marja Petäjä kuvailee kirkon suunnittelukilpailua: ”Kun kirkon suunnittelukilpailu julistettiin, oli itsestään selvää, että osallistuisimme siihen, olimmekaan lauttasaarelaisia. Tosin meille taisi tulla kiire. Emme noudattaneet tarkasti kilpailua varten annettua ohjelmaa eikä työtä siksi palkittu.” (Saario, 2008, s. 26) Tästä huolimatta lautakunta totesi yksimielisellä päätöksellä, että Cour-ehdotuksen yleisratkaisu johtaisi toteutuksen kannalta parhaaseen lopputulokseen ja esitti tätä lopullisen suunnitelman lähtökohdaksi. (Nurminen, 1980, s. 7-9)

Suunnitteluvaihe

(Ote Ville Elomaan kirjoittamasta tekstistä ”Lauttasaaren kirkko 60 vuotta 1958-2018.”)

Maaliskuun 29. päivänä 1954 Lauttasaaren kirkon rakennustoimikunta esitti Helsingin evankeliluterilaisten seurakuntien kirkkovaltuusmiehille, että kirkon lopulliset piirustukset tilattaisiin arkkitehti Keijo Petäjältä hänen kilpailuehdotuksensa pohjalta. Kirkkohallintokunta esitti Petäjän kilpailuehdotuksesta moitteita ja oli sitä mieltä, että seurakunnan käyttöön varattuja alueita käytettiin suunnitelmassa tuhmaavaisesti, koska kirkko ja tarvittavat asuinrakennukset oli sijoitettu molempien tonttien alueelle ja suunnitellut asuinrakennukset olivat vain 1-2 kerroksisia. Kirkkohallintokunnan mielestä suunnitelman toteuttaminen tällä tavoin tulisi kohtuuttoman kalliiksi. Lisäksi Petäjän suunnitelmaa arvosteltiin myös siitä, että kellotorni oli varsin korkea, eikä siinä ollut lainkaan ristiä. Kirkkovaltuusmiehet esittivät jopa uuden suunnittelukilpailun olevan tarpeen palkittujen ja lunastettujen esitysten laitojen kesken ja että Keijo Petäjältä vähintäänkin täytyi tilata uudet piirustukset. (Elomaa, 2018)

Rakennustoimikunta totesi vastineessaan, että kilpailuohjelmassa noudatettiin tarkkaan tonttien käyttämisestä olleita sääntöjä (isommalle tontille sai rakentaa vain julkisia rakennuksia) ja että pienemmälle tontille suunnitellut rivitalot tulevat edullisiksi rakentaa ja soveltuvat Lauttasaassa käytettyyn väljään rakennustapaan. Arkkitehti Petäjä huomautti kellotornista, että korkea torni oli välttämätön sekä sinne tulevien kirkonkellojen ja aikakellojen takia, että myös sen vuoksi, että kirkko nähtäisiin korkeiden vuokratalojenkin yli. Petäjä lupasi tutkia, miten risti saadaan sijoitetuksi torniin. Rakennustoimikunnan mukaan tulisi halvemmaksi toteuttaa kahden vaiheen sijaan kaikki rakennukset kerralla eikä ole mahdollista, että 1956 toimintansa aloittava Lauttasaaren seurakunta pitäisi edelleen jumalanpalveluksensa ”siinä maitokaupan huoneistossa, jossa niitä nyt

on 15 vuotta pidetty”. Rakennustoimikunta esitti kirkkovaltuusmiehille, että Lauttasaaren seurakunnallisen työkeskuksen molemmat rakennusvaiheet toteutettaisiin yhdellä kertaa ja että pääpiirustukset tilattaisiin arkkitehti Keijo Petäjältä. (Elomaa, 2018)

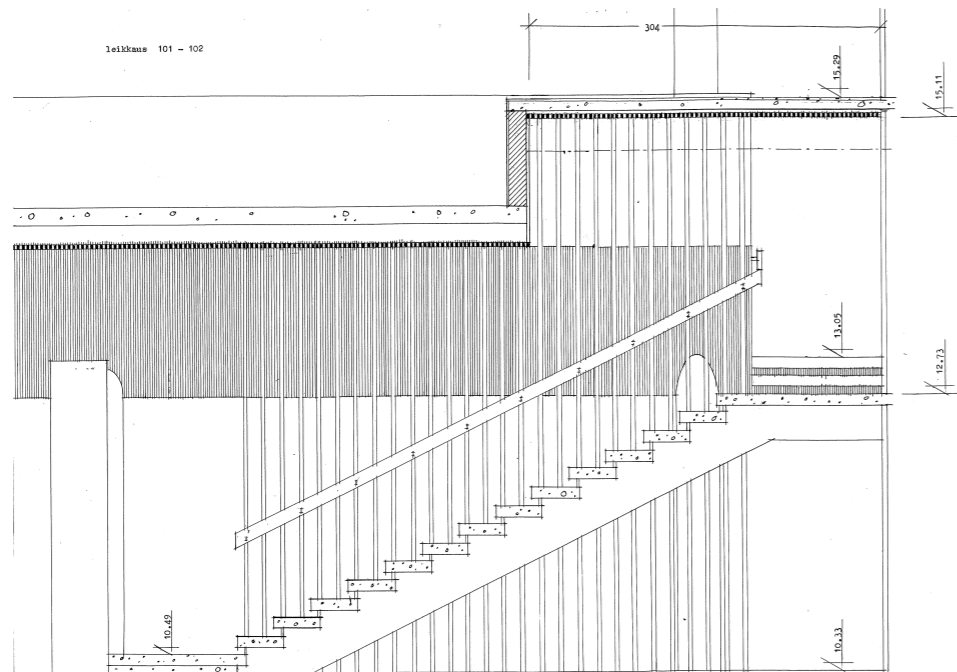
Kirkkovaltuusto käsitteli kesäkuun 4. päivänä 1954 Lauttasaaren kirkon ja työkeskuksen luonnospiirustusten hyväksymistä ja rakennustoimikunnan valtuuttamista hankkimaan pääpiirustukset. Kirkkovaltuusmiehet päättivät, että rakennussuunnitelman pohjaksi hyväksytään arkkitehti Keijo Petäjän laatima ehdotus niillä muutoksilla, että seurakuntatilat käsittävä rakennus siirretään noin kymmenen metriä etelään, jolloin koko rakennus – myös ruotsinkielisen seurakunnan kappeli – tulee suuremmalle tontille (tontti nro 1) ja että tähän rakennukseen sijoitetaan myös 3-4 asuntoa sen huoltohenkilökuntaa varten. Samoin päätettiin, että arkkitehti Petäjän ehdotus (kaksi rivitaloa) raukesi pienemmän tontin osalta. Arkkitehti Petäjältä päätettiin tilata näiden muutosten vuoksi uudet luonnospiirustukset ja samalla annettiin arkkitehdille mahdollisuus ”harkita kirkkorakennusten kirkollisen ulkonäön tehostamista”. Kirkkovaltuusto esitti lisäksi kirkkohallintokunnalle, että kaikki suuremmalle tontille tulevat rakennukset toteutettaisiin yhdellä kertaa. (Elomaa, 2018)

Pienemmän tontin osalta todettiin, että se varataan seurakuntien asuntotarpeen tyydyttämiseksi ja että rakennusten tilavuus voitaisiin ainakin kaksinkertaistaa. Asuintalojen rakentaminen pienemmälle tontille eteni tämän jälkeen erillisenä projektina Keijo Petäjän myöhemmin laatimien uusien suunnitelmien pohjalta. (Elomaa, 2018)

Keijo Petäjä laati loppukesällä 1954 uudet luonnospiirustukset Lauttasaaren kirkkoa ja työkeskusta varten. Suunnitelmassa molempia kirkkosaleja käännettiin 90 astetta myötäpäivään ja salien

Partiolaisten kerhotilan takka. Kuva: Versta arkkitehdit, 2019.

Lehterin avoporras. Kuva: Keijo Petäjä 1957, APA.

pääsisäänkäynnit siirrettiin keskelle saleja sen sijaan, että niihin olisi tultu sivulta. Petäjä suunnitteli sisäpihalle kellotornin ja sen huipulle ristin. Syyskuun 6. päivänä 1954 rakennustoimikunta toimitti uudet luonnospiirustukset hyväksyttäväksi. Kirkkovaltuusto hyväksyi luonnospiirustukset lokakuun 29. päivänä 1954 ja päätti, että kirkon ja työkeskuksen rakennukset toteutetaan yhdessä vaiheessa. Kirkkovaltuusto ohjeisti rakennustoimikuntaa selvittämään, olisiko mahdollista tarvittaessa laajentaa suomalaista kirkkosalia avaamalla yhteys kirkkosalista seurakuntasaliin. (Elomaa, 2018) Tuomiokapitulin hyväksynnän jälkeen opetusministeriö vahvisti Lauttasaaren kirkon suunnitelmat 23. tammikuuta vuonna 1956. (Nurminen, 1980, s. 9-10)

Lauttasaaren kirkon ja työkeskuksen piirustukset sisälsivät seuraavat huonetilat (Elomaa, 2018):

- Lauttasaaren seurakunnalle kirkkosali noin 700 henkilölle urkuparvineen, jonka yhteydessä huoneet kanttorille ja kuorolle sekä pieni radio huone
- seurakuntasali noin 200 henkilölle (tarvittaessa liukuovin avattavissa kirkkosalin laajennukseksi)
- 8 kerhohuonetta, 2 partiohuonetta ja 2 askarteluhuonetta
- kirkkoherra Voitto Viron pyynnöstä huone valokuvaukselle
- kirkkoherranvirasto
- Pohjoiselle ruotsalaiselle seurakunnalle kappeli noin 270 henkilölle urkuparvineen
- seurakuntasali noin 100 henkilölle (liukuovilla avattavissa kirkkosalin laajennukseksi)
- 2 kerhohuonetta, 2 partiohuonetta ja 2 askarteluhuonetta
- Lisäksi yhteiset tilat: voimistelusalit, vahtimestarin ja talonmiehen asunnot.

Lauttasaaren kirkko. Kuva: Welin, 1961, MVMHK.

Rakennusvaihe

Rakennuksen pääurakoitsijana toimi Rakennustoimisto Viljo A. Kyllönen ja vastaavana rakennusmestarina Kosti Launes. (Nurminen, 1980, s. 9-10) Rakennustyöt päästiin aloittamaan urakkarajouspyyntökilpailun jälkeen lokakuussa 1956. (Elomaa, 2018) Vuoden 1956 joulukuussa suoritettiin peruskiven lasku. (Nurminen, 1980, s. 9-10) Vuoden 1957 alkupuoli kului rakennuksen rungon pystyttämiseen, varhaiskevällä aloitettiin muuraustyöt ja toukokuussa vesikattotyöt. (Saarnio, 2008, s. 16) Rakennuksen harjannostajaiset järjestettiin toukokuussa vuonna 1957. (Nurminen, 1980, s. 9-10) Tilaisuutta varjosti työväen puuttuminen paikalta samaksi päiväksi sattumalta julistetun lakon vuoksi. (Elomaa, 2018) Kesän ja syksyn aikana kirkko alkoi saada selkeän hahmon muodostuen näkyväksi osaksi Lauttasaaren maisemaa. Kesällä rakennettiin myös kirkon pohjoispuolelle asuintalo, johon tuli seurakunnan tarpeisiin 24 asuntoa. (Saarnio, 2008, s. 17)

Työmaa koki haasteita rakennusaikana, kun ruokala- ja toimistorakennus paloi 23.5.1957 ja sen mukana paloivat piirustusmonisteet sekä työpäiväkirjat. (Elomaa, 2018) Kellotapulim

man kellon nostaminen torniin onnistui monen yrityksen jälkeen. Traagisilta työmaonnettomuuksilta ei välttytty, kun työmies Arvi Jyrkinen menehtyi kellotapulista pudotessaan (Saarnio, 2008, s. 17-18) Kirkkosalien suurten teräsikkunoiden toimitusten viivästyminen pitkitti omalta osaltaan rakennusaikataulua. Rakennus voitiin todeta kokonaan valmiiksi vasta 25. heinäkuuta 1958, vaikka kirkkoherranviraston ja voimistelusalin sisältävä osa otettiin vastaan jo toukokuussa. Kesäkuun ensimmäisestä päivästä 1958 lähtien jumalanpalvelukset pidettiin uudessa työkeskuksessa, aluksi kuitenkin voimistelusalissa. (Elomaa, 2018)

Kirkon vihkimisjuhla järjestettiin 20. syyskuuta vuonna 1958. (Nurminen, 1980, s. 9-10) Presidentti Urho Kalevi Kekkonen saapui puolisonsa kanssa tilaisuuteen kunnioittamaan kirkon vihkiäisiä. Seuraavana päivänä myös ruotsinkielisen seurakunnan kirkko pihan toiselle puolella vihittiin käyttöön. Samana päivänä, 21.09.1958 Lauttasaaren kirkon ensimmäiseksi kirkkoherraksi vihittiin Voitto Viro. (Saarnio, 2008, s. 18-20)

Pohdintaa käyttöönoton jälkeen

Lauttasaaren kirkon ja työkeskuksen rakentaminen oli suuri urakka ja myös rakennuskustannukset kasvoivat urakan kestäessä. Koska kyse oli julkisesta rakennuksesta ja seurakuntien varojen käytöstä, kirkkohallintokunta asetti toukokuun lopussa 1958 tutkimustoimikunnan selvittämään Lauttasaaren kirkon rakennustöitä ja varojen käyttöä. Tutkimustoimikunta ei löytänyt mitään juridisia ongelmia rakennustoimikunnan toiminnasta, mutta moitti sitä. (Elomaa, 2018)

Huomiota herätti kirkkosalin lattia, jonka rakennuskustannuksia käsiteltiin julkisuudessa. Arkkitehti Petäjä oli alun perin suunnitellut kirkkosalin lattiaan käytettävän ns. erikoismarmorimosaiikkia, joka koostui valkeista ja kellertävistä marmorikappaleista ja tummasta betonimassasta. Petäjä oli vaihtanut lattian koostumaan kokonaisista marmorilaatoista, mistä oli aiheutunut rakennuskustannusten merkittävä nousu, koska marmorilattian hinta toineen oli noin kolme kertaa mosaiikkilattian hintainen. Petäjä piti ratkaisua helpompana rakentajille, mutta ei huomionnut hinnan nousua, eikä urakoitsija ilmoittanut kustannusten noususta rakennustoimikunnalle. Urakoitsija vaati urakasta lisähintaa, mutta kirkkovaltuusto ei antanut rakennustoimikunnalle lupaa maksaa, vaikka se totesi, että kaikesta huolimatta kirkko oli saanut hienon lattian ja urakoitsijalle pitää maksaa työstään. Asiaa käsiteltiin vuoden

1960 puolelle saakka, kunnes se saatiin ratkaistua ja urakoitsija sai rahansa. (Elomaa, 2018) Samana vuonna rakennustoimikunta sai asiat päätökseen ja julkaisi kirkon ja toimintakeskuksen kokonaiskustannukset. Summa oli yli 387 miljoonaa silloista markkaa sisältäen urut ja kalustehankinnat. (Nurminen, 1980, s. 9-10)

Rakennusaikana kohua aiheutti myös kivilohkare, joka siirrettiin kirkkosalin paikalta osaksi sisäpihan vesiaiheesommitelmaa. Siirtäminen maksoi seurakunnalle 170 000 markan lisälaskun räjäytyksen sijaan. (Saarnio, 2008, s. 23) Kivi sai julkisuudessa pilkkanimen ”miljoonakivi”, koska sen siirtämisen sanottiin maksaneen miljoonia. (Elomaa, 2018)

Valmistumisesta lähtien kirkon akustiikka aiheutti ongelmia ja herätti keskustelua kirkkoneuvostossa. Uudet äänentoistolaitteet asennettiin vuonna 1970 ratkaisuksi ongelmaan. 1960-luvun alussa kirkon ulkoverhouslaatat alkoivat irtoilla, joten ne jouduttiin irrottamaan ja kiinnittämään uudelleen 1968-69. (Mustonen et al, 1976) Tämä synnytti niin keskustelua julkisuudessa kuin pilakuvia kirkon kestävydestä. (Elomaa, 2018) Kirkon tilat kärsivät aluksi vetoisuudesta, joten auloihin lisättiin tuulikaapit vuonna 1968. Keittiö saneerattiin ja kirkon krypta rakennettiin nuorisokäyttöön vuoden 1973 lopulla. (Mustonen et al, 1976, s.138)

Lauttasaaren kirkkosalin alttaripäätty. Kuva: Wellin P. O., 1966, HKM.

Lauttasaaren kirkko. Kuva: Jokinen M, 1993, MVMRK.

2.2. ALKUPERÄINEN KIRKKORAKENNUS

Kirkko akselin päätteellä

Lauttasaaren kirkko kellotorneineen sijaitsee Tallbergin puistotien rajaaman akselin päässä, Lauttasaaren korkeimmalle kohoavan Myllykallion itärinteellä. Kirkolle nousee sankarihauta-alueelta puistotien akselin jatkeena olevaa leveää, muurien ja puiston rajaamaa portaikkoa pitkin. Monumentaaliset, avarat lohkaremuurein reunustetut portaat Tallbergin puistotien jatkeena johtavat kirkon juhlahalle ja edelleen sisäpihal- le. (Nurminen, 1980, s. 10) Arkkitehti Keijo Petäjä itse kuvailee, että portaat välittävät yhteyden ”henkisen” ja ”maallisen” välillä. (Petäjä, 1960). Kirkko muodostaa pihasommitelmineen, portaitteen ja pengermineen laajan kaupunkirakennustaiteellisen kokonaisuuden (Knapas & Tirilä, 2008, s. 107).

Vuosina 1977- kirkkoherrana toiminut Jussi Sipola kuvailee Lauttasaaren kirkkoa (1980): ”Rakennuskokonaisuudessa kirkko on hallitseva. Se kohoaa muita tiloja korkeammalle. Kirkkoakin korkeammalle nousee torni, jonka kannattelema risti hallitsee näkymiä aina ulkomerelle asti.” (Nurminen, 1980, s. 11)

Lauttasaaren sankarivainajien hautapaikalla, kirkkoalueen alapuolella puistotien päässä sijaitsee Aimo Tukiaisen suunnittelema, 1973 paljastettu muistomerkki ”Katkennut kasvu” (Mustonen et al, 1976, s. 139). Kirkon ympäristö puistoaluetta reunustavine 1950-luvun asunekerrostaloineen on luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (RKY).

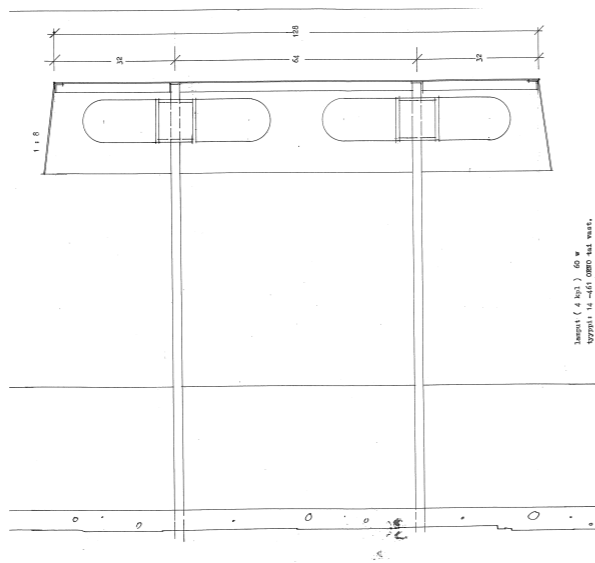
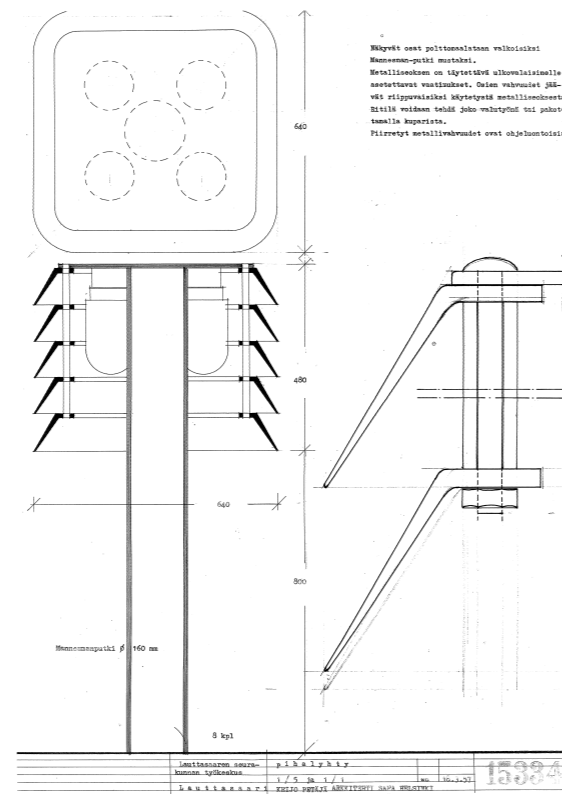
Massoittelu ja pihatilat

”Kirkkopiha on kokonaiskomposition keskeinen aihe”, toteaa Petäjä. Sitä ympäröi kaksikerroksinen ”U:n muotoinen neutraali rakennusosa”, jonka eteläsiiven päätteenä on suomenkielisen ja pohjoissiiven päätteenä ruotsinkielisen seurakuntien tilat. (Petäjä, 1960) Molemmilla seurakuntatiloilla on omat kirkko- ja seurakuntasalit omine sisäänkäynteineen. Massoittelu tuo esiin Lauttasaaren kirkon monumentaalisen luonteen työkeskuksen painuessa taustalle.

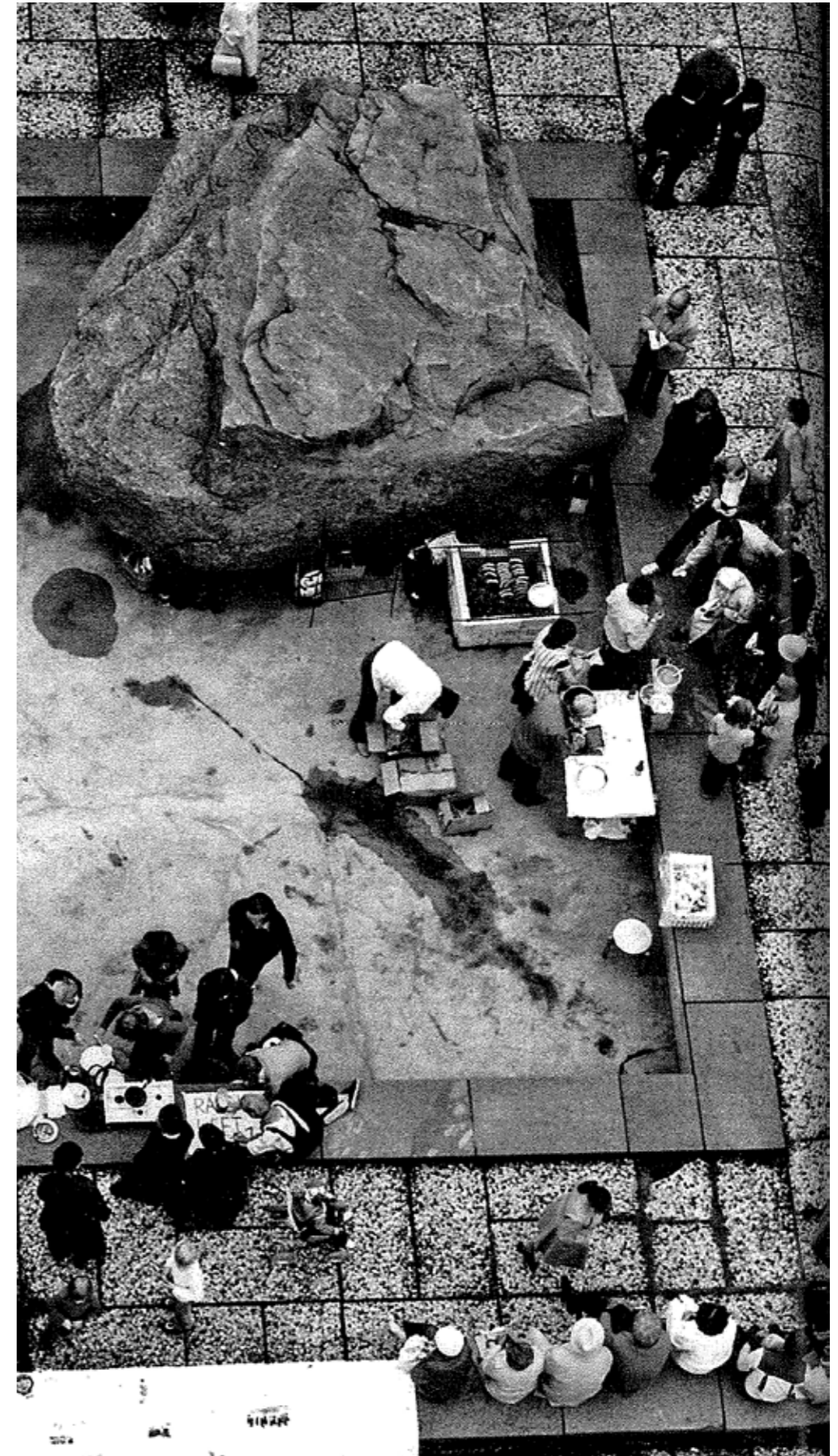
Suojaisalla sisäpihalla on vesiallas siirtolohkareineen. Useiden kymmenien tonnin painoinen siirtolohkare siirrettiin rakennusvaiheen aikana kirkon alttarin kohdalta nykyiselle paikalleen altaan äärelle. (Nurminen, 1980, s. 73-74) Kirkkotorin ohella se on kirkkopihan toinen symbolinen aihe muistona paikan alkukantaisesta luonteesta. (Petäjä, 1960)

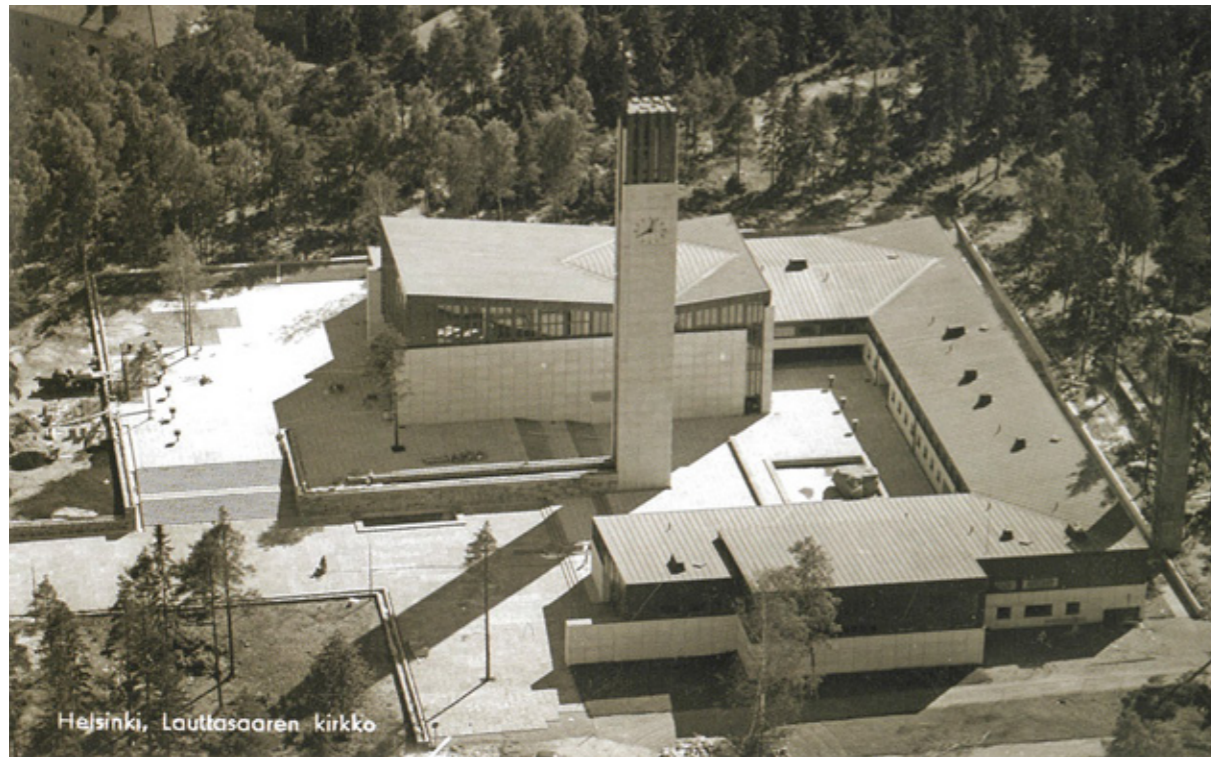
Marja Petäjä muistelee miehensä ajatuksia kirkon suunnittelusta: ”Sen muistan hyvin, että hän halusi tehdä sisäpihasta ikään kuin sylin. Hän ajatteli myös, että sisäpihan vesiaihe on kuin silmä, kun taivas heijastuisi veden pinnasta. On sääli, ettei altaassa pidetä vettä. Alun perin oli tarkoitus myös, että myös kirkon portaikkoon tulisi vesialtaiden sarja. Putkistoja ei kuitenkaan rakennettu.” (Saarnio, 2008, s. 26)

Pihatilat on jäsennellyt maastoon liittyvien portaiden, tasanteiden ja muurien avulla. Ulkotilan aiheita ovat myös Keijo Petäjän suunnittelemat kupariset valaisinlyhdyt ja kiviset penkit (Nurminen, 1980, s. 73-74, Petäjä, 1960) Pihatason ovat pesubetonilaattoja. Askeleet, kivipenkit ja altaan reunakivet ovat hakattua graniittia. Muurit ovat luonnonkiveä. (Petäjä, 1960)

Ylhäällä detaljikuva pihalyhdystä; alhaalla kukkavalaisin.
Kuvat: Keijo Petäjä 1957, APA.
Seuraavalla sivulla näkymä kirkkotorista sisäpihalle.
Kuva on rajattu. Kuvalähde: Saarnio, 2008, s. 22..

Lauttasaaren kirkko. Kuva: Kuultokuva Oy/ Holger Degermanin kotiarkisto. Kuvalähde: Saario, 2008, s. 25.

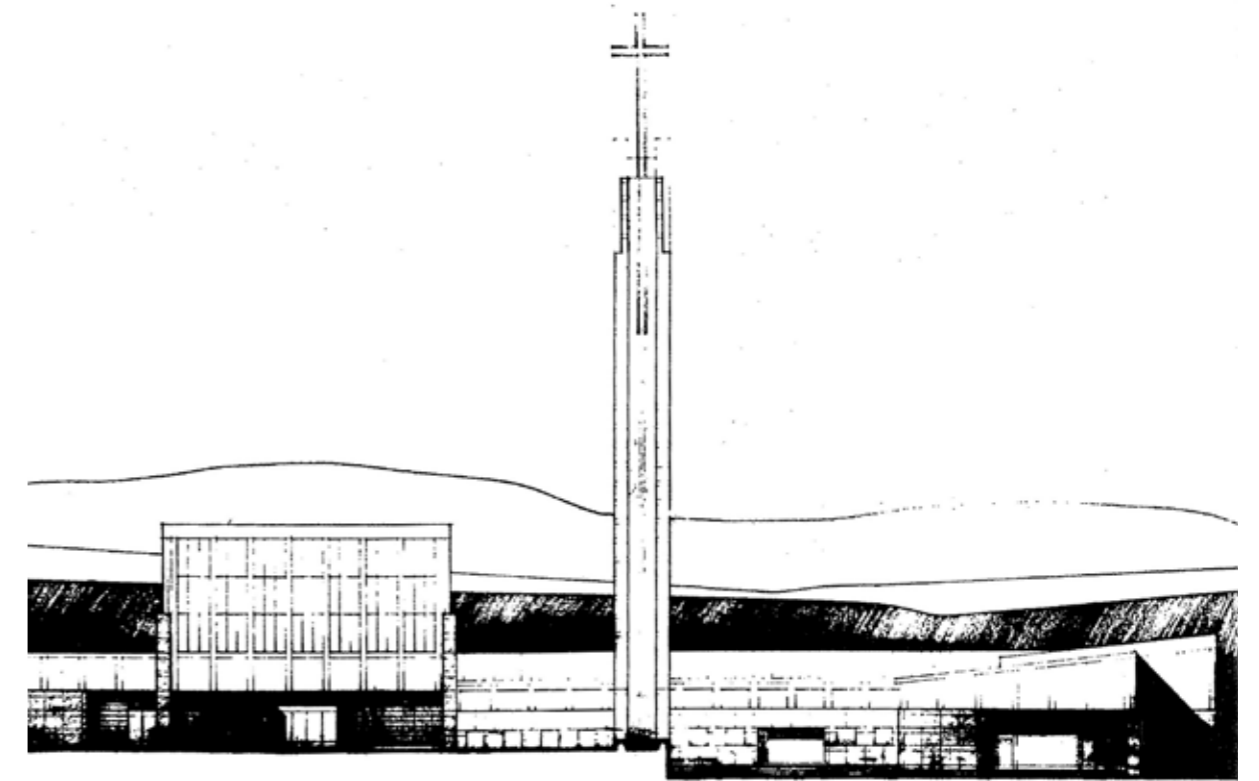
Kellotapuli

Erillinen kellotapuli sijaitsee sekä kokonaisuuden kannalta että maisemallisesti hyvin keskeisellä paikalla. Kirkkopihan keskellä se kohoaa solakka- na päättyen ristiin (Knapas & Tirilä, 2008, s. 107). Kellotapuli on hahmoltaan selkeälinjainen campanile- torni, jonka ristinhuippu on 60,75 metrin korkeudessa merenpinnasta. Kellotapulिन runko on teräsbetonia ja sen perustukset ovat useita metrejä meren pinnan alapuolella. Kellotapulिन rakenteiden taivasta vasten piirtyvä figuuri syntyy pysty- ja vaakatasoisten elementtien säännöllisestä vuorottelusta. (Nurminen, 1980, s. 75)

Kellotapulissa on kolme Veljekset Friisin Kokkolassa valamaa pronssikelloa. (Nurminen, 1980, s. 75) Kolmen eri kokoisen kellon pinnassa on kohokirjaimin Lauri Pohjanpään valitsemia Psalmien säkeitä ruotsin ja suomen kielellä. Virityksen ja aika-arvot (soinnut f, c, e) on valinnut säveltaiteilija Einar Englund. (Saario, 2008, s. 17)

Julkisivut

Julkisivujen materiaalina on hiekkapuhallettu betonilaatta. (Petäjä, 1960) Alkuperäinen verhous on säilynyt, mutta jonkin verran kellastuneena. Ikkunavyöhykkeet on päällystetty kuparilla. Myös vesikatton kuparipeltikate on alkuperäinen. Ikkunat ovat tammipuitteiset. Useimmat ulko-ovet ovat lasiovia maalatuissa teräskehyksissä. Suomalaisen seurakunnan kirkon pääsisäänkäynnin ulko-ovi- en pinta on kauttaaltaan ristikuvioidun pakotettua pronssilevyä. Kirkon sisäänkäynnit ovat profiloi- dun kuparin, ovien pakotettujen pronssipintojen ja seinälaattojen elävöittävä reliefi. (Nurminen, 1980, s. 76)

Julkisivu itään. Keijo Petäjä 1957. Kuvalähde: Nurminen, 1980, s. 64.

Toiminnot ja tilasuunnittelu – kirkon tilat

Kirkkorakennus jakautuu toiminnallisesti kolmeen osaan; eteläsiivessä on Lauttasaaren kirkko tiloineen, keskiosassa ovat kerhotilat ja pohjoissiivessä sijaitsee ruotsinkilaisen seurakunnan kappeli. Pronssipintaisista ulko-ovista astutaan tuulikaapin kautta kirkko- ja seurakuntasalin eteisaulaan, Aulatilosta on suora yhteys kirkkosaliin ja kappeliin, joka ovat ylävalaistuja, luonteeltaan suljettuja tiloja. Molemmat kirkkosalit ja aulat ovat rakennusteollisesti sekä pintaverhousmateriaaleiltaan, kalustukseltaan ja varustukseltaan rakennuksen arvokkaimmat sisätilat. Kirkko ja kappeli ovat säilyneet alkuperäisessä asussa.

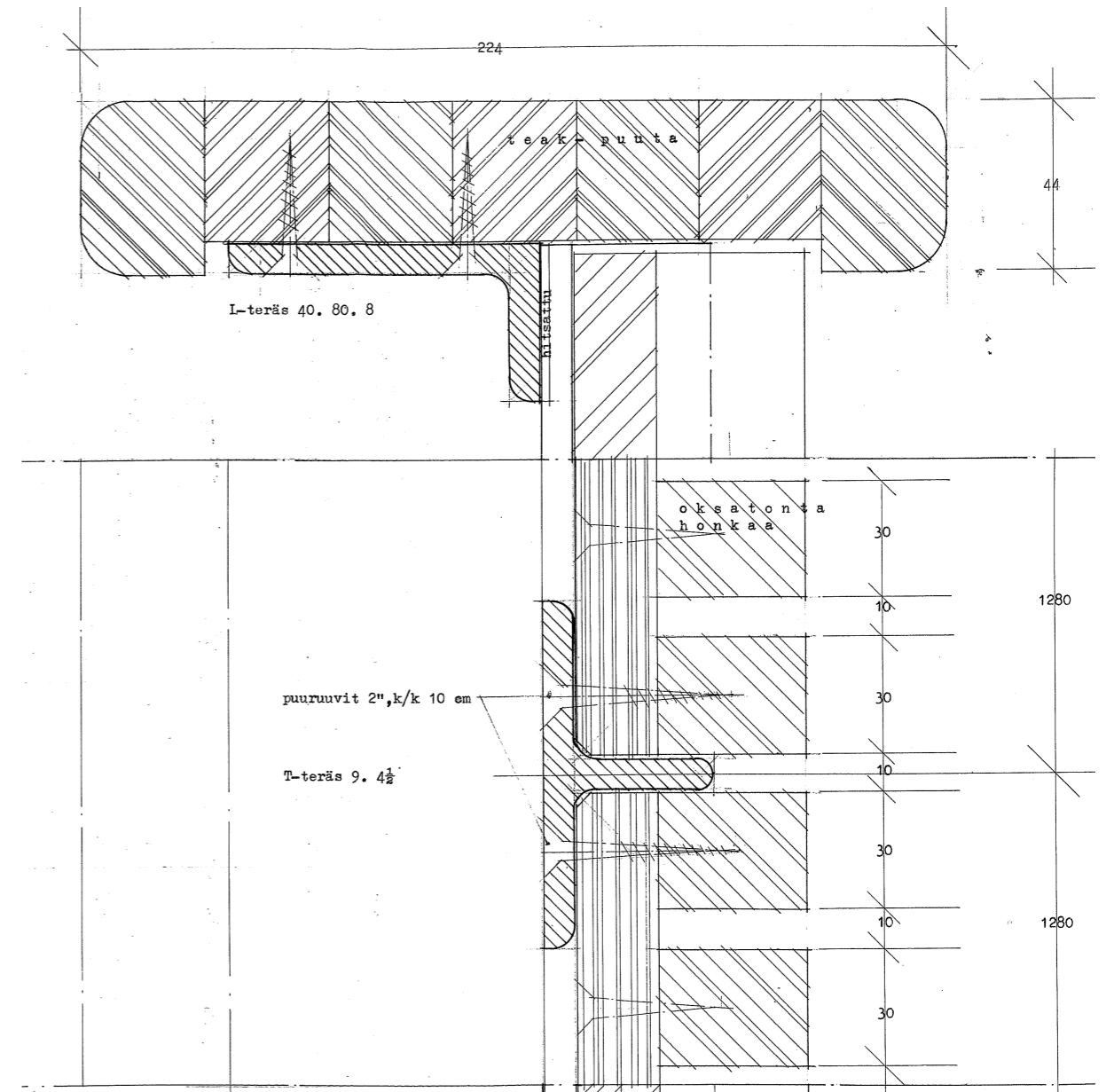
Lauttasaaren kirkon aulaan johtaa kaksi sisäänkäyntiä kirkon itäpäädyssä: leveä pääsisäänkäynti kohti kirkkosalin alttaria ja toinen seurakuntasaliin. Miltei koko rakennuksen levyisestä aulasta on suora yhteys seurakuntasaliin. Lehterin avoporras johtaa toiseen kerrokseen salin ja aulan yläpuoliselle urkuparvelle. Aulatala on erotettavissa liukuovilla kahdeksi erilliseksi aulaksi, joista toinen palvelee kirkkosalia ja toinen seurakuntasalia. Naulakko- ja wc-tilojen lisäksi aulatilän eteläpäädyssä on pieni odotus- ja hiljentymistila sekä seurakuntasalia palveleva varastotila.

Seurakuntasali on väljä ja valoisa juhlatila. Se on yhdistettävissä kirkkosaliin massiivisen, puise liukuoven välityksellä. Näin tilasta avautuu suora

näköyhteys alttarille ja saarnatuoliin. Seurakuntasalin takana on keittiö ja edelleen käytävyyhteys muihin toimintakeskuksen tiloihin.

Matalan ja hämärän aulatilän jälkeen kirkkosali avautuu korkeana ja valoisana. Lapinmarmorilaattalattia nousee muutaman askelman kohti alttaria ja kuoria. Puurimakattoa kannattavat pylväät erottavat salin etelä- ja pohjoissivuille kapeat sivulaivat. (Nurminen, 1980, s. 84-85). Valo tulvii sisätilaan salin yläosassa olevien ikkunoiden ja kuorin korkean pohjoisikkunan välityksellä. Vuosituhannen vaihteessa alttaripöytä on siirretty irti seinästä ja alttarin sivulle lisätty uudet kuoriurut alttarin viereen. (Nurminen, 1980, s. 91). Istumapaikkoja on kirkkosalissa on 700, kirkkosalin takaosan lehterillä 80 ja siirtoseinällä yhdistettävässä seurakuntasalissa 100. Kirkkosalin länsipuolelle, rakennuksen toiseen kerrokseen sijoittuvasta saarakistosta on suora porrasyhteys kirkkosaliin.

Lauttasaaren kirkon urkuparvella oleva pieni lasiseinäinen koppi on jääne 1950-luvulta, jolloin osa uusista kirkoista suunniteltiin ns. Radiokirkkoina. Kirkkoihin rakennettiin valmiiksi lähettämö ja tarkkaamo radiolähetyksiä varten. Urkuparven lasiseinäinen tila oli tarkoitettu tarkkaamoksi mahdollisesti ilman tarvittavaa laitteistoa ja vailla suoraa näköyhteyttä kirkkosaliin. (Elomaa 2018)

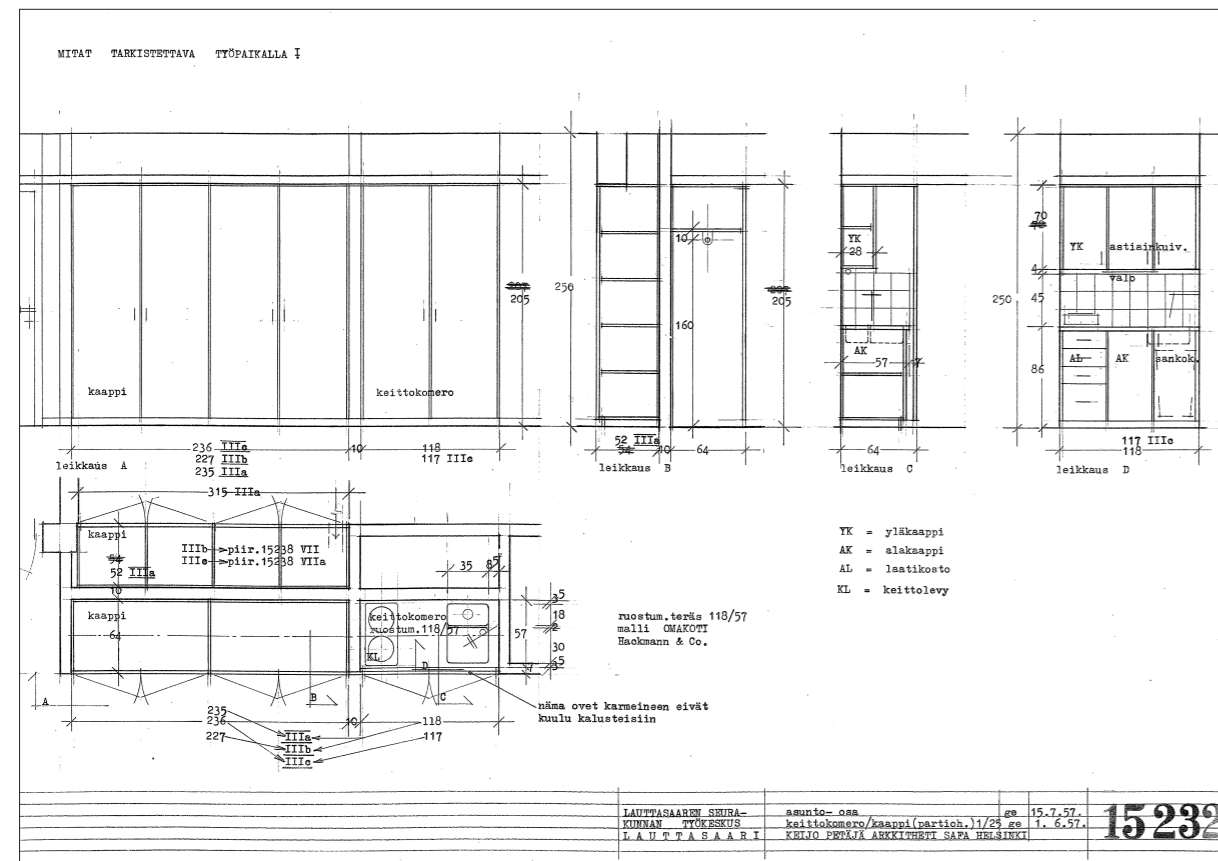

Detaljikuva kirkko-osan parven kaiteen rakenteesta. Kuva: Keijo Petäjä 1957, APA.

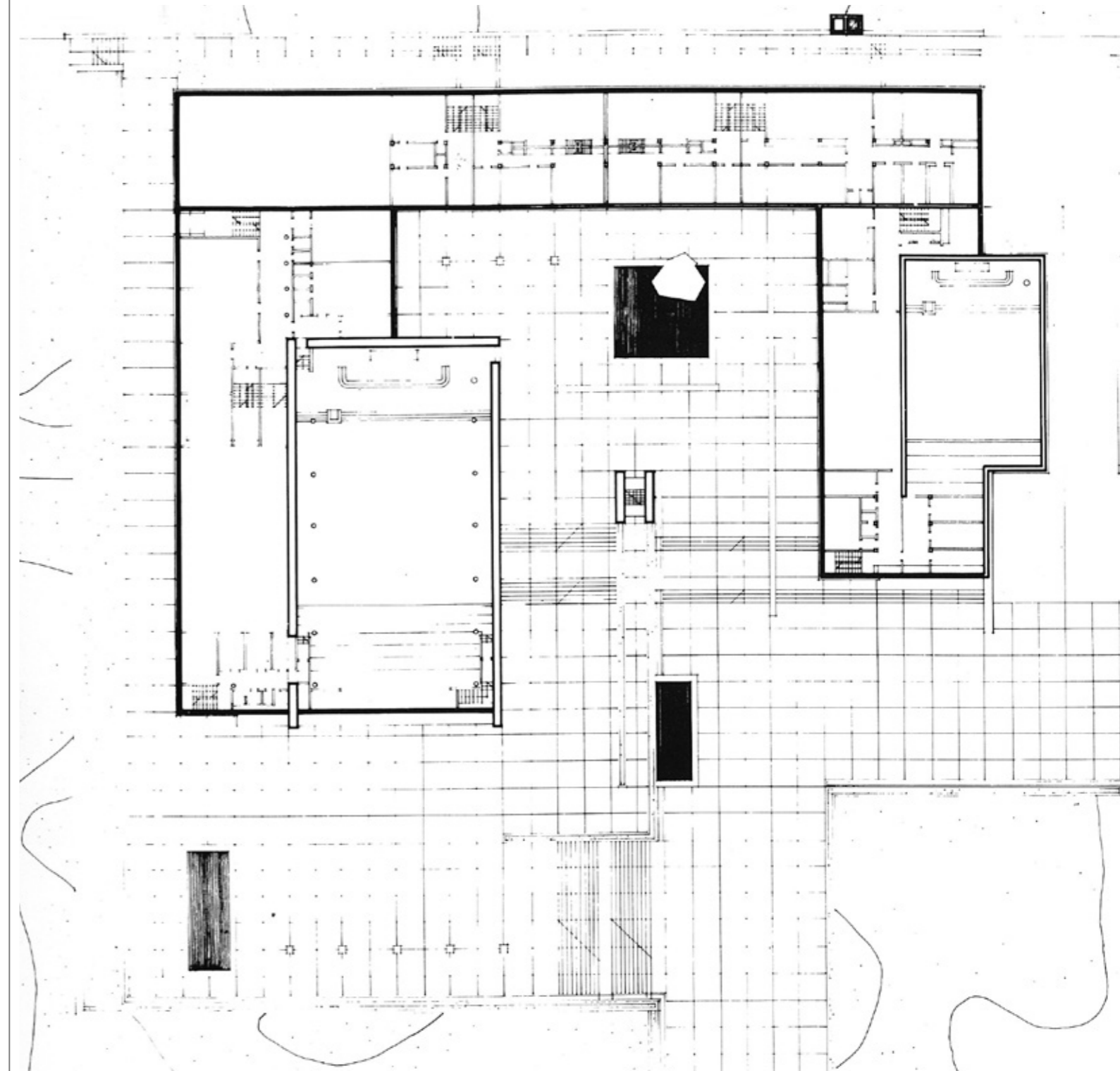
Toiminnot ja tilasuunnittelu –
toimintakeskus

Lauttasaaren kirkon kirkkoherrana toiminut Jussi Sippola kuvailee Lauttasaaren kirkkoa tekstissään (1980): ”Pyhäpäivän juhla ja arkipäivän käytännöllinen toiminta ovat lähellä toisiaan... Kaikenikäiset seurakuntalaiset voivat kokea keskinäistä, rakentavaa yhteyttä kerhoissa, työpiireissä, keskusteluryhmissä ja monenlaisten harrastusten parissa.” (Nurminen, 1980, s. 11-12)

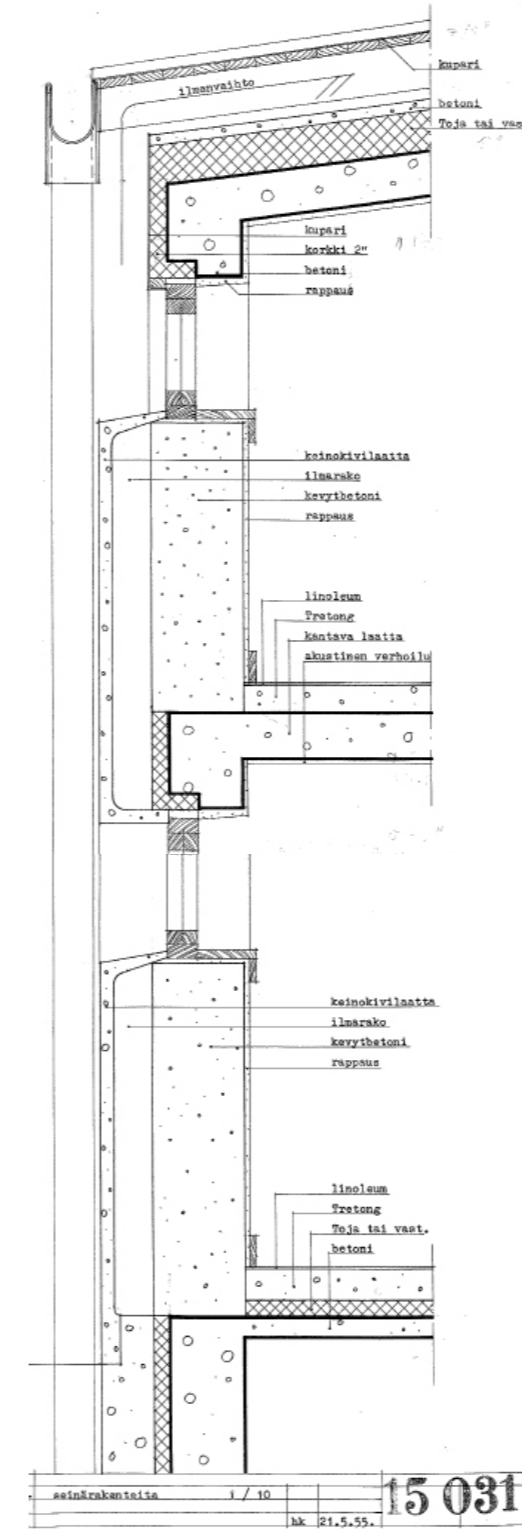
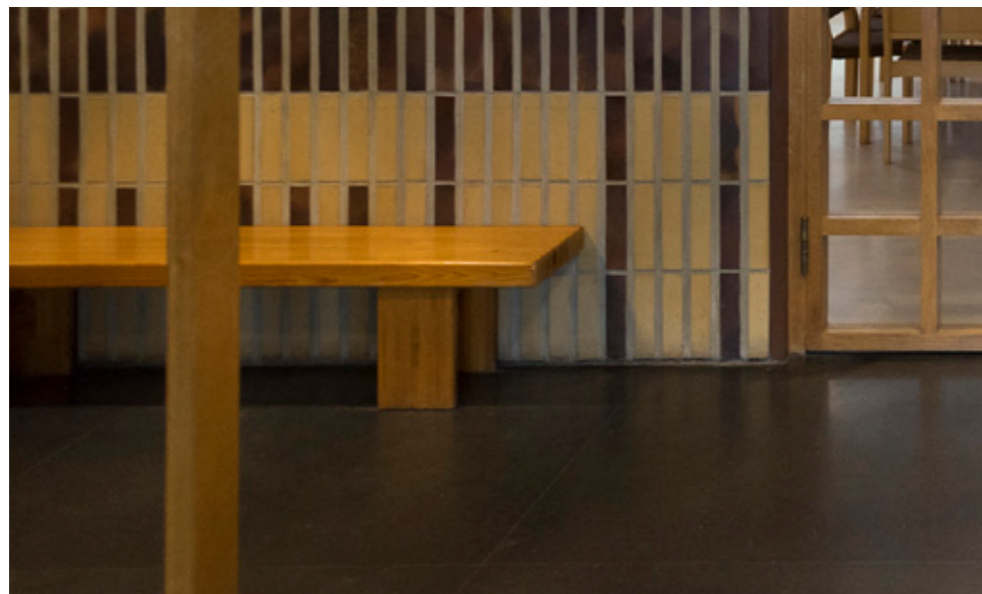
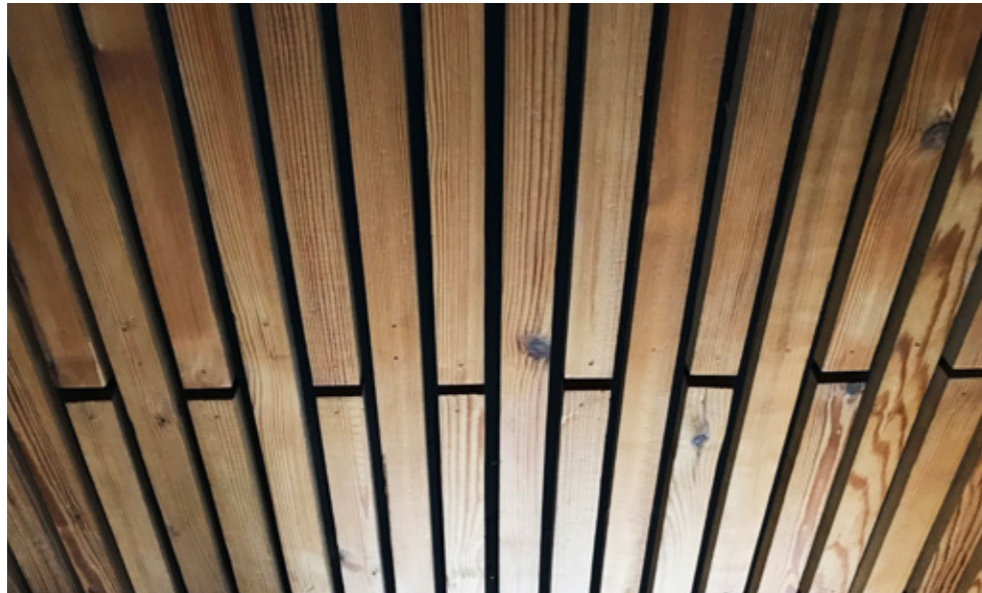
Suomalaisen ja ruotsalaisen seurakuntien kirkkotiiloja yhdistävä kaksikerroksinen osa, ”työkeskus” käsittää 21 toimisto- ja kerhotilaa. Rakennus on poikkisuunnassa jaettu useille käyttäjille erillisine sisäänkäynteineen ja porrashuoneineen. Rakennusmassa sisältää voimistelusalin puku- ja varastotiloi-
neen, iltapäiväkerho- ja partiotilat, kirkkoherranviraston ja kolme asuntoa, jotka olivat alun perin kirkon henkilökuntaa varten.

Työpiirustus. Keittokomero / kaappi (partiohuone). Kuva: Keijo Petäjä 1957, APA.

Pohjapiirustus. Kuva: Keijo Petäjä 1957. Kuvalähde: Nurminen, 1980, s. 66.

Yläpuolella kuva seinärakenteista. Kuva: Keijo Petäjä 1955. APA.

Edellisellä sivulla ylhäällä kirkko- ja seurakuntasalin aulan puurimakatto;
 keskellä valkobetonelementtiseinä;
 alhaalla keraaminen laattaseinä ja valumosaiikkilattia.
 Kuvat: Verstas arkkitehdit, 2019.

Pintamateriaalit

Sisätilojen pintamateriaalit ovat pääosin aitoja luonnonmateriaaleja. (Petäjä, 1960) Molempien kirkkosalien auloissa on Keijo Petäjän suunnittelema kellertävistä ja punaruskeista Kupittaaan keraamisista laatoista koostuva mosaiikkitaide-teos. (Elomaa, 2018) Kirkon eteishallin ulko-ovelta alkava marmorikäytävä johtaa suoraan alttarille. (Nurminen, 1980, s. 77) Kirkkosalin lattia on keltasävyistä Tervolan dolomiittimarmoria Lapista ja Jyväskylän mustaa graniittia. (Nurminen, 1980, s. 90, Elomaa, 1960) Kirkon seinälaatat ovat betonin ja marmorirouheen sekoitusta kuten myös pihalaatat ulkona. (Elomaa, 2018) Kirkon viisiväriset lasi-ikkunat tilattiin Saksasta, ikkunoiden sommitelman suunnitteli arkkitehti Petäjä. (Elomaa, 2018)

Sisustus ja esineistö

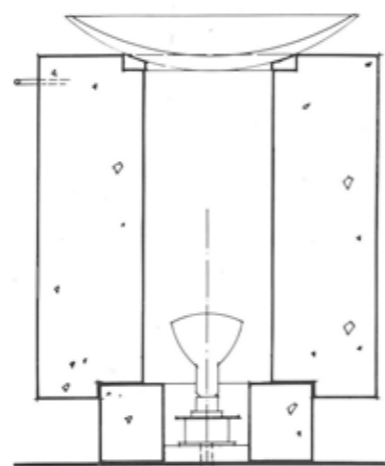
Kesällä 1956 Lauttasaaren kirkon ja työkeskuksen irtaimiston ja sisustuksen pääsuunnittelijoiksi valittiin Ilmari ja Annikki Tapiovaara. (Elomaa, 2018) Kokonaissuunnitelma käsitti huonekalujen ja valaisinten lisäksi kirkon esineistön ja tekstiilien suunnittelun.

Tapiovaarojen suunnitelman yksityiskohdat heräävät henkiin kirkkosaleissa. Kirkkosalien penkit ovat tummaksi petsattua puuta. Puun liitosdetaljit ovat tarkkaan harkitut. Penkkien yläpuolella roikuvat messinkiset valaisimet. Valaisinten yksityiskohdissa ja niiden keskinäisessä sijoittelussa kirkkotilaan toistuu luku kuusi.

Kirkkosalien alttariosien kalustus ja koristeaiheet ovat pelkistetyt ja yksinkertaiset. Suomalaisen seurakunnan kirkkosalin alttariseinällä on paljas metalliristi; ruotsinkielisen seurakunnan kirkkosalissa on kuvanveistäjä Viktor Janssonin tekemä krusifiksi. (Knapas & Tirilä, 2008, s. 107). Petäjien suunnitelmien mukaan toteutetut saarnatuoli ja kastemaljan pöytä ovat samaa materiaalia kuin kirkkosalin seinäpinnat, betonin ja marmorirouheen sekoitusta, mikä korostaa kuutiomaisten muotojen massiivisuutta. Kuutioiden pystypinnassa toistuu diagonaalinen ristiaihe. Kangasalan urkutehtaan valmistama urut ovat vuodelta 1958. (Nurminen, 1980, s. 89)

Tapiovaaran suunnittelemia valaisimia kirkkosalissa.

Kuva: Verstas arkkitehdit, 2019.

Kastepöytäsuunnitelma. Keijo Petäjä 1957.

Kuvalähde: Nurminen, 1980, s. 87.

Kirkon hopeinen, jalokiviupotuksin koristelu ehtoollisastia ja pikarit ovat Ilmari Tapiovaaran suunnittelemia ja Toivo Toukosen takomia. Tapiovaara suunnitteli kirkkoon myös suorakulmaisen ja jyrkkäreunaisen lasimaljakkomodulin, josta voidaan koota erimuotoisia ryhmiä – esimerkiksi ristiaihe. (Peltonen, 1984, s. 36) Kirkkotekstiilit ovat Annikki ja Ilmari Tapiovaaran sekä Hilkka Vuorisen käsialaa. (Nurminen, 1980, s. 82-83) Kirkollisten astioiden ja tekstiilien muotokielessä toistuu kirkon ulko-ovien kuparipakotteisista tuttu ristiaihe.

Tapiovaarat suunnittelivat myös työkeskuksen sisustuksen. Esimerkiksi lasten vaatenaulakot ja vaaleaksi petsattuja puuhuonekalut, joiden yksinkertaiset puuliitokset ovat esteettisesti tarkkaan harkitut. Näitä kalusteita, esimerkiksi päiväkodin penkkejä, on jäljellä vain muutamia. Työkeskuksen yleistuolina on käytetty Tapiovaaran suunnittelemaa Wilman-tuolia vuodelta 1956, joka on lakattua koivua ja koivuvaneria (Petäjä, 1960, Aaltonen et al., 2014, s.148). Työkeskuksen uniikkeja sisustuselementtejä ovat Petäjän suunnittelemat partiolaisten tilojen avotakat.

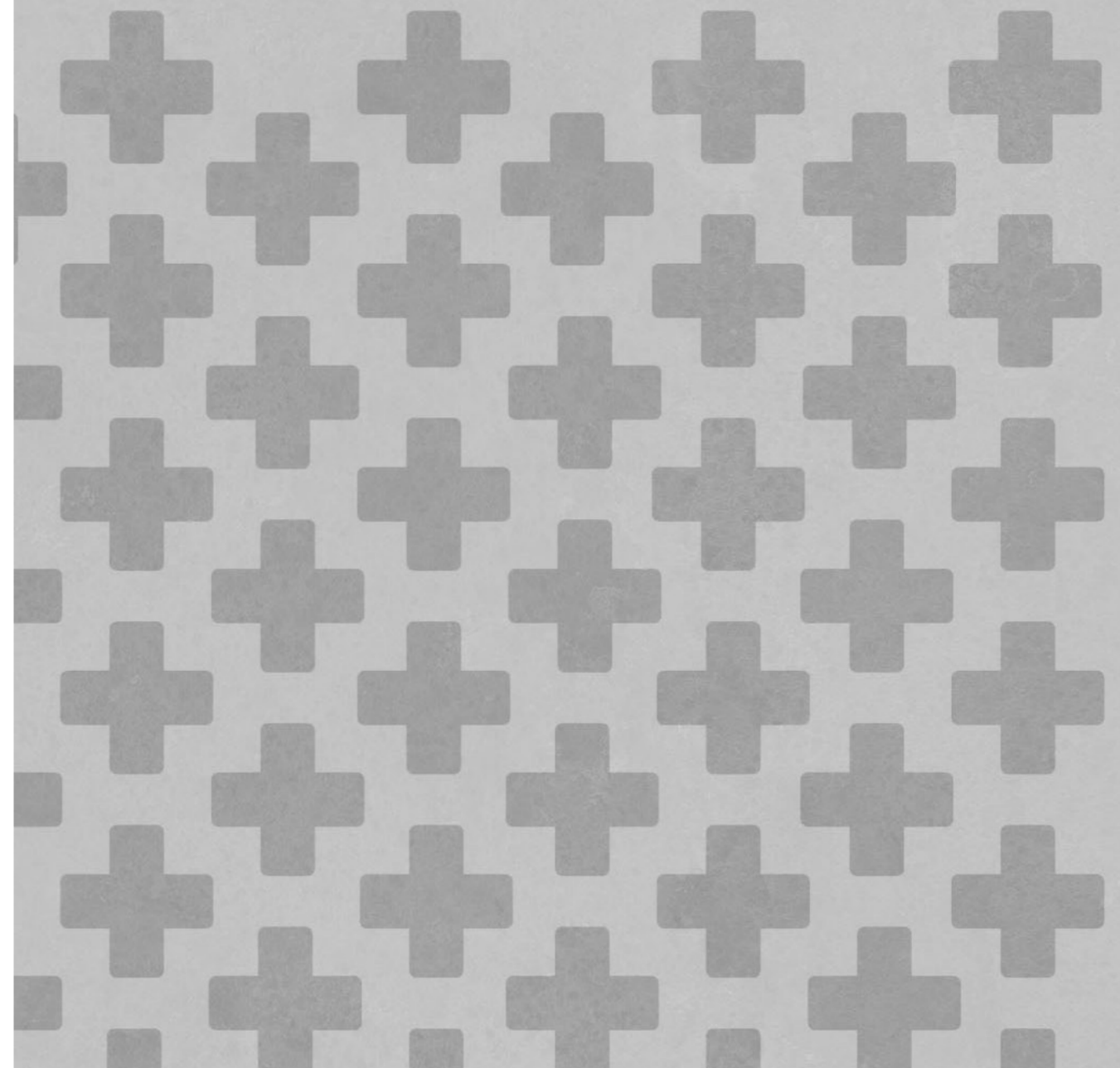
Tapiovaaran suunnittelema ehtoollisastiasto.

Kuvalähde: Nurminen, 1980, s. 87.

Tapiovaaran suunnittelema naulakko Lauttasaaren kirkossa. Kuva: Verstas arkkitehdit, 2019.

3. MUUTOSVAIHEET

3.1. KIRKKORAKENNUKSEN MUUTOKSET

Alkuperäisiä pintoja ja yksityiskohtia, valkoinen, musta, harmaa tiloissa vain vähäisiä muutoksia, valeanvihreä

Kirkkosalin ja aulatilojen muutoksia, kuoriurut 1997-2002,

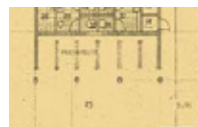
1960-1970-luvun rakenne, ruskea
1960-1970-luvulla uusittuja pintoja ja yksityiskohtia, keltainen

Tuulikaapit lisätty 1968
Julkisivuelementtien uudelleenkiinnitys 1968-1969
Kryptan muutostyö 1972-1973
Seurakuntasalin keittiö uusittu 1973
Rakennus liitetty kaukolämpöön 1976
Savupiippu purettu 1988

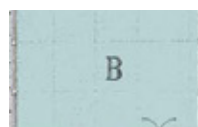
1990-luvun rakenne, punainen
1990-luvulla uusittuja pintoja ja yksityiskohtia, terracotta

Kellotapuli korjattu 1995
Kirkkoherranviraston ja diakoniatöimiston muutostyö 1997-1998
St. Jakobs kyrka keittiön ja kerhotilojen pintaremontti 1999

2000-luvun rakenne sekä
2000-luvulla uusittuja pintoja ja yksityiskohtia

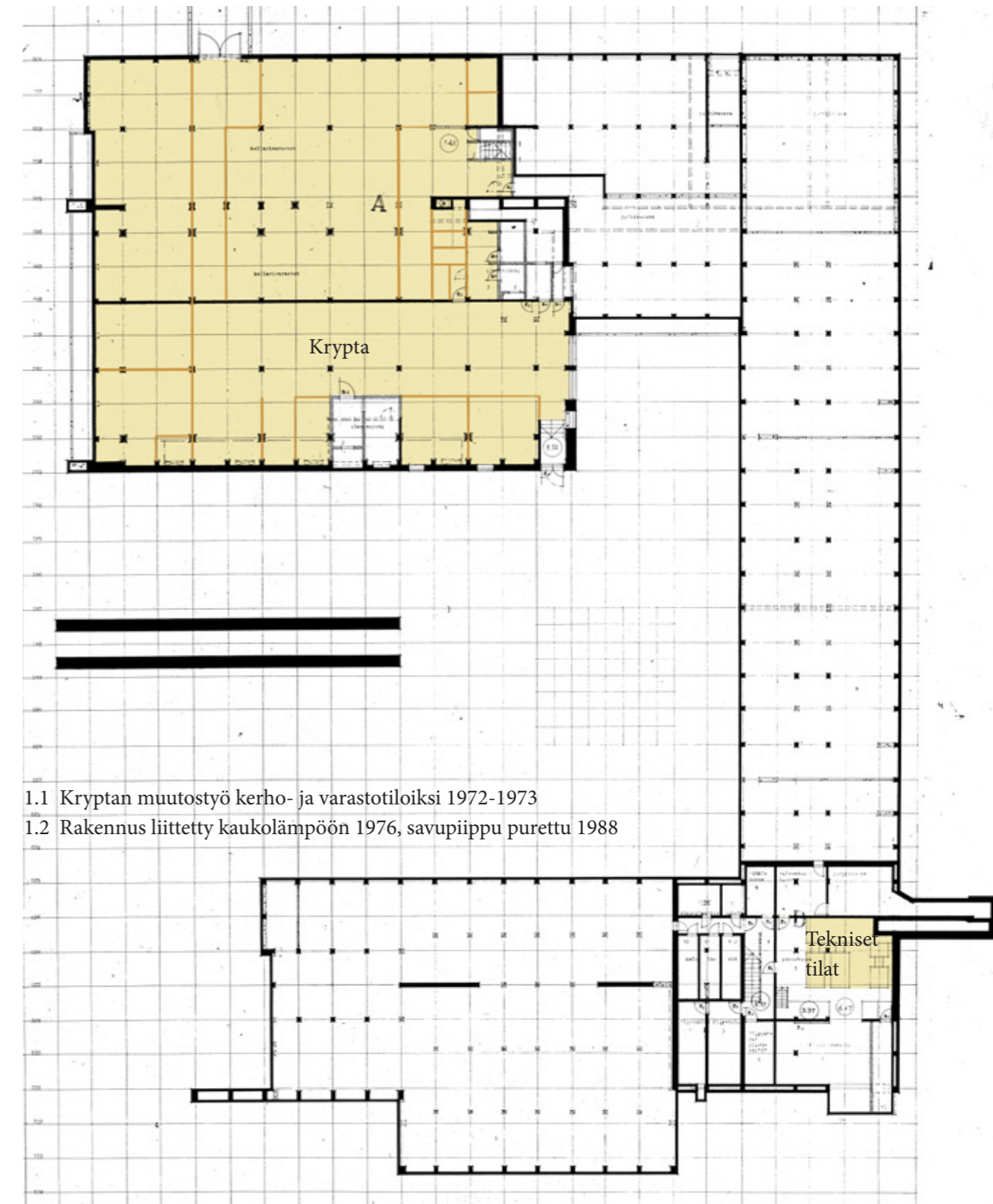
Kerho- ja seurakuntatyötilat 1999-2004
Kellotornin ristin uusiminen 2009
Kirkkokahvilan ja eteistilojen kunnostus 2011-2012
Kerho- ja sosiaalityötilat, kirkkokahvilan wc-tilat 2013-2014
Kaidehissin lisääminen 2014
Liikuntasalin pesuhuoneremontti 2015

Ajoittamattomia muutoksia pinnoissa ja yksityiskohdissa, vaaleansininen

Liikuntasaliin lisätty suojaverkot sekä liikuntatilan matto
Kerhosiipeen lisätty pumppaamo ja varasto
St. Jakobs seurakuntasalin keittiö uusittu
Vesiallas muutettu istutusaltaaksi, ulkoportaisiin lisätty jyrkät luiskat

3.2 SÄILYNEISYYSKAAVIOT

1.1 Kryptan muutostyö kerho- ja varastotiloiksi 1972-1973
1.2 Rakennus liitetty kaukolämpöön 1976, savupiippu purettu 1988

Huonejako ja pintarakenteet, säilyneisyys

Pohjapiirustus kellari. Kuvalähde: Arkitehtitoimisto Petäjä Oy. APA.

1.3 Tuulikaapit lisätty 1968

1.4 Seurakuntasalin keittiö kunnostettu 1973

2.1 Kellotapuli korjattu 1995,

2.2 kellotornin risti 2009

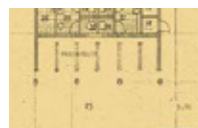
2.3 Muutos diakonia toimistoksi
1997-1998

3.1 Alttari irroitettu seinästä,

uudet kuoriurut 1997-2002

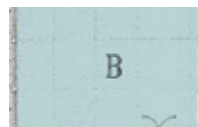
3.2 Aulan wc-muutos 1997-2002

4.1 Kirkkokahvila ja eteistilat, muutos 2011-2012

4.2 kirkkokahvilan wc-tilat uusittu 2013-2014

4.3 Kaidehissi lisätty 2014

5.1 Liikuntasaliin lisätty liikuntatilan matto

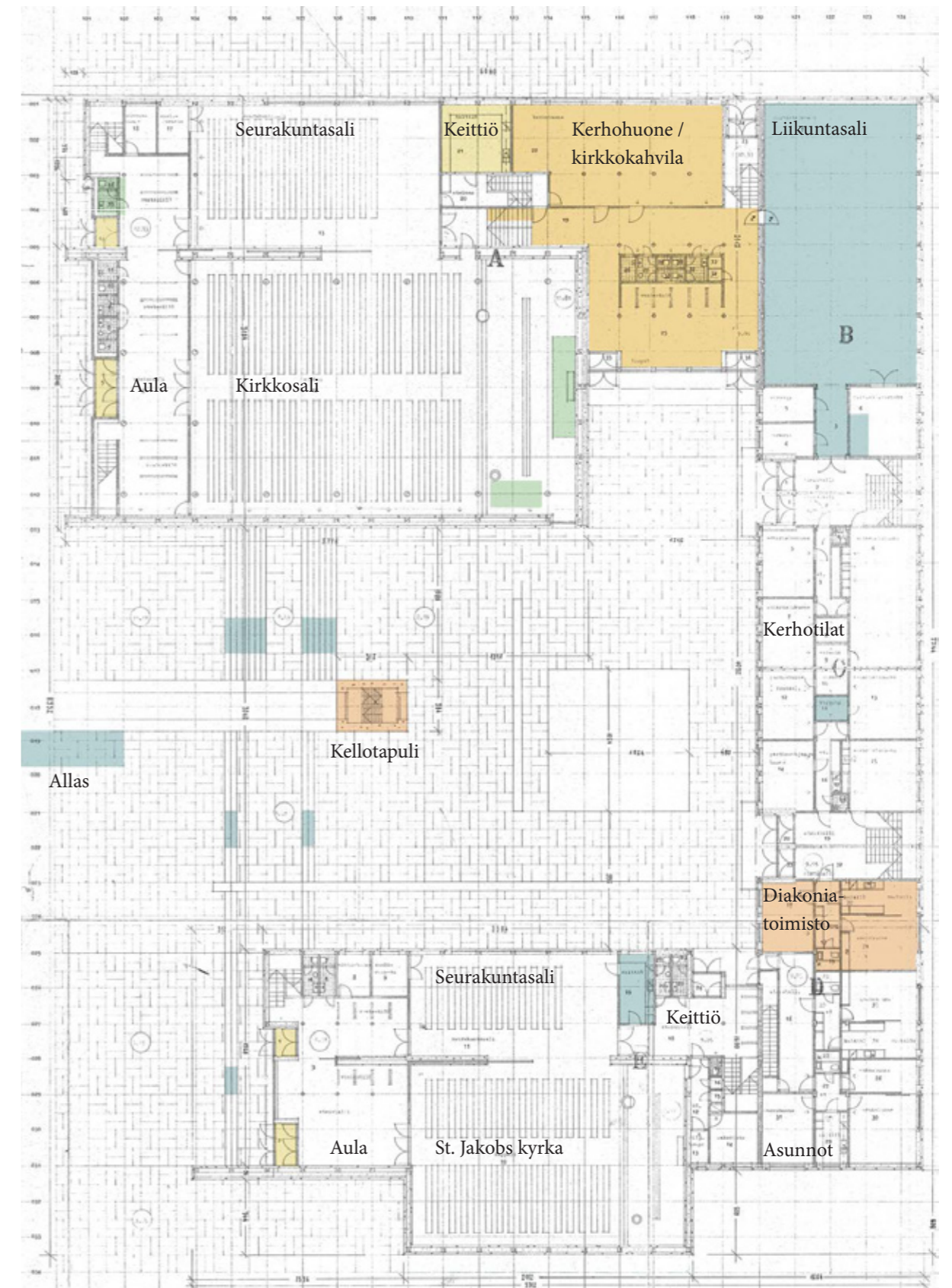
5.2 Lisätty pumppaamo

5.3 Varasto lisätty

5.4 Seurakuntasalin keittiö

5.5 Ulkoportaisiin lisätty luiskat

5.6 Vesiallas muutettu istutusaltaaksi

Huonejako ja pintarakenteet, säilyneisyys

Pohjapiirustus 1. kerros. Kuvalähde: Arkitehtitoimisto Petäjä Oy. APA.

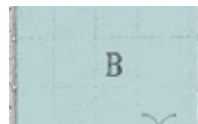

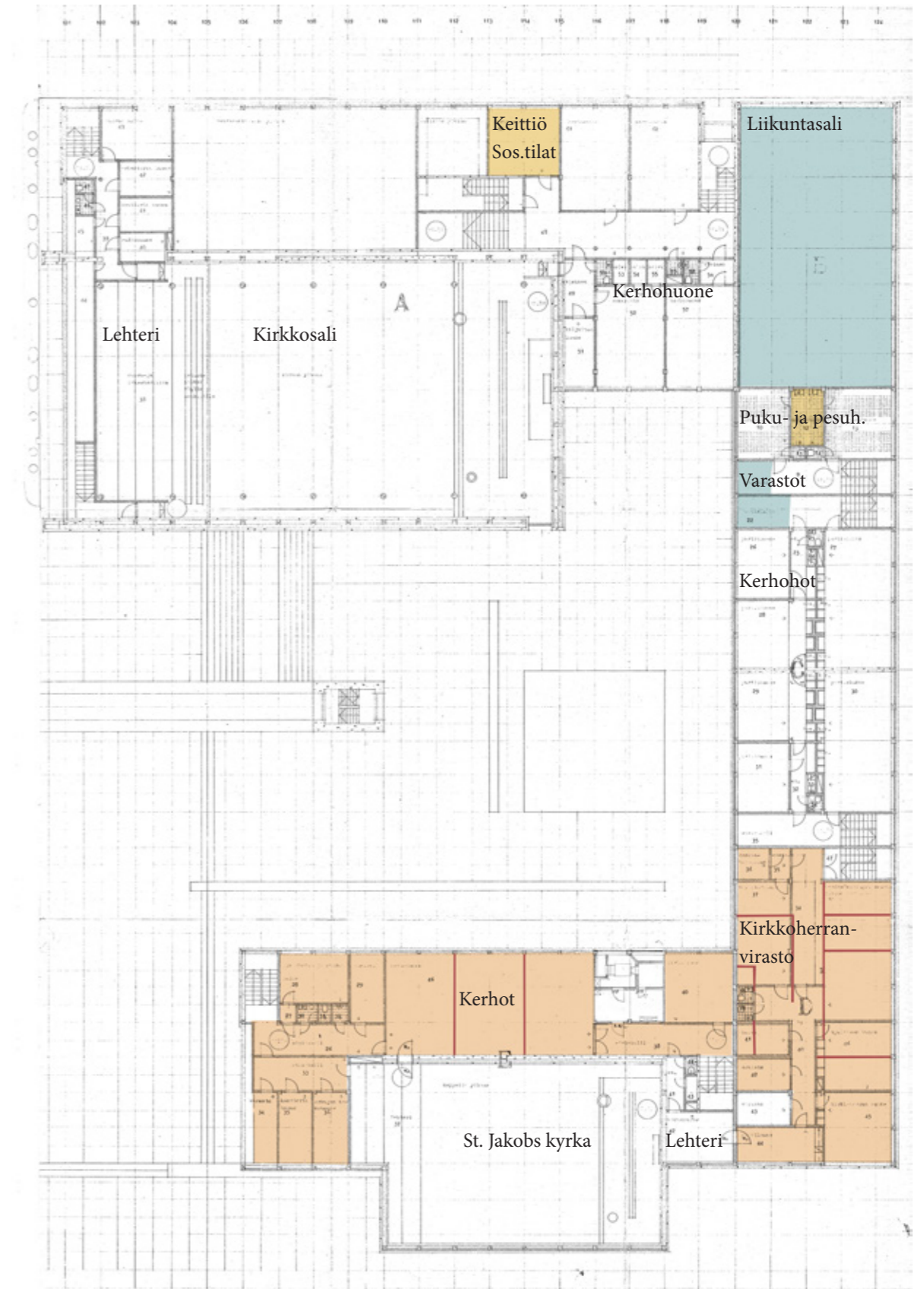
- 2.4 Kirkkoherranviraston muutos 1997-1998
- 2.5 St. Jakobs kyrka, keittiön ja kerhotilojen remontti 1999

- 4.4 Kerho- ja sosiaalilat muutos 2013-2014
- 4.5 Liikuntasalin pesuhuone kunnostettu 2015

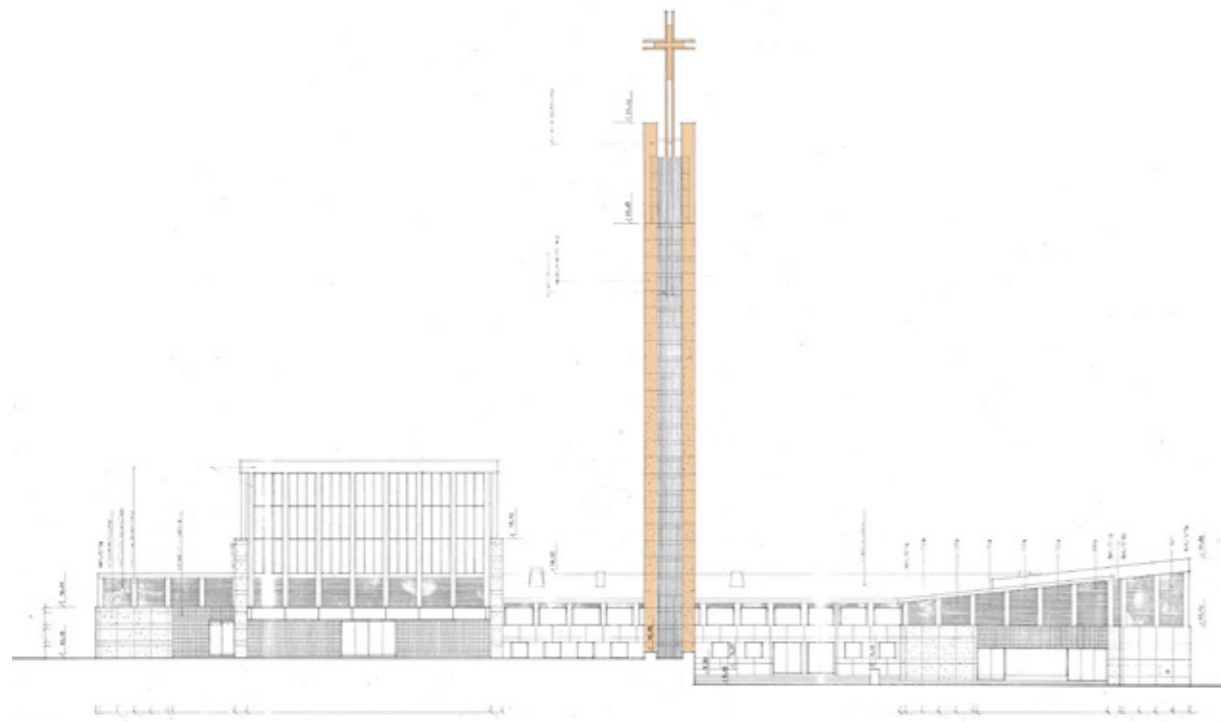
- 5.7 Liikuntasaliin lisätty suojaverkot kattoon ja ikkunoiden eteen
- 5.8 Varastot lisätty

Huonejako ja pintarakenteet, säilyneisyys

Pohjapiirustus 2. kerros. Kuvalähde: Arkitehtitoimisto Petäjä Oy, APA.

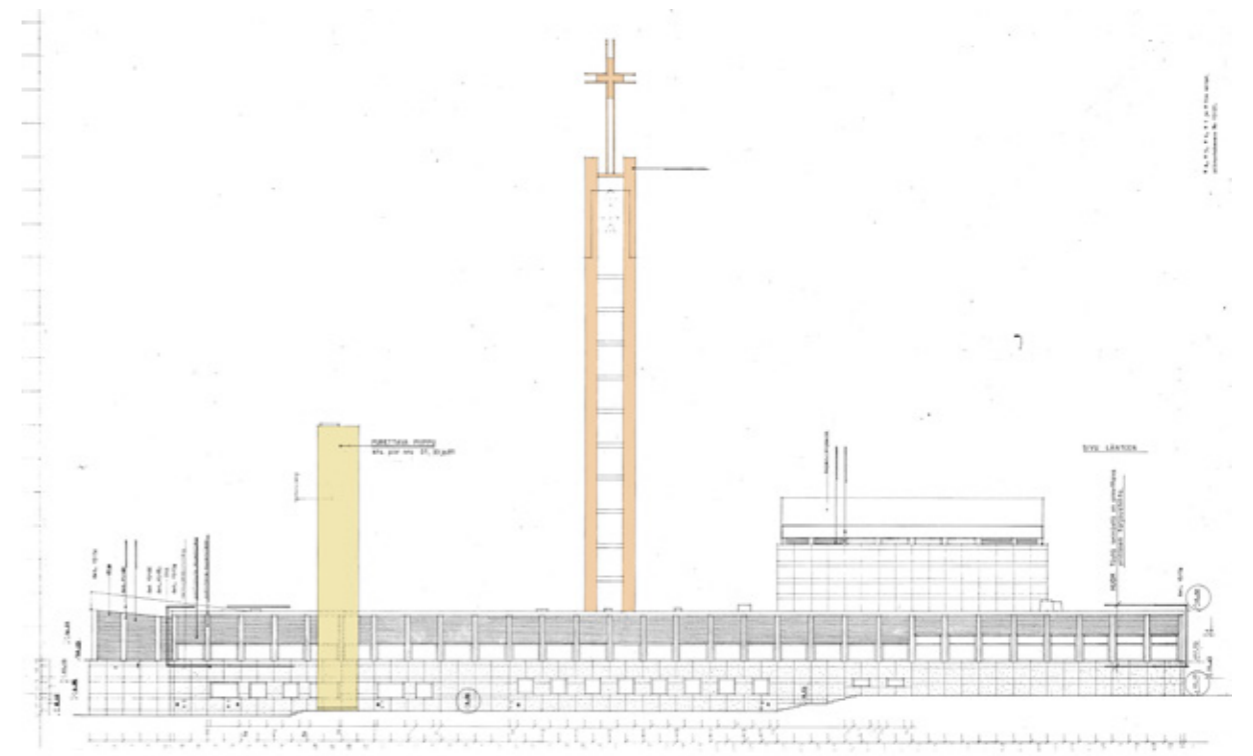

Julkisivuelementtien uudelleenkiinnitys 1968-1969
Kellostapuli korjattu 1995, kellotornin risti uusittu 2009

Julkisivut itään ja pohjoiseen
Arkitehtitoimisto Petäjä Oy

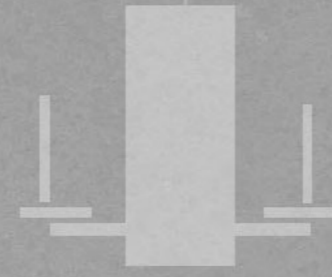
Julkisivut itään ja pohjoiseen, säilyneisyys

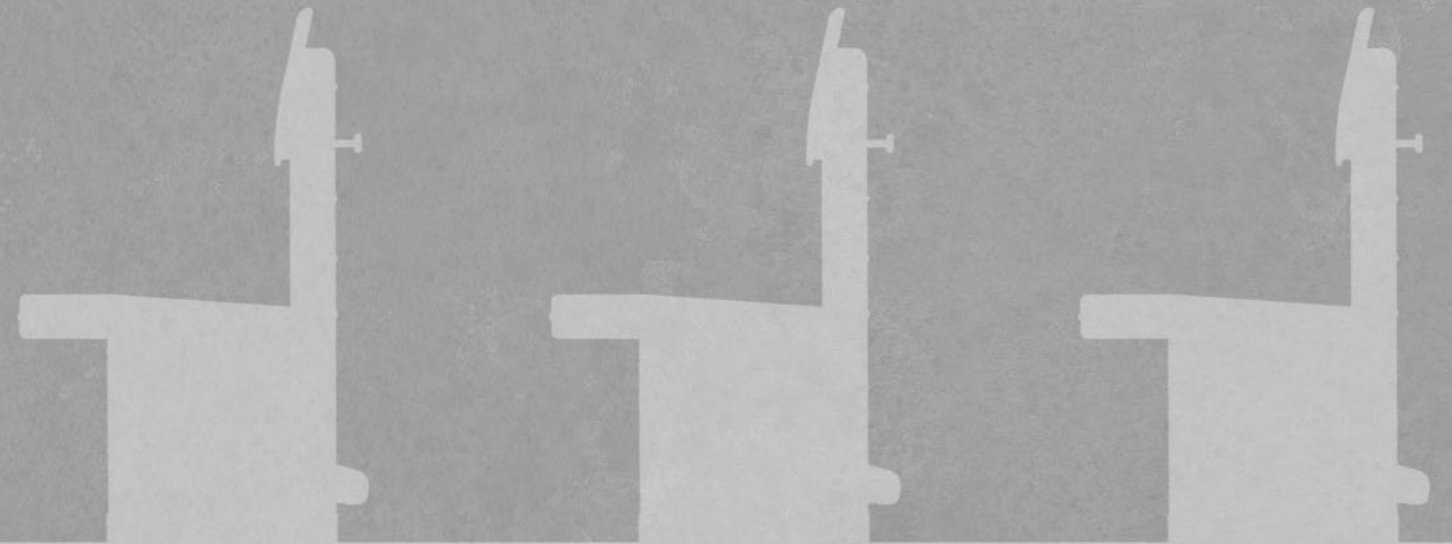
Julkisivuelementtien uudelleenkiinnitys 1968-1969, Sapupiippu purettu 1988
Kellostapuli korjattu 1995, kellotornin risti uusittu 2009

Julkisivut länteen ja etelään, säilyneisyys

Julkisivut länteen ja etelään
Arkitehtitoimisto Petäjä Oy

4. INVENTOINTI

4.1. ULKOTILAT

Rakennusmassa sisäpihan ympärillä

Kirkkorakennuksen kaksikerroksinen rakennusmassa kiertyy sisäpihan ja korkean tornin ympäri. Piha-alueita jäsentelevät graniittilohkarepintaiset muurit ja graniittipintaiset muurimaiset penkit. Graniittipenkien alapinnalla on valaisimet. Piha-alue rakennuksen ympärillä ja sankarihaudoille johtavan portaikon tasanteet on laatoitettu suurikokoisilla vaaleilla, karkeapintaisilla pesubetonilaatoilla. Porraskäytävät ja sisäänkäyntitasanteet sekä vesialtaan reunus ovat mustaa graniittia. Lännen puolella, takapihalla betonimuuri erottaa rakennetun pihan metsäalueesta.

Eteläsiivessä sijaitsevat Lauttasaaren kirkon kirkko- ja seurakuntasali aputiloineen. Keskelle jäävässä siivessä ovat kirkon toimintakeskuksen toimitilat, liikuntasali ja kerhotilat. Pohjoispuolella pihaa reunustaa St. Jakobs kyrka, Johannes församlingin ruotsinkielisen seurakunnan kappeli ja seurakuntasali toimisto-, apu- ja kerhotiloineen. Kirkkorakennuksen vierelle jäävän pysäköintikäytössä olevan katualueen takana aluetta rajaavat kirkon henkilökunnalle kirkon rakentamisen yhteydessä toteutetut kaksikerroksiset asuinrakennukset. Kirkkorakennus lähiympäristöineen on kokonaisuutena säilynyt 1950-luvun lopun asussa.

Edellisellä sivulla ylhäällä Lauttasaaren kirkko, kello-torni ja portaikko; keskellä kirkkosalin pääty; alhaalla St. Jakobs kyrkan pääty.
Kuvat: Versta arkkihtedit, 2019.

Julkisivut

Kirkon valkobetonisit pesubetonijulkisivut ovat kellastuneet ja ikkunavyöhykkeiden yläpuoliset kupariverhoukset sekä kuparipellitetty vesikatto patinoituneet vihertäväksi vuosien saatossa. Kirkkosalin kahteen suuntaan kalteva katto taittuu lähes keskeltä, lappeet nousevat itään ja länteen. Pihaa ympäröivän rakennusmassan katto on kallistettu pääosin sisäpihalle, seurakuntasalin lape etelään. Tummanruskealla klinkkerillä laatoitetujen sisäänkäyntisyvennysten tummaksi patinoituneet ovet ja valkobetoni-julkisivupintojen tammi-ikkunat ovat alkuperäisiä.

Kirkko- ja seurakuntasalien sisäänkäyntisyvennyksiä valaisevat valokatot, muilla sisäänkäynneillä on kokkaat laatikkomaiset kattovalaisimet. Kupariverhotut alkuperäiset ulkovalaisimet niin suorakaiteisilla rouhebetonilaatoilla katetulla pihamaalla kuin garaniittikivimuurien istutuslaatoissa viimeistelevät kokonaisuuden.

Suoritettuja muutoksia, ks. Säilyneisyyskaaviot

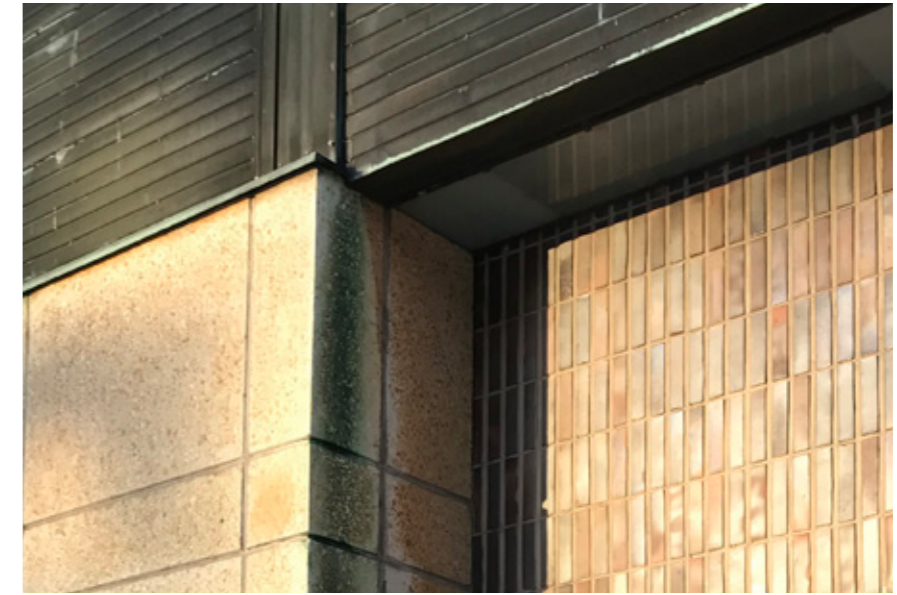
Pesubetonipintaisten julkisivuelementtien kiinnityksen suunnittelu Insinööritoimisto Pöysälä & Sandberg 18.10.1966, toteutus vuonna 1968.

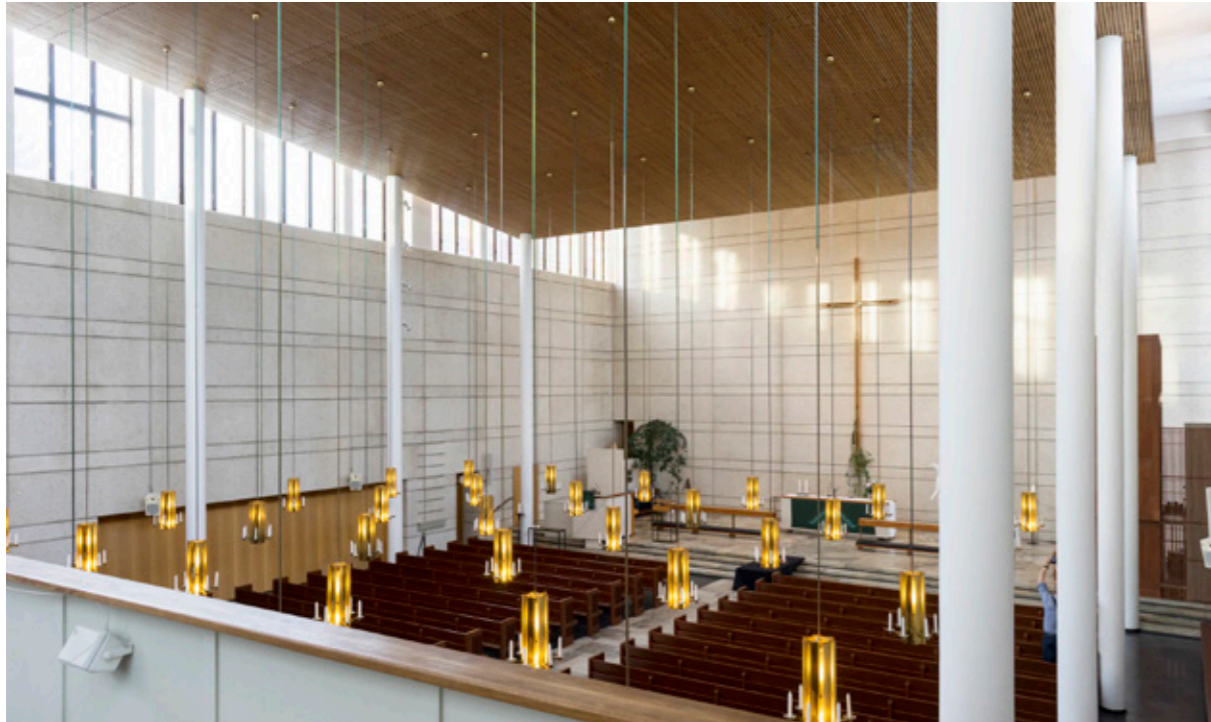
Kirkontornin julkisivupinnoite on uusittu kellotapulinkorjaustyön yhteydessä 1995 ja kellotornin huipulla olevan risti sekä sen kiinnitys on uusittu vuonna 2009.

Alkuperäinen lämmityspiippu on purettu rakennuksen louteisnurkalta. Huippuimureita vesikatolla on uusittu vanhoja kuparipellitettyjä jalustoja hyväksikäyttäen ja uusia iv-säleikköjä lisätty julkisivun kuparipinnoille.

Tornin koillispuolella, korkean muurin kupeessa ollut toinen vesiallas on muutettu istutusaltaaksi. Sisäpihan kiviportaisiin ja kirkolle johtavaan portaikkoon on lisätty jyrkähköt luiskaukset alinta, sankarihaudoille päättyvää porrassarjaa lukuunottamatta.

Seuraavalla sivulla ylhäällä sisäänkäynnin materiaali-
maailma: kupari, keraaminen laatta ja pesubetoni;
Lauttasaaren kirkon itäsivu ja kirkon pronssiulko-
ovent; alhaalla sisäpihan tammi-ikkuna.

Edellisellä sivulla ylhäällä suomalaisen seurakunnan kirkkosali parvelta katsottuna; keskellä näkymä aulasta kirkkosalin ovelle; alhaalla seurakuntasali.

Kuvat: Verstas arkkitehdit, 2019.

4.2. SISÄTILAT - LAUTTASAAREN KIRKKO

Kirkkosali, aula ja entinen vaatesäilö sekä seurakuntasali aputiloiineen

Lauttasaaren kirkon päätilat käsittävät kirkkosalin lehtereineen, seurakuntasalin ja eteisaulan sekä saaleja palvelevat naulakko-, odotus-, wc- ja keittiötilat. Kirkko- ja seurakuntasali sekä aulatilat ovat säilyneet alkuperäisinä, pinnoiltaan, väritykseltään ja valaistukseltaan.

Kirkkosalin alla, kellarikerroksen kryptassa toimivat nuorison kerhotilat. Suuri osa kellarista on kalustevarastoina ja teknistä tilaa. Kellari on otettu käyttöön 1970-luvun alussa.

Sisäkatto

Kirkkosalin ja lehterin sekä eteisaulan kattopinnat ovat puurimoitettuja, sävyllään ruskeita. Kirkkosalin rimakatto on irroitettu sivuseinistä ja holvistä. Salin sirot, rimakattoa kannattavat pilarit ja holvipinta rimakaton sivuilla on maalattu valkoiseksi. Valaisimina ovat alkuperäiset rimakattopintaan upotetut, pyöreät, kolmisäleiset valaisimet ja kirkkosalin kattoon ripustetut messinkikruunut. Eteisaulan tuulikaapeista alkava rimakatto jatkuu ylös lehterin kaiteelle ja seurakuntasaliin, kääntyen sen peräseinälle. Muuten seurakuntasalin katto on vaaleaa rei'itettyä akustoivaa levyä, pyöreät, kolmi-renkaiset valaisimet kattopintaan upotetut.

Ensimmäisen kerroksen odotustilan ja tuolivaraston sekä toisen kerroksen madaltuvan katonlappen alla sijaitsevien radiotilan, kanttorin, orkesterin ja kuoron huoneiden kattopinnat on verhottu akustiikka-reikälevyllä. Valaisimet ovat pyöreitä kupuvalaisimia.

Seinäpinnat, ikkunat ja ovet

Kirkkosalin sivuseinät ovat julkisivujen tapaan valkoisia pesubetonielementtejä, yläosan ikkunat puurakenteiset, ulkopuolelta pronssiprofileilla päällystetyt. Lehterin itään avautuvissa tammi-ikkunoissa on viisisävyiset värilasit. Seurakuntasalin sivuseinä on pesubetonia niiltä osin kun se ei ole kirkkosaliin avattavaa, tammipintaista siirtoseinää. Muut seinäpinnat ovat vaaleaksi maalattuja. Aulojen seinäpinnat on osin laatoitettu kapeilla, korkeilla Kupittaaan saven tumman- ja vaaleanruskeilla keraamisilla laatoilla.

Kirkon messinkipintaisten ulko-ovien umpipinnat ovat ristikuvioiseksi pakotettua pronssia. Seurakuntasalin ulko-ovet ja uulikaappien sisäovet ja -pinnat sekä yläosa ovat lasia, potkulevyt kuparia.

Kirkkosalin ovet ovat lasiruuduin jaettuina, jyrkviä tammipuuovia. Vaakasuuntainen yläikkuna irroitetaan salin peräseinän yläpuolisesta lehteristä. Massiiviset metallirunkoiset, tammiverhotut siirtoseinät antavat mahdollisuuden avata seurakunta- ja kirkkosalin välisen sivuseinän ja salien aulatilaa yhdeksi pitkänomaiseksi tilaksi. Muut väliovet ovat tammea.

Odotus- ja varastotilat ensimmäisessä kerroksessa samoin kuin toisen kerroksen aputilat ovat vaaleaksi maalattuja. Wc-tilojen seinäpinoilla on vaaleat neliölaatat ja / tai pinnat on maalattu. Keittiön seinäpinnat on laatoitettu vaaleilla neliölaatoilla.

Alttari

Allttaripöytä on alun perin sijainnut kiinni salin etuseinässä, ehtoolliskaide ja nahkaverhoiltu massiivipuinen polvistumispenkki sen edessä. Alttarin yläpuolella seinällä on suuri risti. Saarnatuoli ja kastemalja ovat matalalla sokkelilla seisovia valkobetonikuutioita. Saarnatuolin taustana on betoniseinäke, tason yläpinnalla ja kirjatelineessä on käytetty tammea. Kastemaljana on laakea lasimalja.

Lattiapinnat

Lattiat eteisaulassa ja kirkkosalissa ovat valumosaiikkibetonipintaisia, kivenä Jyväskylän musta graniitti. Kirkonpenkkien alla on lämpöpatterit lukuunottamatta rivejä 4, 10, 16 ja 22. Kirkkosalin ja eteisaulan poikki kivetty keskikäytävä sekä alttari ovat Lapin Tervolan marmorilaattaa. Mosaiikkibetoni ja luononkivi liittyvät seinäpintoihin ilman jalkalistoja. Seurakuntasalin lattia on vaalea, linoleumpintainen, jalkalistat massiivitammea. Portaikoissa on käytetty harmaata, voimakkaasti mustalla ja harmaalla kivirouheella kuvioitua valumosaiikkibetonia. Portaiden pinnakaitteet ovat tummaksi maalattua teräsprofiilia ja käsijohteet lakattua massiivitammea.

Ensimmäisen kerroksen odotus- ja varastotilojen sekä toisen kerroksen aputilojen lattiat ovat linoleumpintaisia. Wc- ja siivouskomerotilojen lattiat on laatoitettu vaaleanruskehtavalla kuusikulmalattalla, puskusaumaan.

Seuraavalla sivulla Lauttasaaren kirkko. Ylhäällä alttari; keskellä kirkkosalin penkin ja kattokruunut; alhaalla alttarin Lapin marmorilaatta ja kirkkosalin valumosaiikkilattia.

Kuvat: Verstas arkkitehdit, 2019.

Kalusteet ja varusteet

Kirkkosalin puupenkit, eteisaulan puutappinau-lakot ja massiiviset puupenkit ovat Ilmari Tapiovaaran suunnittelemat. Hänen käsialaansa ovat myös kirkkohopeat ja kolehtipussit. Kyntteliköt, virsinumerotelineet, virsikirjatelinet täydentävät varustuksen. Kirkkosalin rimakatosta ripustetut messinkiset, kynttilälalliset kattokruunut ovat Ilmari Tapiovaaran suunnittelemat. Kirkkosalin, eteisaulojen ja seurakuntasalin kattopintaan upotetut, pyöreät, kolmirenkaiset valaisimet ovat Ornon tuotantoa.

Lehteriparven yleistuolina on käytetty Tapiovaaran suunnittelemaa Wilman- tuolia vuodelta 1956, lakattuna ja mustaksi maalattuna (Aaltonen et al., 2014, s.148).

Kryptan nuorisotilan kalustus koostuu biljardi-pöydistä, erilaisista pehmeistä sovista, Artekin pöydistä ja tuoleista sekä muista irtotuoleista.

Suoritettuja muutoksia, ks. Säilyneisyyskaaviot

Vielä 1980-luvulla kirkkoon oli sisustettu pieni kappelitila kasteita, vihkimisiä, rukoushetkiä ja muita kirkollisia tilaisuuksia varten. Tilassa oli uritettu akustiikkalevykatto, valkoiseksi maalatut seinät, alttari, kastemalja, vaaleat pitkät verhot ja punainen kokolattiamatto. Kappelitilaa ei enään ole.

Kirkko- ja seurakuntasalien sisäänkäynneille on lisätty tuulikaapit vuonna 1968. Eteisaulaan on lisätty yksi alkuperäisiä tilavampi wc vuonna 2002, Arkkitehtitoimisto Petäjä Oy:n suunnitelmien mukaan.

Alttaripöytä on irroitettu seinästä ja ehtoolliskaluste jaettu kahteen osaan alttaripöydän sivuille. Alttarille on lisätty uudet kuoriurut vuonna 2002, Arkkitehtitoimisto Petäjä Oy:n suunnitelmien mukaan. Alttarille on ilmestynyt valkea enkeli-veistos.

Kirkkosalin valaistusta on täydennetty rimakaton sivuilla ja parven pilarikiinnitteisillä valaisimilla. Saliin on toteutettu kaiutinjärjestelmä. Seurakuntasalin keittiötä on modernisoitu laitoskeittiömäiseksi 1973.

Kellarikerros kirkko- ja seurakuntasalin alla oli alunperin lähes tyhjää kellaria jonne sijoittuivat myös ilmastointitilat. Kellarikerroksessa kirkkosalin alle sijoittuvan matalan kryptan nykytilanteen mukainen käyttötarkoituksen muutos ja jako nuorison raakatilanomaisiksi kerhotiloiksi ja varastoiksi sekä teknisiksi tiloiksi on toteutettu vuonna 1972.

Lauttasaaren kirkon lehteri. Etualalla Tapiovaaran Wilman- tuolit.

Kuva: Verstas arkkitehdit, 2019.

1. kerros, kirkkokahvila, entinen kerhohuone ja aula, entinen lämpiö

2. kerros, sakasti, hiljainen huone, neuvottelu-huone ja toimistotilat sekä taukokuone ja entiset kerhohuoneet

Ensimmäisessä kerroksessa, erillisen sisäpihasisäänkäynnin yhteydessä sijaitsivat kirkkokahvila, aula-, wc- ja keittiötilat. Kirkkokahvilaa, sen aulaa, wc-tiloja ja keittiötä on nykyaikaistettu. Toisessa kerroksessa sijaitsivat sakastin lisäksi seurakunnan työ-, tauko- ja kokoustilat, jotka ovat säilyneet lähes alkuperäisinä.

Kattopinnot

Ensimmäisen kerroksen aula- ja kahvilatilojen sisäkattojen pinnat on uusittu valkoiseksi maalatulla rei'iteyllä kipsilevyllä, samoin kattoon upotetut valaisimet on uusittu. Näkyvät palkistot on maalattu valkoiseksi. Toisen kerroksen ja portaikon kattopinnot ovat alkuperäistä, vaaleaa, akustoisaa reikälevyä. Portaikot on valaistu pyörein plafondi-seinävalaisimin.

Edellisellä sivulla Lauttasaaren kirkon ensimmäinen kerros. Ylhäällä kirkkokahvilan aula; keskellä kirkkokahvila; alhaalla käytävä.

Kuva: Verstas arkkitehdit, 2019.

Seinät

Julkisivun vaaleat pesubetonielementtiseinäjatkatuvat tuulikaappeihin ja kirkkosalin vastaisella seinällä tuulikaapin läpi sisätiloihin. Takapihan tuulikaapissa sekä ensimmäisen kerroksen pesubetoni että toisen kerroksen kupariverhous jatkuvat tuulikaapin sisäseinälle. Ensimmäisen kerroksen aulaa ja tuulikaappeja elävöittävät Kupittaaan saventumman- ja vaaleanruskeilla keraamisilla laatoilla pinnoitetut seinät. Pesubetoni- ja laattapintaiset seinät jatkuvat lattiaan saakka ilman jalkalistoitusta. Seinät ja pilarit ovat pääosin tasoitettuja, valkoisiksi maalattuja. Sakastin sivuseinä on puuverhottu.

Kirkkokahvilan peräseinä on tammiviilulevytetty kuten myös ikkunaseinän alaosan patterikotelo. Tilan korkealla olevien ikkunoiden alla on puuhyllyköt. Seinät ja pilarit ovat tasoitettuja, valkoisiksi maalattuja, pilarit hillityn kiiltäviä. Tilojen ikkunat ovat massiivitammea, toisessa kerroksessa keskisivusaranoituja kippi-ikkunoita. Ikkunapenkit ovat vaaleaa valumosaiikkibetonia. Tuulikaappien ovet ja ikkunat ovat tummanruskeita metallilasiovia, lasilistat tammea. Muiden tilojen väliovet ovat tammea.

Wc-tilojen seinäpinnoilla on vaaleat neliölaatat ja / tai pinnat on maalattu. Keittiön seinäpinnot on laatoitettu vaaleilla neliölaatoilla.

Lattiat

Aulojen lattiat ja portaikkojen pinnat ovat harmaata, voimakkaasti mustalla ja harmaalla kivirouheella kuvioitua valumosaiikkibetonia. Portaiden pinnakaiteet tummaksi maalattua teräsprofilia ja käsijohteet lakattua massiivitammea. Toisen kerroksen tiloissa lattiaa peittää alkuperäinen, vaalea linoleum. Alkuperäisessä asussa säilyneiden wc-tilojen lattiat on laatoitettu kellertävillä kuusikulma-laatoilla ilman saumaa.

Kalusteet ja varusteet

Ensimmäisen kerroksen aulassa ja kahvilassa on uudet upotetut valaisimet ja ripustetut valaisimet sekä sivuverhot. Uusitut aula- ja kahvilatilat on kalustettu punaoransseilla sohvilla, Artekin pöydillä ja tuoleilla sekä Tapiovaaran suunnittelemissa Domus-tuoleilla. Aulan kalusteryhmien alla on tumma matto, ikkunoissa vaaleat, kevyet sivuverhot. Sakasti on kalustettu sohvin, Aallon pöydin ja tuolein sekä Tapiovaaran Domus -tuolein. Kokoushuoneessa on uusitut ripustetut valaisimet, koivupintaiset pöydät ja nahkaverhoillut Tapiovaaran Domus -tuolit, peräseinän levyisen kaapiston yläosa on vitriiniä. Ulkoseinällä on ruskehtavat sivuverhot.

Alapuolella Lauttasaaren kirkon sisäpihan itä- ja etelä-julkisivua. Kuva: Verstas arkkitehdit, 2019.

Suoritettuja muutoksia, ks. Säilyneisyyskaaviot

Ensimmäisen kerroksen kerhuhuone on muutettu kirkkokahvilaksi ja kahvilaan on lisätty keittiö 2011-2014, Arkkitehtitoimisto Petäjä Oy:n suunnitelmien mukaan. Kirkkokahvilan linoleumlattia, kipsilevy-alakatto, upotetut valaisimet on uusittu. Pöytien yllä on uudet ripustetut valaisimet ja ympärillä uustuotantoa olevat Tapiovaaran Domus-tuolit.

Aulan wc- ja siivousskomerotiloja on uusittu ja liikumisesteisiä varten lisätty alkuperäisiä tilavampi wc, Arkkitehtitoimisto Petäjä Oy:n suunnitelmien mukaan. Aulan koko ikkunasyvennyksen levyinen, Tapiovaaran suunnittelema massiivitammi-ikkunapenkki on poistettu. (Se on tallessa kellarissa). Aula on kalustettu kahvilaksi sohvin, Aallon pöydin ja tuolein sekä ripusteuin rimavalaisimin.

Toisen kerroksen kokoustilaan on asennettu uudet ripustetut rimavalaisimet ja uusittuun taukotilaan uudet keittiökalusteet.

Seuraavalla sivulla Lauttasaaren kirkon 2. kerros. Ylhäällä aula; keskellä neuvotteluhuone; allhaalla sakasti. Kuvat: Verstas arkkitehdit, 2019.

Jakobs kyrka. Ylhäällä kirkkosali; alhaalla vasemmalla kirkkosalin aula; alhaalla oikealla seurakuntasali.
Kuvat: Versta arkitehdit, 2019.

4.3. SISÄTILAT - ST. JAKOBS KYRKA

Kappeli, aula ja seurakuntasali

Johannes församlingin St. Jakobs kyrka -tilat koostuvat kappelista lehtereineen, seurakuntasali- ja eteistiloista. Pintamateriaalit käsittelyineen ja väriyksineen noudattavat Lauttasaaren kirkon periaatetta. Päätilojen pinnat, väri ja valaistus ovat säilyneet alkuperäisessä asussa.

Seinäpinnat, ikkunat ja ovet

Aulan suuret metalli-ikkunat ja sisäänkäyntiovet avautuvat itään. Ovien potkupellit ovat messinkilevyä. Aulojen seinät on osin laatoitettu Kupittaaan saaven tumman- ja vaaleanruskeilla laatoilla. Julkisivun vaalea pesubetoniseinä jatkuu aulan läpi kappeliin ja seurakuntasaliin. Pilarit ovat valkoiseksi maalattuja.

Kappelin puurakenteiset, yläikkunat ovat ulkopuolelta pronssiprofiilein päällystetyt, osin ne on lasitettu viisisävyisellä värillisellä lasilla. Ikkunoiden välinen seinärakenne on maalattu valkoiseksi. Aulatiloihin avautuvat kappeliin ja seurakuntasaliin tammipuiset lasiovet yläikkunoineen. Massiiviset metallirunkoiset puusiirtoseinät yhdistävät seurakuntasalin ja kirkkosalin samoin kuin salien aulatilat. Muut tilojen väliovet ovat tammea.

Wc-tilojen seinäpinnoilla on vaaleat neliölaatat ja / tai pinnat on maalattu.

Sisäkatto

Ruskea puurimakatto alkaa tuulikappista ja jatkuu eteisaulan läpi kappeliin ja lehterille. Kappelin rimakatto on kallistettu kirkkosaliin nähden poikittain, korkein sivu pohjoiseen avautuvien ikkunoiden yläpuolella. Näkyvä palkisto ja holvi on maalattu valkoiseksi. Eteisaulan rimoitus tulee myös täällä seurakuntasaliin, sen peräseinän verhoukseksi. Seurakuntasalin katto on vaalea rei'itettyä akustoivaa levyä. Kappeli on valaistu rimakatosta ripustetuin Tapiovaaran suunnittelemin messinkisin kattokruunuin. Kappelin, eteisaulojen ja seurakuntasaltilojen pyöreät, kolmirenkaiset valaisimet on upotettu kattopintaan.

Lattia

Lattiapinnat eteisaulassa ja kappelissa ovat mustaa valumosaiikkibetonia, kiviaines Jyväskylän graniittia. Kappelin luonnonkivellä korostettu keskikäytävä ja alttari ovat Lapin marmoria Tervolasta. Seurakuntasalin lattia on vaaleaa linoleumia. Portaikkojen lattiat ja askelmat ovat harmaata, voimakkaasti mustalla ja harmaalla kivirouheella kuvioitua valumosaiikkibetonia. Portaiden pinna-kaiteet ovat tummaksi maalattua teräsprofiilia ja käsijohteet lakattua massiivitammea.

Wc-tilojen lattiat on laatoitettu kellertävillä kuusikulmalaatoilla.

Alttari

Alttaripöytä sijaitsee salin etuseinällä, ehtoolliskaide ja polvistumispenkki sen edessä. Alttarin yläpuolella on Viktor Janssonin suunnittelema krusifiksi. Saarnatuoli ja kastemalja ovat kirkkosalin tapaan valkobetoni-kuutioita, saarnatuolin taustana on betoniseinäke. Kastemaljana on laakea lasimalja.

Kalusteet ja varusteet

Kappelin ja eteisaulan kalusteet, naulakot ja penkit sekä kirkon messinkikattokruunut ovat niinkään Ilmari Tapiovaaran suunnittelema. Kappelin, eteisaulojen ja seurakuntasaltilojen valaisimet ovat Ornon tuotantoa. Kirkon keskikäytävän yläpuolella on kirkkolaiva. Seurakuntasalissa on ohuet vaaleat sivuverhot.

Parven yleistuolina on käytetty Tapiovaaran suunnittelemaa Wilman-tuolia vuodelta 1956, mustaksi maalattuna (Aaltonen et al., 2014, s.148). Lehterin takana sijaitsevat urkujen konehuone, kanttorin huone, kerhohuoneet ja varasto, joiden materiaalit ovat samalaisia kuin suomenkielisen kirkon vastaavissa tiloissa.

Suoritettuja muutoksia, ks. Säilyneisyyskaaviot

Kappelin aulaa on väljennetty jättämällä alkupe-
räisen suunnitelman keskilattian vaatenaulakot pois. Toisen kerroksen tilat lehterin takana on otettu lasten kerhojen käyttöön.

Ylhäällä kirkkosalin penkit ja kattokruunut; alhaalla vasemmalla kirkkosalin aula; alhaalla oikealla kirkkosalin ikkunat.
Kuvat: Verstas arkkitehdit, 2019.

Toimisto-, sakaristo-, kerho- ja aulatilat kappeliivissä

Katto

Tilojen kattopinnat ovat alkuperäistä vaaleaa akustoivaa reikälevyä. Ensimmäisen kerroksen aulan katossa on alkuperäiset, pyöreät pintavalaisimet, kerhotiloissa uusitut valaisimet.

Seinät

Pesubetonielementtjulkisivu kääntyy tuulikaapin sisäseinälle. Aulan ikkunat ja tuulikaapin ovet ovat tummaksi maalattuja metallilasiovia, alareunassa kuparinen potkupelti. Aulan seinällä on Kupittaaan saven kellertävää laattaa. Seinäpinnat ovat muuten yleensä vaaleaksi maalattuja. Tilojen väliovet ovat tammiovia ja maalattuja laakaovia. Portaissa on pyöreäkupuset seinävalaisimet.

Lattia

Ensimmäisen kerroksen aulan lattiat ja portaikkojen pinnat ovat harmaata, voimakkaasti mustalla ja harmaalla kivirouheella kuvioitua valumosaiikkibetonia. Portaiden pinnakaiteet tummaksi maalattua teräsprofiilia ja käsijohteet lakattua massiivitammea. Toisen kerroksen toimisto- ja kerhotilojen lattiat ovat linoleumpintaisia.

Kalusteet ja varusteet

Ensimmäisen kerroksen aulan valaisimet ovat samaa pyöreiden valainten perhettä kuin päätilojen upotetut kattovalaisimet.

Kerhotilojen auloissa on alkuperäisiä Tapiovaaran suunnittelemaa massiivipuupenkkejä ja pienempiä puupenkkejä. Kerhojen kalusteet ovat erilaisia ja -kokoisia sohvia, pöytiä ja tuoleja. Tiloissa on sivuverhot.

Suoritettuja muutoksia, ks. Säilyneisyyskaaviot

Kerho- ja toimistotilojen valaisimia on uusittu kuten myös joitain kattopinnan akustolevyjä. Kerhojen seinäpintoja on maalattu tehostesävyillä. Porrassyöksen eteen on lisätty veräjä, pinnakaide suojattu umpilevyillä.

Edellisellä sivulla Jakobs kyrka.
Ylhäällä aula 1. kerros;
keskellä aula 2. kerros;
alhaalla kerhuhuone.
Kuvat: Verstas arkkitehdit, 2019.

Toimintakeskus. Ylhäällä liikuntasali 1. kerros;
alhaalla vasemmalla pukuhuone 2. kerros; alhaalla oikealla kerhuhuone 1. kerros.
Kuvat: Verstas arkkitehdit, 2019.

4.4. SISÄTILAT - TOIMINTAKESKUS

Liikuntasali, kerhotilat, vahtimestarin ja talonmiehen asunnot

Kerhotilojen sisätilat ovat 1950-luvun henkeen pienimittakaavaista, ajatonta arkkitehtuuria. Vaatimattomalla materiaalipaletilla on luotu kerhotiloille ominainen tunnelma.

Kattopinnot

Käytävien ja kerhotilojen kattopinnot ovat alkuperäistä, vaaleaa, akustoivaa reikälevyä ja uritettupintaista pehmeää akustolevyä. Valaisimet ovat sekä alkuperäisiä että eri aikaisesti uusittuja. Näkyvä palkisto on valkoiseksi maalattu. Partiolaisten tiloissa on kattoon asennettu vanhoja kattoparruja. Liikuntasalin katto valaisimina ovat putkivalaisimet, jotka on suojattu metalliverkoin. Puku- ja pesuhuoneissa on puupaneelikatto ja pallo- ja pyöristetypäiset kartiokupuvalaisimet. Kirkkoherranviraston tilat on uusittu, katot ovat valkoista rei'itettyä kirpsilevyä, katto- ja riippuvalaisimet ovat uusia.

Seinät

Tuulikaappien sivuseinillä julkisivun valkobetonielementtipinta jatkuu ulkoa sisälle. Seinät ja pilarit ovat pääosin tasoitettuja, valkoiseksi maalattuja. Porashuoneissa on plafondi-tyyppiset kupuseinävalaisimet. Kerhotiloissa harvalaudoitettuja seinäpintoja ja seinään upotettuja komeroita. Seinäpinnat on maalattu valkoiseksi. Partiolaisten tiloissa on muurattut avotakat ja seinillä harmaantunutta verhouslankua. Kirkkoherranviraston käytävä on muutostyössä rajattu tammipintaisiin puulasiseinin. Liikuntasalin ja pukuhuoneiden seinät ovat vaaleiksi maalatut. Pesutiloissa on valkoiset, neliölaatoitetut seinäpinnat.

Tuulikaappien lasiseinät ja ovet ovat tummaksi maalattuja metallilasi-ikkunoita ja -ovia. Ovissa on kuparipotkupellit. Ensimmäisen ja toisen kerroksen huoneiden ja liikuntasalin keskisaranoitunut kippi-ikkunat ovat tammea. Ikkunapenkit ovat vaaleaa mosaiikkibetonia.

Lattiat

Kerhotilojen lattioiden pinnoitteena käytetty linoleumia ja kvartsvinyylilaattaa. Kirkkoherranvirastossa lattioiden linoleumpinnat on uusittu. Ensimmäisen kerroksen porrasaulojen lattiat ja portaikkojen pinnat ovat harmaata, voimakkaasti mustalla ja harmaalla kivirouheella kuvioitua valumosaiikkibetonia. Portaiden pinnakaiteet tummaksi maalattua teräsprofilia ja käsijohteet lakattua massiivitammea.

Kalusteet ja varusteet

Puutappinaulakot ja massiiviset penkit käytävillä ovat Tapiovaaran käsialaa. Nuorten ja lasten kerhotilat on kalustettu eri korkuisin yhdisteltävin pöydin, tuolein, penkein ja korkein kaapein. Kalusteet ovat lakattua koivua, pöytien pinnat osin värillistä ikilevyä. Osa kalusteista on Tapiovaaran suunnittelema, valmistajina Laukaan puu ja Keravan puusepät. Käytävälle avautuvan parioven takaa tulevat esiin pienet alkuperäiset keittokomerot; rst-taso ja altaat, kuivaus- ja yläkaapit, alla laatikosto ja kaapit sekä vesihana ja pallovalaisin seinällä. Kerhotiloissa on käytetty sivuverhoja.

Kirkkoherranviraston kalusteet ovat pääosin tammi- viilupintaisia toimistokalusteita, täydennettynä muutamilla esimerkiksi Artekin kalusteilla. Kirkkoherran työ- ja neuvotteluhuoneessa on vanha tuplajalkainen, mustapintainen neuvottelu- ja työpöytä laatikostoineen sekä vaaleanruskealla alkantaralla verhoillut mustat Tapiovaaran Domus -tuolit, kankaalla verhoillut sohvut ja Aallon ritiläjakkarapöydät. Sohvan sivuilla on Aallon jalkavalaisimet. Ikkunoita kehystävät ohuet ruskeasävyiset sivuverhot.

Liikuntasalin varusteina ovat koripallokorit päätysseinillä, puolapuut sivuseinällä sekä keskellä salia katkiskoon kiinnitetyt renkaat. Pukutilojen kalustelinoleumilla päällystetyt penkit toimivat myös kassi- ja kenkälokerikkoina. Penkit seisovat mustaksi maalaatuilla metalliprofilijaloilla, jotka keskilattialla jatkuvat kattoon saakka ja toimien naulakon taustalaudan kiinnityspintana.

Tekniset tilat kellarikerroksessa

Tekniset tilat palvelevat koko kirkkorakennusta ja sen lisäksi myös kirkon henkilökunnan asuinrakennuksia kirkon takana pohjoissivulla.

Suoritettuja muutoksia, ks. Säilyneisyyskaaviot

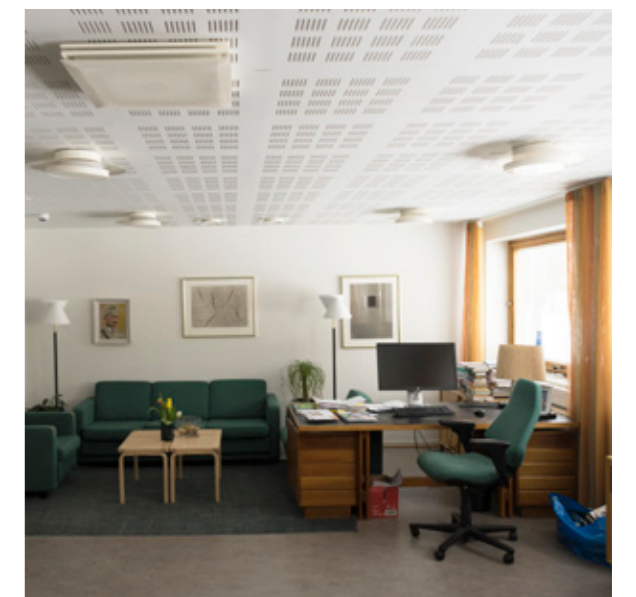
Liikuntasalin kattoon lisätyt metalliset suojaverkot estävät valaisimien rikkoutumisen. Myös ikkunat ja kellotaulu on suojattu metalliverkoilla. Liikuntasalin puupintainen lattia on myöhemmin pinnoitettu vaaleanvihreällä liikuntatilan matolla.

Alkuperäinen pimiö on muuttunut keittiöksi. Kerhotilojen valaisimia on uusittu kuten myös joitain kattopinnan akustolevyjä. Porrashuoneiden kattopinnan akustolevyjä on lisätty. Kerhojen seinäpintoja on maalattu tehosesävyillä. Kerhojen naulakoita on korvattu uusilla pikkulapsille soveltuvilla lokerikoilla.

Ensimmäisen kerroksen 1H + K asunnon ja päivätyshuone on muuttunut diakonia-vastaanottopisteeksi 1997-1998, Arkkitehtitoimisto Petäjä Oy:n suunnitelmien mukaisesti. Asunnoissa 1H+K ja 2H+K majoitetaan kirkon palveluksessa olevia siviilipalveluksen suorittajia.

Kirkkoherranvirasto kerhosiiven toisessa kerroksessa on kunnostettu, tiloissa on suoritettu muutoksia ja niihin on lisätty koneellinen ilmanvaihto. Tiloihin on rajattu avonainen asiakaspalvelutoimisto ja puulasiseinin käytävästä erotetut toimistohuoneet. Lattioiden linoleum, kattopintojen rei'itetty kipsilevy ja valaisimet on uusittu 1997-1998, Arkkitehtitoimisto Petäjä Oy:n suunnitelmien mukaisesti.

Kellarikerroksen teknisten tilojen lämmitysuoinit sekä hiili- / koksiluukut on poistettu käytöstä, rakennus on liitetty kaukolämpöön 1976 ja takapihalla seissyt savupiippu purettu 1970-luvun lopulla. Lämmityslaitteita on ajanmukaistettu.

Toimintakeskus 2. kerros; ylhäällä partion kerho huone; keskellä kirkkoherranvirasto; alhaalla kirkkoherran huone. Kuvat: Verstas arkkitehdit, 2019.

Tekniset tilat. Ylhäällä pannuhuone;
keskellä ryömintätila; alhaalla tekninen tila.

Kuvat: Verstas arkkitehdit, 2019.

4.5. TALOTEKNIikka

Rakennus on liitetty kaukolämpöön. Pääsääntöisesti tiloissa on vesikiertoiset radiaattorit.

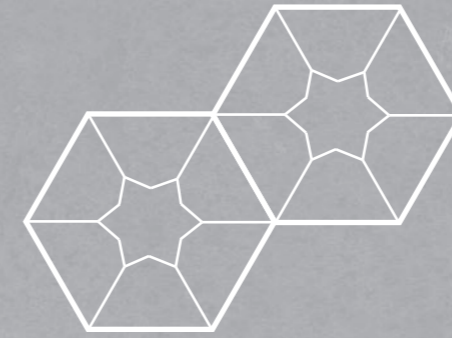
Rakennuksessa on alkuperäinen osittain koneellinen tulo- ja poistoilmanvaihtojärjestelmä ilman lämmöntalteenottoa, lämmöntalteenotolla sekä osittain koneellinen poistoilmanvaihto. Kirkko- ja seurakuntasalien sisäänkäyntien tuulikaappeihin on asennettu käsikytkimillä ohjattavat tuulikaappikojeet. Kirkkosalin poistoilma imetään sivuseinältä, kapeista raoista. Tehostettu tuloilma toimii avaamalla ovi salin sivulla sijaitsevaan kanavaan ja käynnistämällä ilmanvaihto. Seurakuntasalissa, auloissa ja aputiloissa on painovoimainen ilmanvaihto. Kappelin ilmanvaihto on painovoimainen. Kerhosiiven ilmanvaihto on painovoimainen, lukuunottamatta kirkkoherranvirastoon vuonna 1998 toteutettua ilmanvaihtojärjestelmää.

Vesikatolla sijaitsevat huippumurit ovat suurelta osin alkuperäisiä tai alkuperäisille jalustoille asennettuja. Talotekniikan päätelaitteita ja tuuletusputkia on

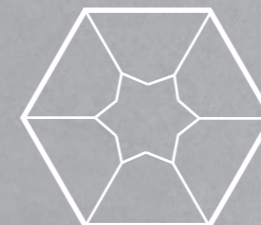
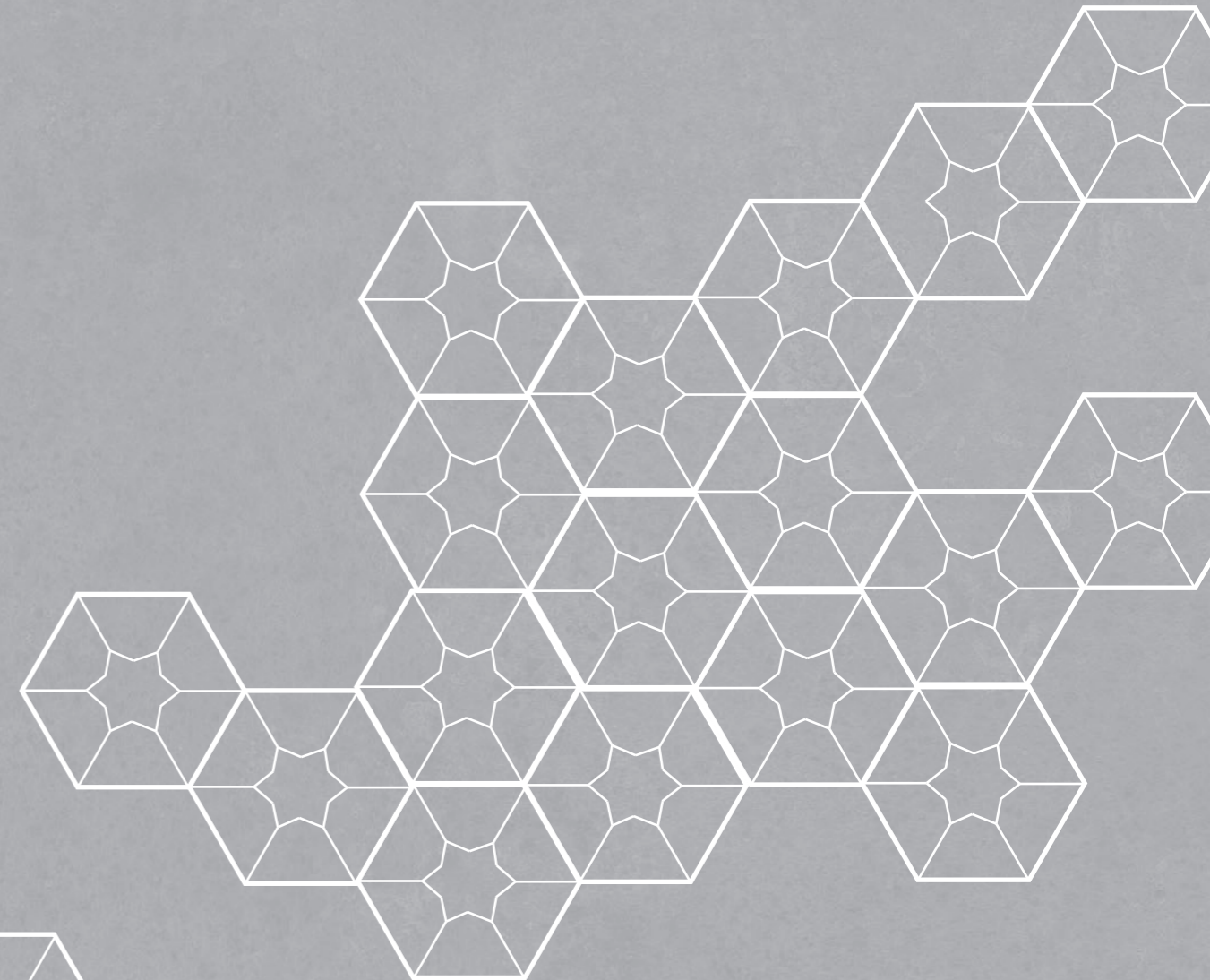
lisätty muutostöiden yhteydessä. Rakennus on peruskorjattu osittain 1990-luvun lopulla. Suurin osa ilmanvaihtojärjestelmästä ja puhaltimista on ylittänyt laiteosien keskimääräisen teknisen käyttöiän. (WISE Group Oy)

Kirkkorakennuksen sähköisiä järjestelmiä on täydennetty vuosien saatossa. Paloilmalaitteet ja valvontakamerat samoin kuin sähkö- ja atk-keskukset sekä johdotukset on täydennetty rakennuksen nykyaikaisamisen yhteydessä.

Kirkkosaliin on lisätty uusia valaisimia ja kaiutinjärjestelmä kirkkosalin ja aulatilojen muutosten yhteydessä 1997-2002. Valaisimia on uusittu kerhotiloissa ja kirkkoherranvirastossa muutostyön yhteydessä 1998. Virastotiloihin on asennettu uudet johtokourut. Seurakuntasalin keittiö on saneerattu 1973 ja kirkkoherranvirastoon on lisätty keittiö 2011-2012.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1. LAUTTASAAREN KIRKON ERITYISPIIRTEITÄ

1950-luvun kirkkorakennuksena

Valmistuessaan Lauttasaaren kirkko ja työkeskus olivat modernein kirkkokokonaisuus Suomessa. (Elomaa 2018) Kirkkoherra Voitto Viro toteaa seurakunnan vuosikertomuksessa 1960 seuraavaa: ”Kirkkoamme pidetään poikkeuksellisen kauniina. Kirkko piha-alueineen ja portaikkoineen muodostaa vaikuttavan arkkitehtonisen kokonaisuuden. Lauttasaaren kirkko ei ole suotta tuomiokirkon ohella toinen kirkollinen turistinähtävyys.” (Saarnia, 2018, s. 23) Kirkkorakennuksista muodostui keskustelua ja mielenkiintoa herättäneitä monumentteja, joita tultiin katsomaan joukolla. Esimerkiksi Lauttasaaren kirkko oli suosittu kohde Temppeleaukion kirkon valmistamiseen saakka 1969. (Kuorikoski, 2008, s.157, Elomaa 2018) Ajan henkeen kuului kirkkoarkkitehtuurin arvostuksen voimistuminen. (Kuorikoski, 2008, s. 159)

Seuraavalla sivulla Lauttasaaren kirkkosali.

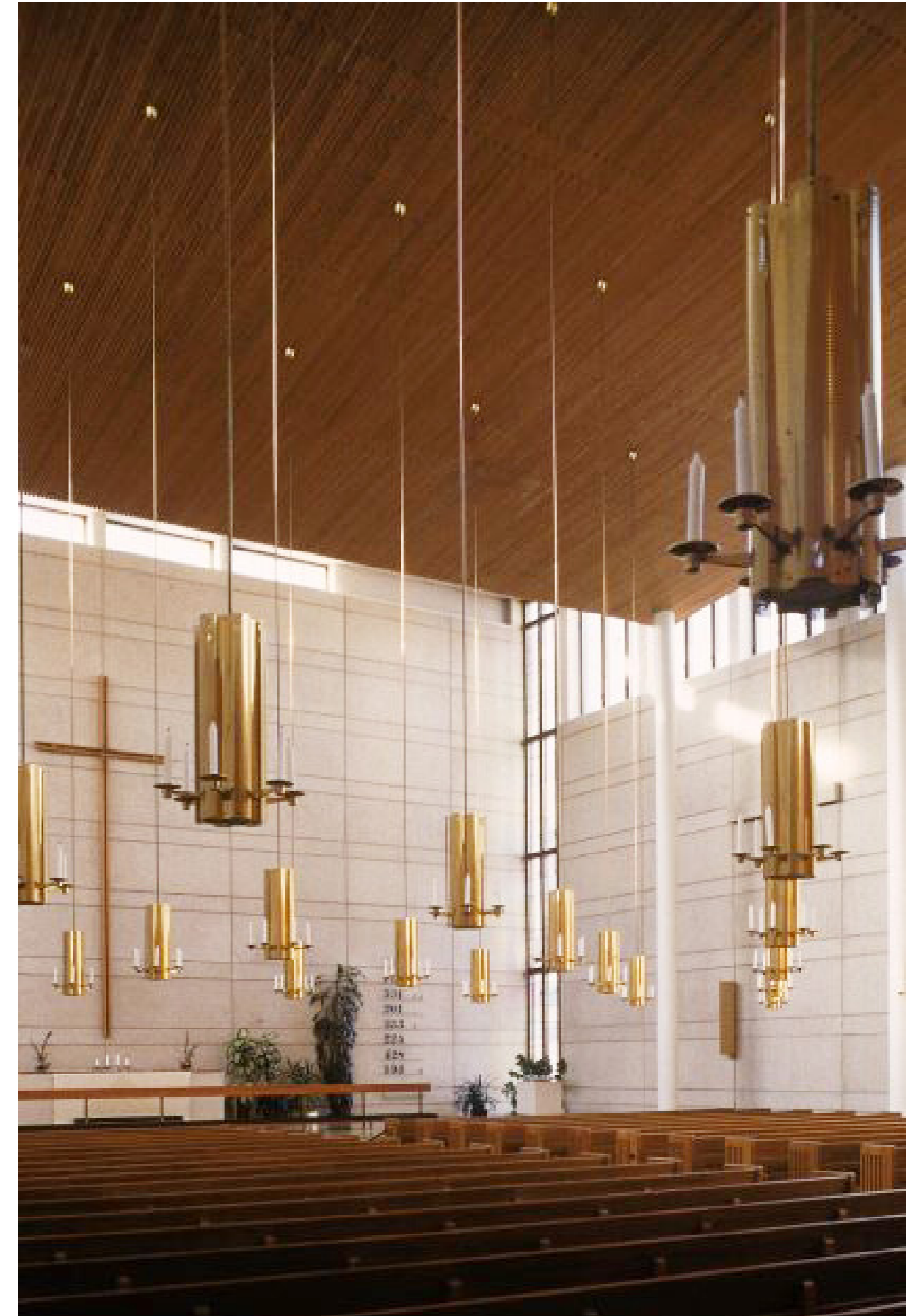
Kuvat: Jokinen Martti, 1993, MVMRK.

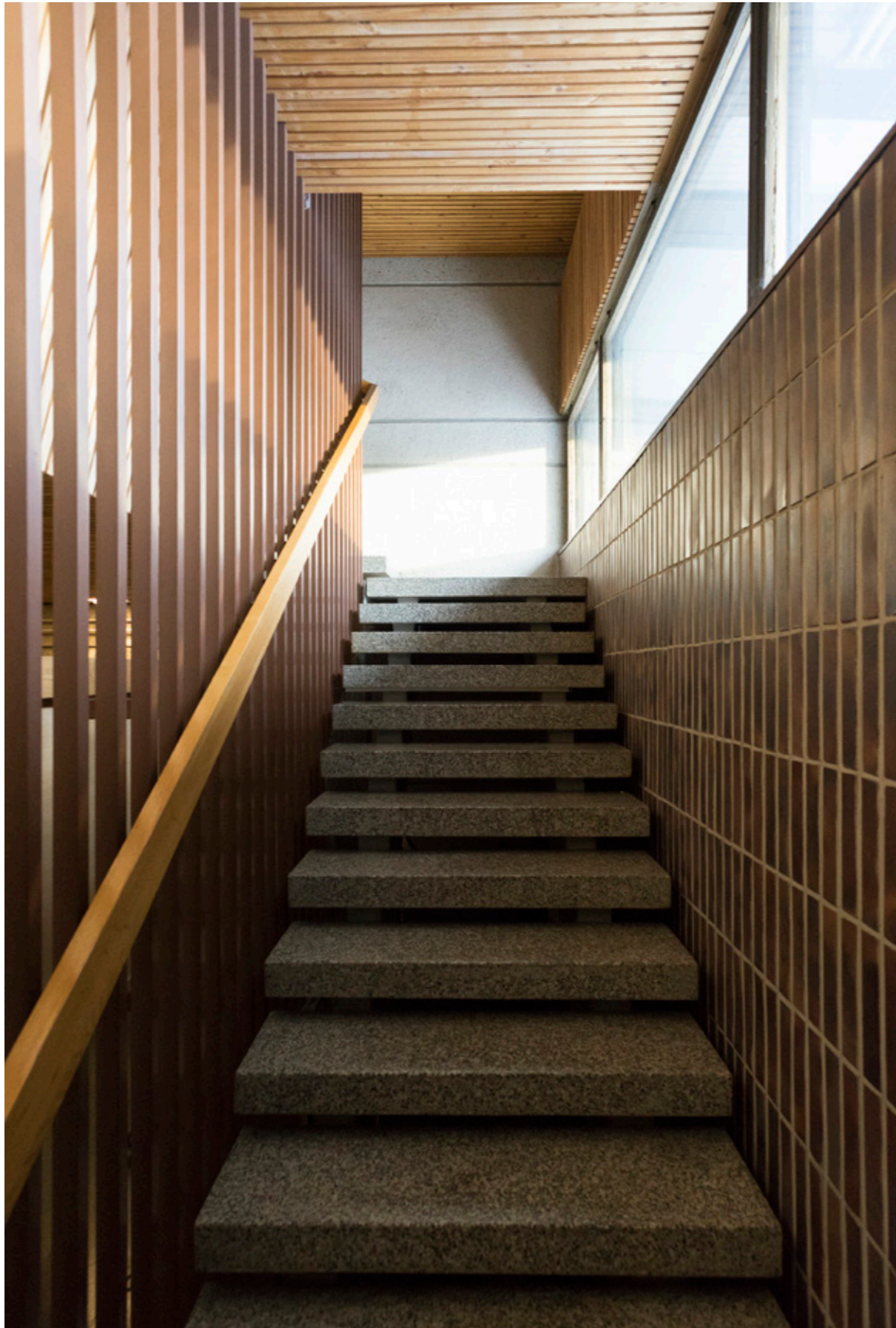
Suomalaiset arkkitehdit arvostivat kirkkoja yksilöllisinä ja uniikkeina suunnittelukohteina aikakaudella, jolloin rakennustuotanto oli normidonnaista. (Kuorikoski, 2008, s.157) Toisaalta he pelkäsivät, että aikakaudelle leimallinen työkirkojen rakentaminen tekisi kirkoista arkisempia rakennuksia. Arkkitehti Petäjä kirjoittaa Lauttasaaren kirkon suunnittelusta: ”Suunnitelma on kiteytynyt ajankohtana, jolloin kirkkoarkkitehtuurin tuleva kehitys oli laajan, yleisen huomion kohteena. Kirkon edustajain ja arkkitehtien yhteiset keskustelutilaisuudet sekä julkisen sanan arvioinnit osoittavat, etteivät mielipiteet tavoitteista ja lähtökohdasta olleet vakiintuneet. Vallitseva epävarmuus ja hajaannus ei ole voinut olla vaikuttamatta suunnittelutyön kulkuun. Arkkitehdin on itse ollut pakko syventyä tehtävän henkiseen taustaan ja laatia suunnitelmansa henkilökohtaisen vakaumuksensa varassa.” (Petäjä, 1960)

Lauttasaaren kirkossa (kuten muussa suomalaisessa, 1900-luvun kirkkoarkkitehtuurissa) heijastuu yksilöllisyyden korostaminen, mikä johtuu modernin kirkkoarkkitehtuurin kansainvälisten esikuvien ja tradition puutteesta. Sodan jälkeen rakennetuille 1950-luvun kirkkoille ominaista oli inhimillisyyden korostaminen rationaalisuuden sijaan. (Kuorikoski, 2008, s. 159) Petäjä kirjoittaa tästä teemasta viitaten arkkitehtuuriin ympäristön puheena. Hän sanoo: "Inhimillinen elämä on kuitenkin kohtalonomaisesti kietoutunut esineellisyyteen. Me tarvitsemme sen varassa rakentuvaa elämänympäristöä kuten luontoa, jonka jatketta se on. Se on omalla tavallaan myös ruumiillisuutemme yhteisöllistä laajentumaa ja henkisyytemme ilmentymää." (Nurminen, 1980, s.13-14)

Lauttasaaren kirkossa inhimillisyyden tema tulee esiin mittakaavassa ja massoittelessa, luonnonmateriaalien ja runsaan luonnonvalon käytössä. Kirkkoon saapuminen puiston ja pihatilarajan kautta synnyttää moniaistisen kokemuksen. Kivet, muurit ja vesiaiheet liittävät rakennetun ympäristön osaksi luontoa ja juurevoittavat sen paikkaansa. Rakennusmassasta erottuva kirkkosali korostaa rakennuksen monumentaalista asemaa. Matala kaksikerroksinen rakennus rajaa turvallisen sylin ja suojaisen sisäänkäyntipihan arkisille toiminoille. Matalan, hämärän, välitilana toimivan aulan läpi astutaan korkeaan, muodoltaan pelkistettyyn, luonnonvalossa kylpevään kirkkosaliin. Valo tuo esiin seinäpintojen vahvan materiaalintunnon korostaen luonnonmateriaalien käsinkosketeltavuutta.

Seuraavalla sivulla Lauttasaaren kirkkosali. Kuvat: Jokinen Martti, 1993, MVMRK.

Edellisellä sivulla Lauttasaaren kirkon avoporras, joka johtaa aulasta lehteristölle.

Kuvat: Aapo Airas, Verstas arkkitehdit, 2019.

Osana Petäjien tuotantoa

Petäjien tuotanto käsittää asuin-, toimisto- ja koulurakennuksia, kunnataloja ja seurakunnallisia rakennuksia. Lauttasaaren kirkko ja toimintakeskus on ensimmäinen Petäjien suunnittelema seurakuntarakennus. Toinen seurakunnalle suunniteltu rakennus on Turengin seurakuntakeskus (1965) Janakkalassa (Janakkalan seurakunnan kotisivut, 2019). Seurakuntakeskuksen 2010 valmistuneen peruskorjauksen myötä esimerkiksi kirkkosalin ilme muuttui täysin alkuperäisestä (Ibid.). Petäjien suunnittelema rakennus arvioitaessa Lauttasaaren kirkon merkitys ainoana alkuperäisessä asussaan hyvin säilyneenä seurakuntarakennuksena, korostuu entisestään.

Lauttasaaren kirkossa on nähtävillä Keijo Petäjän suunnittelufilosofialle keskeisiä aiheita. Petäjä kuvailee omaa tilakäsitystään: ”Minulle tulee mieleen ensimmäisenä oma lapsuuden ympäristöni pohjalainen pihapiiri. Sieltä on kotoisin minun tilakäsitykseni pohja... Se on kertaantunut minun töissäni. Vasta myöhemmin olen huomannut, että tällaiset piha-aiheet ja yleensäkin monet sellaiset aiheet, joita olen lapsuudessani kokenut, ovat mukana minun omassa arkkitehtuurissani. Samalla olen huomannut, että minun kiinnostutukseni arkkitehtuuriin yleensä on aika tavalla sävyttynyt niistä peruskokemuksista, peruselämyksistä.” (Yle Elävä Arkisto, 1984)

Lauttasaaren kirkon hahmo edustaa Petäjän arkkitehtuurille ominaista ajatusta suojaisesta pihapiiristä. Sama teema toistuu Janakkalan kunnantalon massoittelussa, jossa kolmelta sivulta pihan ympärille kiertyvä rakennus suojaa sisäänkäynnin. Petäjä kirjoittaa tekstissään ympäristön avautumisesta ja sulkeutumisesta kuin syli tai kämmen (Nurminen, 1980, s.13-15). Hän haluaa suunnitella ihmisille lempeitä ja puhuttelevia tiloja. Petäjän mukaan arkkitehtuurin tehtävänä on toimia yksilön ja yhteisön ulkoisen ja sisäisen tilan yhdentäjänä (ibid.) Sekä seurakuntarakennukset että kunnantalo edustavat Petäjän ajatuksia, varioiden samaa teemaa.

5.2. SUOJELU- JA ARVOTTAMISPERUSTEET

Suojelupäätös

Vuoden 1993 kirkkolaki asettaa seurakunnille velvoitteita kirkkojen kulttuuriarvojen säilyttämiseksi. Laki velvoittaa kaikkien ennen vuotta 1917 rakennettujen kirkkojen suojeluun, mukaanlukien rakennuksen kiinteän sisustuksen, maalausten, taideteosten ja kirkkopihan suojelun. Kirkkolain mukaan kirkkohallitus voi päättää myös vuotta 1917 nuoremman kirkollisen rakennuksen suojelemisesta. (Knapas & Tirilä, 2008, s. 7)

Kirkkohallitus teki suojelupäätöksen Laitilan kirkon suojelemiseksi 8. kesäkuuta vuonna 2004. (Knapas & Tirilä, 2008, s. 107) Suojelupäätös asettaa Laitilan kirkon merkittävään asemaan, sillä se on nostettu suojelluksi yli kahdensadan kirkon joukosta, jotka on rakennettu 1917 jälkeen ja ennen vuotta 1970. Suojeltavien kirkkojen valintaperusteena on arkkitehtoninen ja taiteellinen laatu, historiallinen arvo, liturgiikan ja teologisten näkemysten muutokset, rakennusajalleen tyyppilinen muotokieli, kansainväliset vaikutteet, teknisesti innovatiiviset ratkaisut, rakennuttajan taustayhteisö sekä kaupunki- ja maisemakuvallinen asema. (Knapas & Tirilä, 2008, s. 7)

Edellisellä sivulla Laitilan kirkon itäpääty
Kuvat: Jokinen Martti, 1993, MVMRK.

Rakennetun kulttuuriympäristön inventointi

Rakennettu kulttuuriympäristö (RKY) -inventointi on otettu valtioneuvoston päätöksellä maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten aluekäyttötavoitteiden tarkoitukselliseksi inventoinniksi. Lauttasaaren kirkko piha-alueineen on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö tämän inventoinnin mukaan. Kuvauksen mukaan kirkko on "korkeatasoiselta sisustukseltaan ja viimeistellyiltä yksityiskohdiltaan hyvin säilynyt ja edustava esimerkki rationalististen suunnittelupyrkimysten esiintymisestä kirkkorakentamisessa". Lisäksi kirkko kertoo seurakuntatoiminnan monipuolisuudesta. Pihasommitelmat, portaat ja pengermät muodostavat vaikuttavan kaupunkirakennustaiteellisen kokonaisuuden. (Museovirasto)

Ilmakuva Lauttasaaren kirkosta.

Kuva: SKY-FOTO Möller, 1964, HKM.

Kirkkorakennuksen historialliset arvot

Lauttasaaren – Helsingin kantakaupungin osan oma kirkko toteutui (historiaan kirjatun) pitkällisen, paikallisen ponnistelun tuloksena.

Lauttasaaren kirkon toimintakeskuksen, suomen- ja ruotsinkielisen seurakunnan järjestämä ohjattu lasten, nuorten ja aikuisten toiminta sekä tapahtumat ovat perinteisesti kuuluneet lauttasaarelaisten elämään. Kerhotiloissa ovat toimineet päiväkotit, lasten iltapäiväkerhot ja partio. Aikuisille suunnatut keskustelupiirit ja kerhot ovat käyttäneet samoja tiloja ilta-aikaan. Kryptan nuorisotoiminta, pelit liikuntasalissa, rippikoulu sekä kesäkaudella rippileirit ovat koonneet saaren nuorisoyhteisön. Kirkkokahvilan tiloissa on tavattu vapaamuotoisesti lounasaikaan ja kahvilla, kirkon sisäpihalla ja metsän siimeksessä takapihalla on järjestetty erilaisia tapahtumia.

Jumalanpalvelusten lisäksi kirkko- ja seurakuntatalit ovat palvelleet seurakuntalaisten merkittävien tilaisuuksien pitopaikkoina. Lauttasaaren kirkko on toiminut vuosikymmenien ajan yhteisön kohtaamispaikkana luoden lauttasaarelaisten identiteettiä.

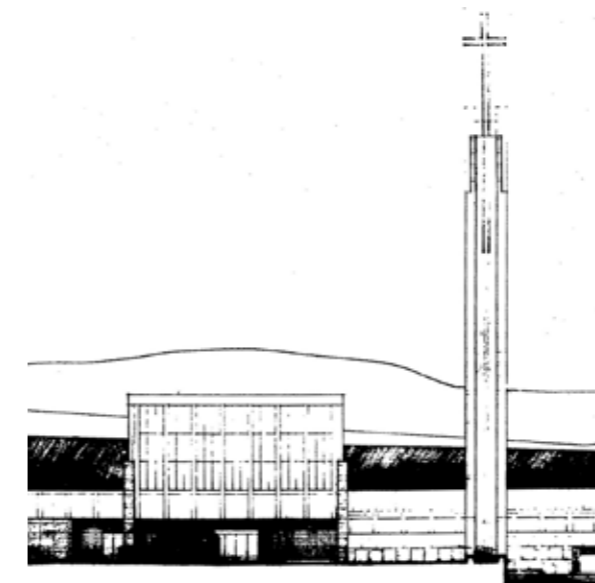
Kolehtijaavi. Kuva: Verstas arkkitehdit, 2019.

Kirkkorakennuksen kaupunkikuvalliset ja maisemalliset arvot

Birger Brunilan laatiman asemakaavan mukaisesti Lauttasaaren kirkko sijaitsee keskellä saarta, lähes sen korkeimmalla kohdalla, Myllykallion rinteessä, Tallbergin puistotien akselin päätteellä. Paikka korostaa kirkon ja etenkin sen kellotornin maamerkkimäistä asemaa. Tapuli näkyy meren ympäröimän, voimakkaan paikan hengen - 'genius login' - omaavan saaren silhuetissa kauas merelle. Kirkkorakennus sijoittuu rakennetun kaupunkiympäristön sekä Lauttasaaren sisä- ja ulkosairaston rajapintaan.

Idästä lähestyttäessä kirkkosali erottuu muuta rakennusmassaa korkeampana. Yhdessä kellotornin ja sisäpihan ympäri kiertyvän kerhosiiven sekä ruotsinkeilisen St. Jakobs -kirkon kanssa se muodostaa rauhallisen komposition. Kirkon rajaama suojaista sisäpiha on mittakaavaltaan viihtyisä. Kaksikerroksinen rakennus sulautuu maisemaan Myllykallion metsäluonnon ja rakennetun ympäristön välimaassa.

Julkisivu itään. Keijo Petäjä 1957.
Kuvallähde: Nurminen, 1980, s. 64.

Kirkkorakennuksen rakennushistorialliset arvot

Lauttasaaren kirkko on aikakautensa moderni rakennusmalli, 1950-lopun ensimmäinen työkirjokesimerkki. Kirkkorakennuksen arkkitehti on yksinkertaisen selkeää ja luontevaa, mutta samalla voimakasotteista niin massoitteeltaan, tilahierarkialtaan kuin materiaalivalinnoiltaan.

Kirkkorakennuksen säilyneisyys

Lauttasaaren kirkko ympäristöineen on säilyttänyt alkuperäisen ulkonäkönsä ja ilmeensä, jossa 1950-luvun lopun tunnelma on edelleen aistittavissa.

Kirkko- ja seurakuntasaleissa sekä niiden aulatiiloissa ei ole juurikaan tehty näkyviä muutoksia. Arvokkaimpien pätilojen pinnat, väri ja valaistus ovat lähes ennallaan. Samoin kirkko-osan toisen kerroksen sakasti-, kokous- ja työtilat ovat säilyttäneet alkuperäisen tunnelmansa.

Seurakunnan tiloja on nykyaikaistettu - niissä on suoritettu pintaremontteja ja toiminnan kehityksen mukanaan tuomia muutoksia. Kerhosiipi on toteutettu kirkkoa vaatimattomammin, niukalla, mutta tiloille oman luonteensa antavalla materiaalipaletilla ja pienillä mitoilla. Viehättävä kerhomainen yksinkertaisuus ja tiivis tilantuntu ovat edelleen jäljellä.

Jakobs kyrkan. Kuva: Verstas arkkitehdit, 2019.

LÄHTEET

Kirjallisuus ja sähköiset lähteet

Aaltonen, S., Korvenmaa, P., Saloniemi, S., Svenskberg, A. & Woodham, J. M. (2014). Ilmari Tapiovaara: muotoilu ja elämä. Designmuseo. Helsinki.

Arkkitehtuurimuseo & Arkkitehtuurimuseon Ystävät ry. (14.5.2013). Toinen polvi kertoo: Käpy Paavilainen / 25 v. juhla- ja elämä. Haettu osoitteesta: <http://damy.fi/?cat=16>

Elomaa, Ville (2018). Lauttasaaren kirkko 60 vuotta 1958-2018.

Helsingin karttapalvelu. Haettu osoitteesta: <https://kartta.hel.fi/>

Helsingin kaupunkihallituksen pöytäkirja. (2012). § 1329: Kaupungin piirijaon tarkistaminen ja kaupunkiosajaon muutoksen. Helsingin kaupunki. Haettu osoitteesta: https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Paatoshistoria/2012/Halke_2012-11-26_Khs_42_Pk/1CC716B9-523A-4DE3-8691-A5A007F006D2/Kaupungin_piirijaon_tarkistaminen_ja_kaupunginosaj.pdf

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto (2011). Asemakaavaosasto. Asemakaavamuutos 11931. Haettu osoitteesta: https://kartta.hel.fi/kaavaselostus/ak11931_selostus.pdf

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. (2009). Asemakaavaosasto. Länsimetro. 3-osainen asemakaavakartta määräyksineen. Osa B. nro 11800. Haettu osoitteesta: <https://kartta.hel.fi/kaavapdf/11800.pdf>

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. (2004). Asemakaavaosasto. Asemakaavamuutos no 10203. Haettu osoitteesta: <https://kartta.hel.fi/kaavapdf/10203.pdf>

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. (1966). Asemakaavaosasto. Asemakaavamuutos no 5836. Haettu osoitteesta: <https://kartta.hel.fi/kaavapdf/5836.pdf>

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. (1956). Asemakaavaosasto. Asemakaavamuutos no 4082. Haettu osoitteesta: <https://kartta.hel.fi/kaavapdf/4082.pdf>

Janakkalan seurakunnan kotisivut. Haettu osoitteesta: http://www.verkkoviestin.fi/janakkalanseurakunta/tilat/turengin_kirkko_ja_seurakuntakeskus/?session=40794189

Kuorikoski, A. (2008). Uskon tilat ja kuvat: moderni suomalainen kirkkoarkkitehtuuri ja taide. Suomalainen teologinen kirjallisuusseura: Helsinki.

Knapas, M. T. & Tirilä, S. (2008). Suomalaista kirkkoarkkitehtuuria 1917-1970. Museovirasto. Helsinki: Art-Print Oy.

Loci-maisema-arkkitehdit Oy (2012). Lauttasaaren kartanon puistohistoriaselvitys. Haettu osoitteesta: https://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/aos_2012-5.pdf

Manninen, O. (1995). Lauttasaari kaupunki kaupungissa. Helsingin kaupunki. Helsinki.

Museovirasto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. Haettu osoitteesta: https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/rapea/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=200927

Mustonen, K. & Pykälä, K., toim. (1976). Lauttasaari helmi Helsingin kruunussa. Lauttasaaren säätiö. Lauttasaaren kustannus Oy. Helsinki.

Nurminen, V. (1980). Lauttasaaren kirkko. Lauttasaaren seurakunta, Auranen.

Peltonen, J. (1984). Ilmari Tapiovaara: sisustusarkkitehti. Taideteollisuusmuseo. Helsinki.

Petäjä, K. (1960). Lauttasaaren kirkko. Arkkitehtilehti, 3/1960.

Tanner, M., toim. (1997). Suomi 80 vuotta. Vuosikymmenien rakennukset Lauttasaarella. Lauttasaari-Seura. Helsinki.

Saarnio, P. (toim.). (2008). Kohdataan kirkolla. Lauttasaaren kirkko 1958-2008. Lauttasaaren seurakunta, Saarijärven Offsetpaino Oy.

Suomen sotamuistomerkit 1939-1945. Haettu osoitteesta: <https://www.sotamuistomerkit.fi/sivu.php?id=174>

Stenius, S. (1948). Lauttasaaren kirja. Lauttasaaren säätiö. Helsinki.

Uppslags verket Finland- kotisivut. (2019) Haettu osoitteesta: <https://www.uppslagsverket.fi/sv/sok/view-103684-PetaejaeKeijo>

WISE Group Oy, Ilmanvaihdon kuntotutkimus, luonnos., Lauttasaaren kirkko.

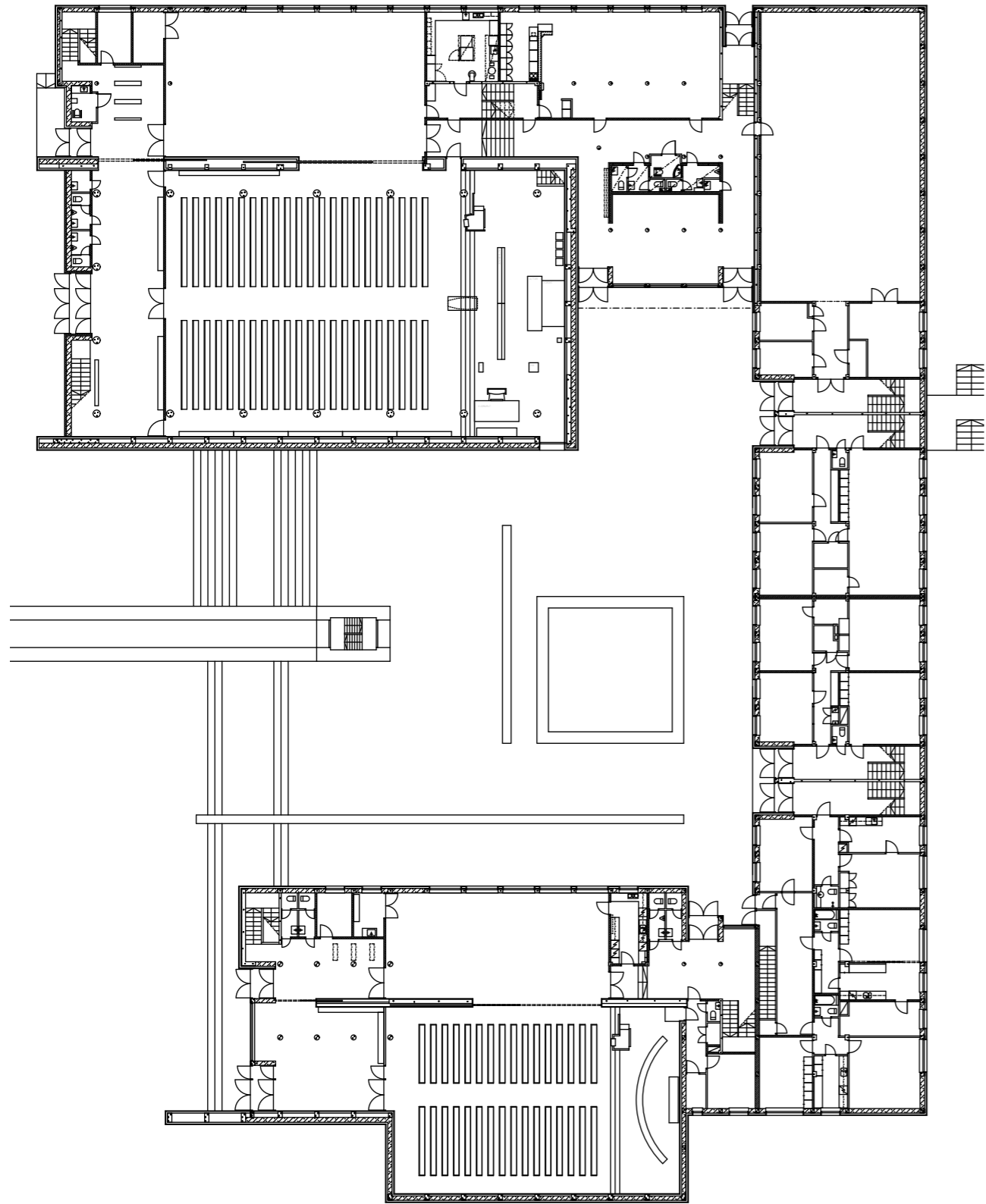
Yle Elävä Arkisto (12.2.1984). Professori Keijo Petäjä. Haettu osoitteesta: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/02/15/rakentamisen-draama>

Kuvalähteet (merkitty kuvateksteihin)

Lähdelyhenteet:

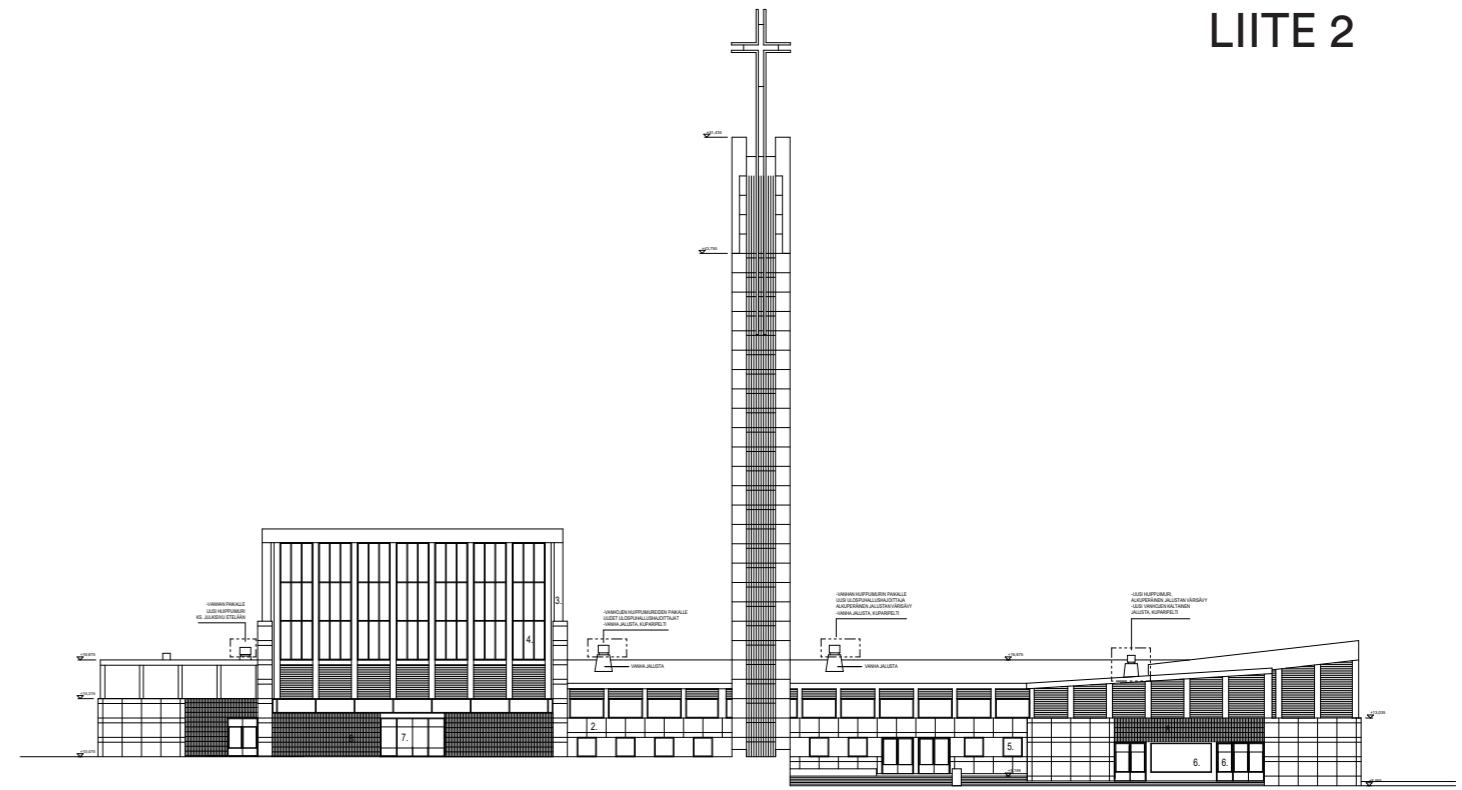
APA	Arkkitehtitoimisto Petäjä Oy:n arkisto
AYKR	Aalto-yliopiston arkisto, kuvatietokanta Raami
HKM	Helsingin kaupunginmuseo
HKP	Helsingin karttapalvelu
MVMKK	Museovirasto, Musketti, Kansantieteen kuvakokoelma, István Ráczin kokoelma
MVMRK	Museovirasto, Musketti, Rakennushistorian kuvakokoelma
MVMHK	Museovirasto, Musketti, Historian kuvakokoelma
SMK	Seinäjoen maakuntakokoelma

LIITE 1

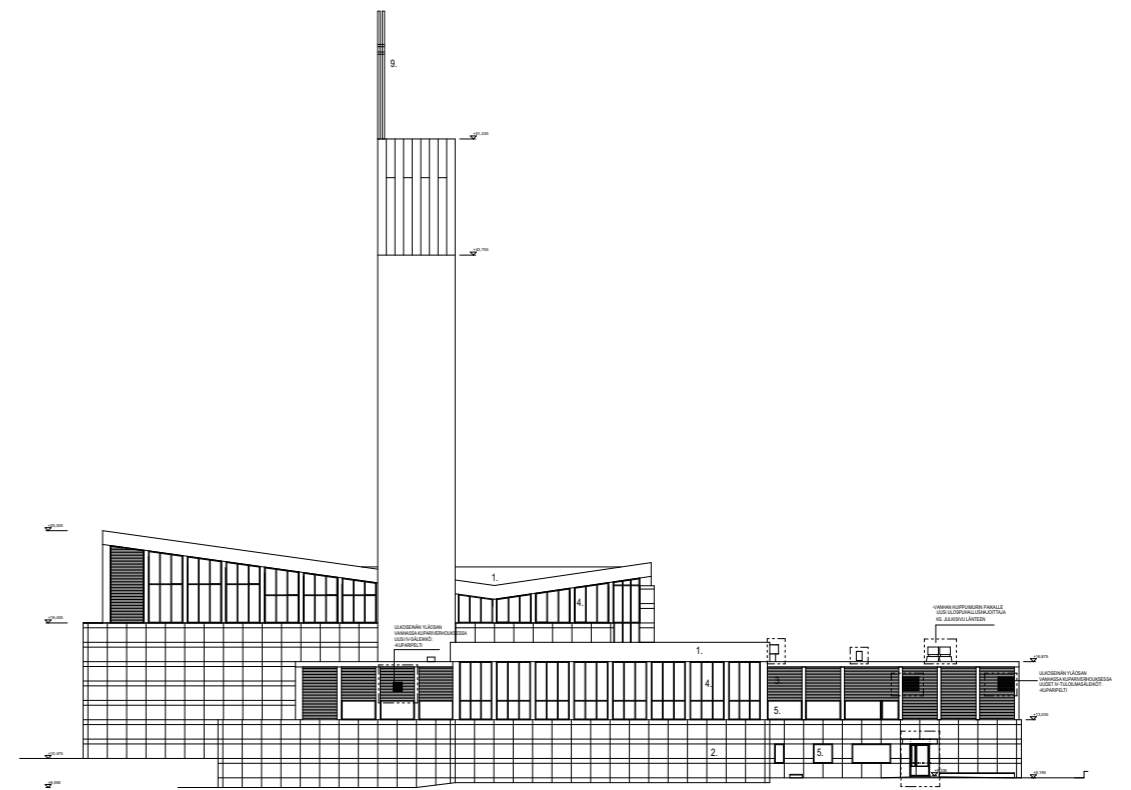

Nykytilanteen pohjapiirustus, 1. kerros

LIITE 2

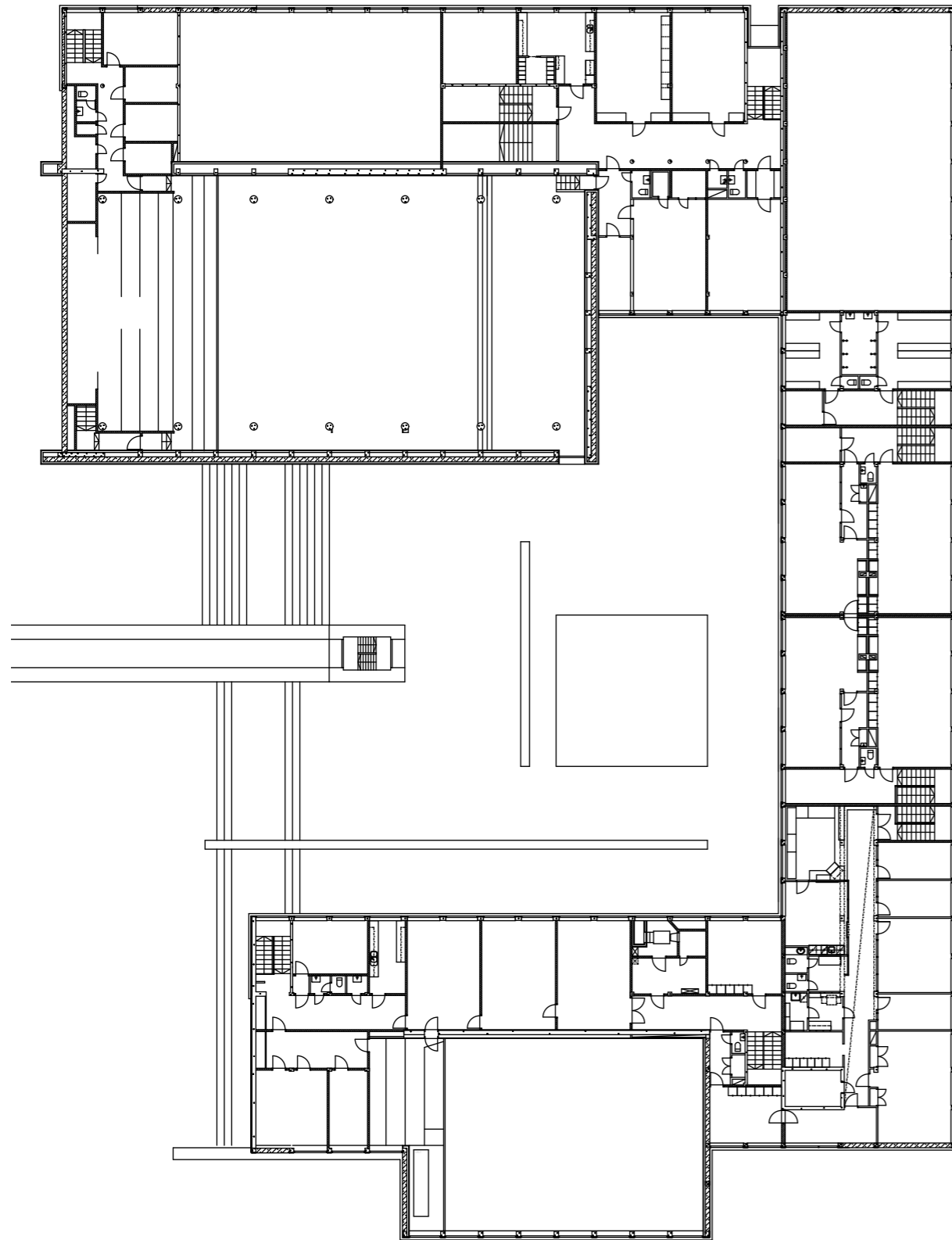

Julkisivu itään

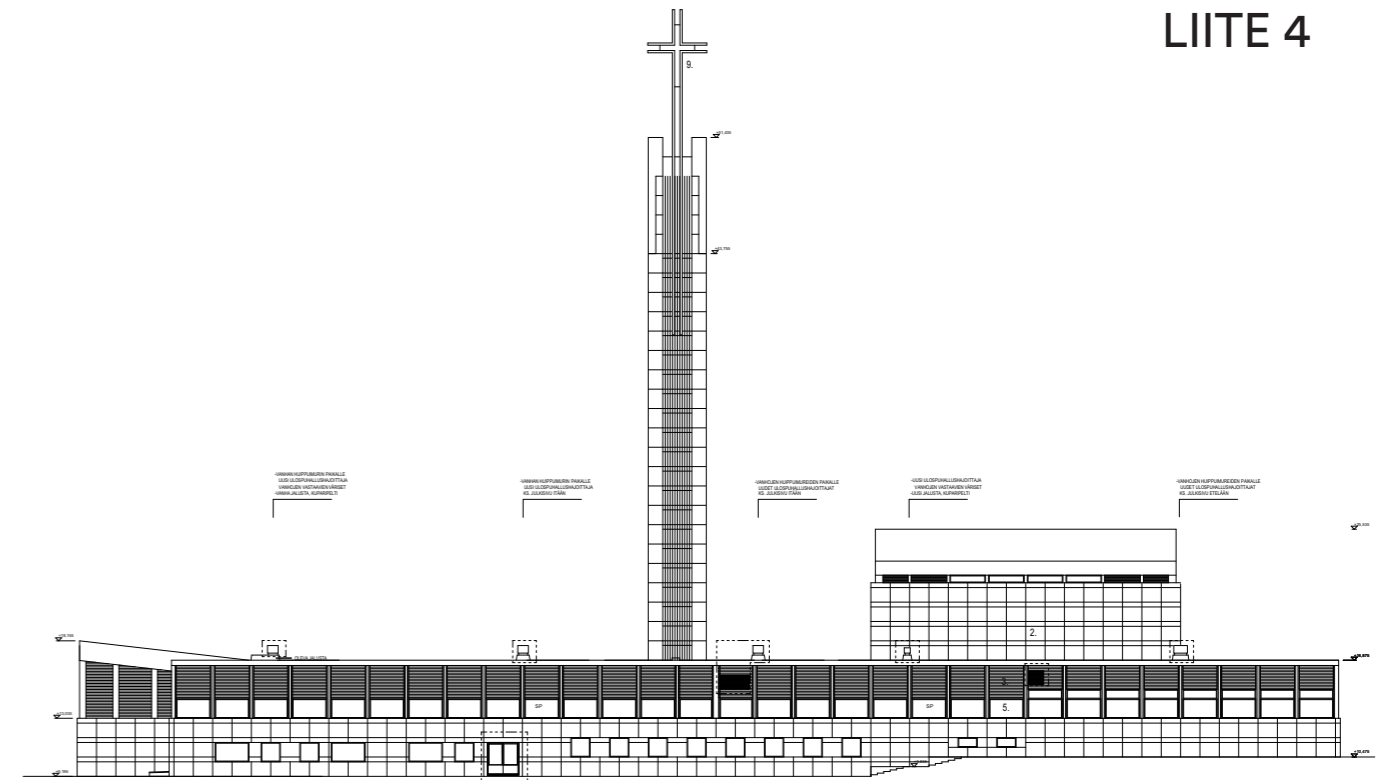
Julkisivu pohjoiseen

LIITE 3

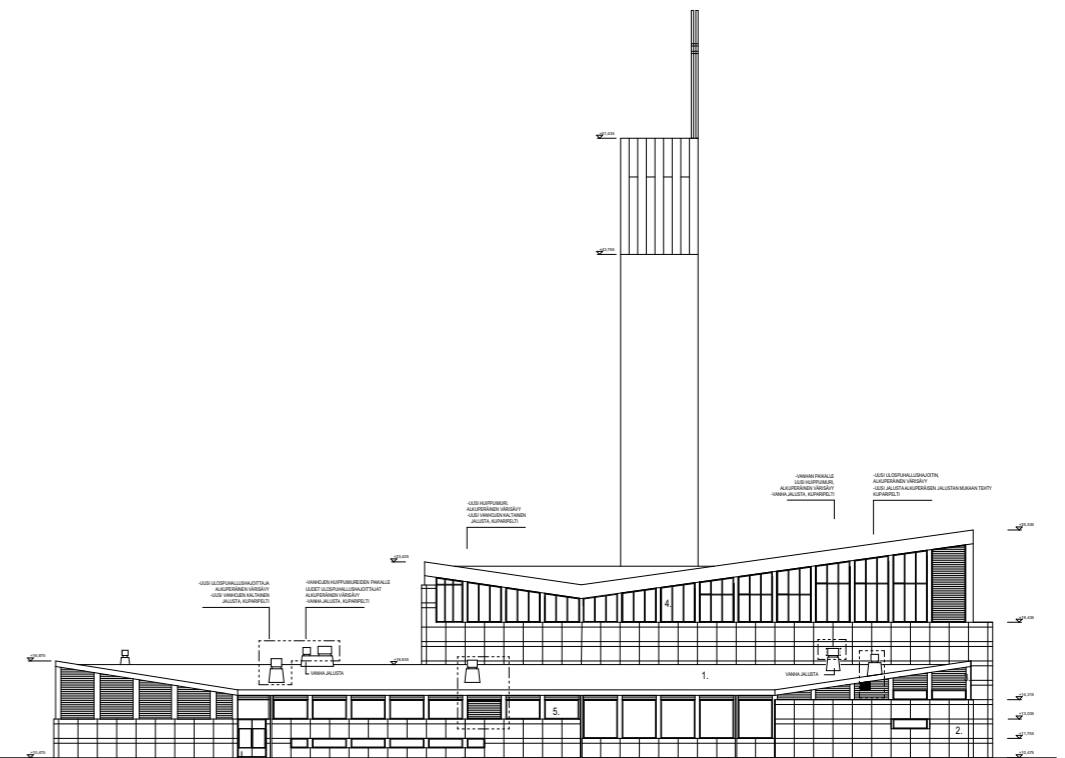

Nykytilanteen pohjapiirustus, 2. kerros.

LIITE 4

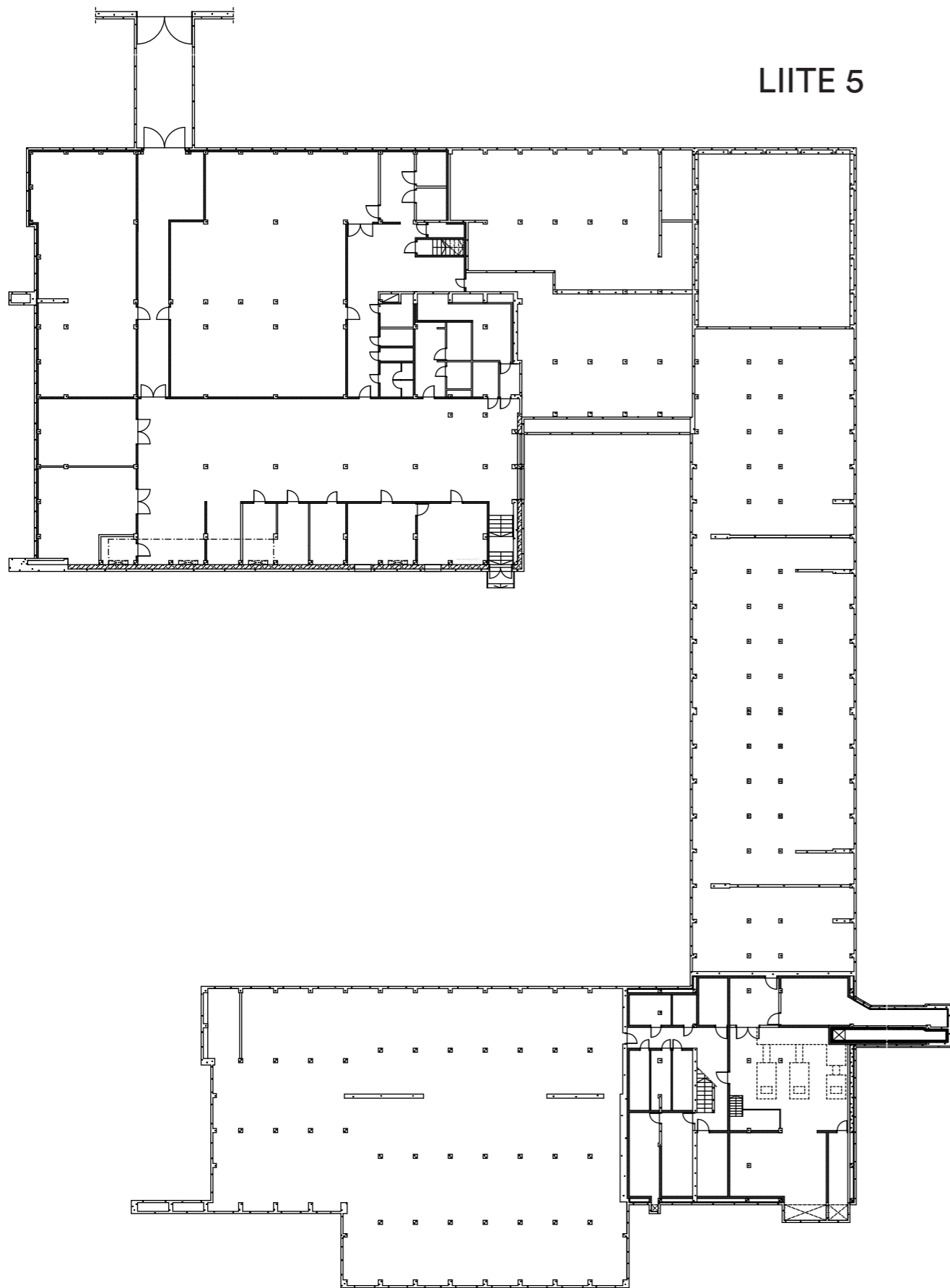

Julkisivu länteen

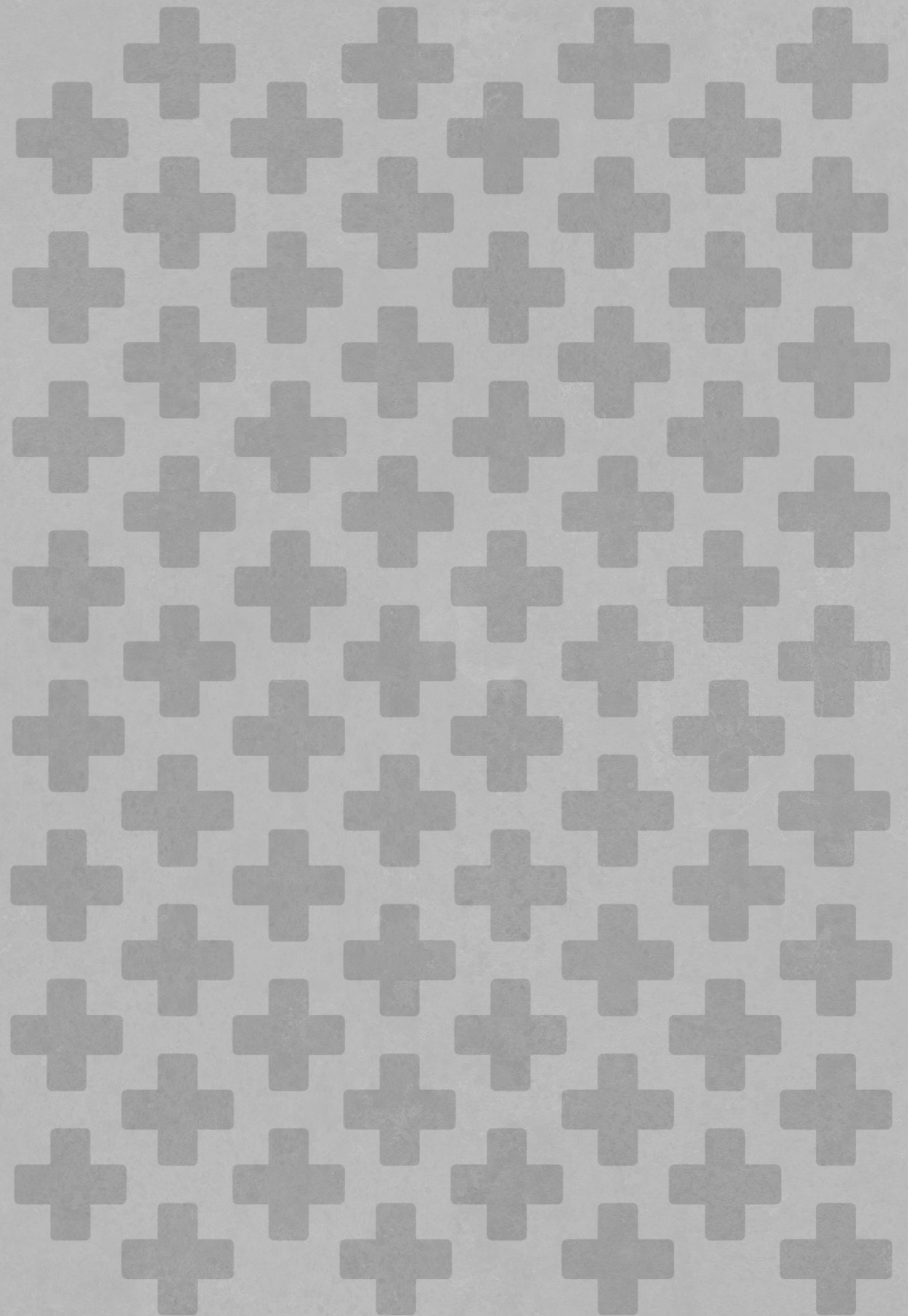

Julkisivu etelään

LIITE 5

Nykytilanteen pohjapiirustus, kellarikerros

VERSTAS
Architects